

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Tereza Urbanová

**Dědická smlouva a darování pro případ smrti jako
projevy autonomie vůle zůstavitele (dárce)**

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Tematický okruh: Občanské právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28.10.2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 185 827 znaků včetně mezer.

.....

Mgr. Tereza Urbanová

V Čáslavi dne 28.10.2020

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala panu prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc. za odborné vedené mé rigorózní práce, za jeho přátelský přístup, laskavost a vstřícnost, které mi věnovat při psaní této práce.

Seznam použitých zkratk:

- Evropské nařízení o dědictví – Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
- Glaser-Unger – Sbíрка soudních rozhodnutí Glaser-Unger
- Notářský řád - Zákon č. 358/1992 Sb., zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- Notářský tarif – Vyhláška č. 196/2001 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky
- Občanský zákoník z roku 1950 – Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, účinný od 1.1.1951 do 31.03.1964
- Občanský zákoník z roku 1964 – Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinný od 1.4.1964 do 31.12.2013
- osř – Zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, občanský soudní řád
- OZ - Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 – Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný občanský zákoník (ABGB – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)
- ZMPS - Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
- ZŘS - Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod	7
1. Autonomie vůle zůstavitele	10
2. Dědická smlouva	16
2.1. Úvod.....	16
2.2. Historický exkurz.....	16
2.3. Subjekty dědické smlouvy	18
2.3.1. Zůstavitel	18
2.3.2. Smluvní dědic	20
2.3.3. Smluvní odkazovník	22
2.3.4. Třetí osoba, která je povolána za dědice či odkazovníka	22
2.4. Výhody pro zůstavitele	24
2.4.1. Evidence právních jednání pro případ smrti.....	24
2.4.2. Odbornost notáře	24
2.4.3. Nejsilnější dědický titul a jeho důkazní hodnota.....	25
2.4.4. Zřeknutí se dědického práva.....	26
2.4.5. Podmínky.....	27
2.4.6. Úplata	28
2.4.7. Nakládání s majetkem za života (budoucího) zůstavitele	28
2.4.8. Konverze dědické smlouvy v závěť	31
2.4.9. Dědická smlouva uzavřená mezi manželi	32
2.4.10. Volba rozhodného práva	36
2.4.10.1. Volba rozhodného práva dle ZMPS	36
2.4.10.2. Volba rozhodného práva dle Evropského nařízení o dědictví.....	37
2.5. Nevýhody pro zůstavitele	39
2.5.1. Forma dědické smlouvy	39
2.5.2. Tzv. falcidiánská kvarta.....	39
2.5.2.1. Rozhodný okamžik pro určení tzv. falcidiánské kvarty	40
2.5.2.2. Překročení tří čtvrtin pozůstalosti.....	41
2.5.3. Jednostranná nezrušitelnost	44
2.6. Dílčí závěr.....	45
3. Darování pro případ smrti	47
3.1. Úvod.....	47
3.2. Historický exkurz.....	47
3.3. Dvojí podoba podmíněného darování pro případ smrti	50
3.3.1. Darování posuzované jako odkaz	50
3.3.2. Skutečné (ryzí) darování pro případ smrti.....	52
3.4. Subjekty pravého darování pro případ smrti.....	53

3.5.	Předpoklady skutečného darování pro případ smrti.....	55
3.5.1.	Přijetí daru obdarovaným	55
3.5.2.	Dárcovo výslovné vzdání se práva dar odvolat	55
3.5.3.	Vydání listiny obdarovanému.....	58
3.6.	Problematický vztah § 2063 a § 1594 odst. 2 OZ.....	58
3.7.	Vztah pravého darování pro případ smrti k pořízením pro případ smrti	60
3.7.1.	Vztah k závěti a k dovětku	60
3.7.2.	Vztah k dědické smlouvě.....	61
3.8.	Předmět daru a jeho evidence ve veřejném seznamu	64
3.8.1.	Předmět daru nepodléhající evidenci ve veřejném seznamu	64
3.8.2.	Předmět daru podléhající evidenci ve veřejném seznamu.....	67
3.9.	Dílčí závěr.....	68
4.	Závěr.....	70

Úvod

Jako téma pro psaní své rigorózní práce jsem si vybrala dědickou smlouvu a darování pro případ smrti jako projevy autonomie vůle zůstavitele (dárce). Nejdříve se vyjádřím k pojmům zůstavitel a dárce. Z pohledu této práce je dárce a zůstavitel jedna a tatáž osoba, která chce vyřešit své majetkové poměry pro případ smrti, a to dvoustranným právním jednáním. Jedná se v podstatě jen o terminologické odlišení, kdy smluvní strany dědické smlouvy zákon pojmenovává jako zůstavitel a smluvní dědic a smluvní strany darování pro případ smrti jako dárce a obdarovaný. Označení zůstavitel je pojmem dědického práva, kdy dědické právo dle § 1479 OZ vzniká právě smrtí zůstavitele. Naopak pojmem dárce tradičně označujeme smluvní stranu darovací smlouvy, tedy osobu žijící. Jakmile dárce zemře, stává se z něj z právního hlediska zůstavitel. Navíc, pokud nebude splněna některá ze zákonných podmínek vyžadovaných pro darování pro případ smrti, pak se bude na takové právní jednání nahlížet jako na odkaz, na dárce tím pádem jako na zůstavitele a v důsledku toho na projevenou vůli jako na vůli zůstavitele.

Proč jsem se rozhodla zabývat právě autonomií vůle zůstavitele (dárce)? Je tomu tak proto, že ačkoli naše současná právní úprava soukromého práva stojí na mnoha zásadách, jako stěžejní bývá označována právě autonomie vůle. Autonomie vůle je širokým pojmem, pod který lze zahrnout mnohé svobody, počínaje vlastním rozhodnutím, zda vstoupíme do konkrétního právního vztahu, přes výběr s kým, až po možnost člověka svobodně pořídit o svém majetku pro případ smrti. Důležitost této zásady je jedním z důvodů, proč jsem se rozhodla v této práci zabývat právě autonomií vůle zůstavitele (dárce).

V rámci dědického práva má autonomie vůle zůstavitele mnoho projevů. Je zcela na vůli zůstavitele, zda o svém majetku sepíše pořízení pro případ smrti, kterými zákon taxativně určuje závěť, dědickou smlouvu a dovětek, nebo zda se rozhodne pro jiné právní jednání pro případ smrti, mezi něž patří například vydědění, smlouva o zřeknutí se dědického práva, povolání správce pozůstalosti, vykonavatele závěti, svěrenské nástupnictví, náhradnictví či zřízení odkazu. Zvláštními instituty, ve kterých se rovněž projevuje autonomie vůle, jsou darování pro případ smrti a svěrenský fond zřízený pro případ smrti. I tyto instituty jsou svými účinky vázány na smrt.

Z výše uvedeného je patrné, že téma autonomie vůle zůstavitele je pro rozsah rigorózní práce příliš široké, proto jsem se po dohodě s vedoucím této práce rozhodla zaměřit pouze na vybrané instituty, a to konkrétně na dědickou smlouvu a darování pro případ smrti. Tyto instituty spojuje, že jsou to dvoustranná právní jednání, která zůstavitel (dárce) činí za

svého života a jež se svými účinky váží na jeho smrt. Jelikož se jedná o instituty smluvní povahy, platí pro ně, že *pacta sunt servanda*. Z toho je zřejmé, že není možné, aby dědická smlouva či darování pro případ smrti nepředstavovaly zásah do autonomie vůle zůstavitele (dárce). Pro úplnost uvádím, že existují i jiná dvoustranná právní jednání pro případ smrti, která zůstavitel může učinit ještě za svého života, a to zřeknutí se dědického práva. Tímto institutem se zabývám v souvislosti s dědickou smlouvou v kapitole 2.4.4. Zřeknutí se dědického práva.

Jedna z myšlenek, na kterých podle důvodové zprávy stojí občanský zákoník, je nepřípustnost smluvní vázanosti *mortis causa*. Jak to v právu často bývá, i zde jsou výjimky, a tyto výjimky představuje právě dědická smlouva a darování pro případ smrti. Prostřednictvím těchto institutů zákon smluvní vázanost *mortis causa* připouští.¹ Je ovšem zajímavé, že jednou z výjimek je právě dědická smlouva jakožto nejsilnější dědický titul. Je tedy k zamyšlení, zda se ještě opravdu jedná pouze o výjimku, nebo zda je vhodné místo toho učinit závěr, že současná právní úprava ve skutečnosti smluvní vázanost *mortis causa* dovoluje.

Cílem této práce je zjistit, jak dvoustranná právní jednání respektují autonomii vůle zůstavitele (dárce), popřípadě jak ji omezují. Pro svou práci jsem si jako výzkumné teze stanovila otázky, jak se projevuje autonomie vůle zůstavitele (dárce) v rámci právní úpravy dědické smlouvy a darování pro případ smrti, konkrétně mám na mysli, jak je zůstavitel (dárce) omezen ve výběru druhé smluvní strany, jaké má limity pro majetek, o kterém může smlouvu uzavřít a jak je to s jeho autonomií vůle po uzavření smlouvy. Rovněž se budu zabývat tím, zda právní úprava dědické smlouvy a darování pro případ smrti poskytuje zůstaviteli, respektive dárce, dostatečnou právní jistotu.

Dalším důvodem volby tématu je jeho aktuálnost. Nový občanský zákoník, který obnovil tyto tzv. staronové instituty, je v účinnosti teprve od 1. ledna 2014, tedy 6 let, což je v celkovém historickém kontextu relativně krátká doba. Aby bylo možné hodnotit dopady a projevy práva ať už v kterékoli jeho oblasti, je třeba dát mu možnost být nějaký čas aplikováno. Nyní se po uplynutí šesti let můžeme s odstupem času podívat na zavedení a upotřebením nových institutů dědického práva v praxi, zmapovat případnou novou judikaturu a začít hodnotit, zda se jedná o přínosnou právní změnu. Tato práce je aktuální i v tom, že zohledňuje nové zdroje, kterými jsou zejména komentáře vyšlé v průběhu roku 2019, a to 2.

---

¹ Důvodová zpráva k OZ, § 2063 [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, str. 478, [cit. 14. dubna 2019]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

vydání komentáře Wolters Kluwer ČR od autorů ŠVESTKA, Jiří.; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol., 2. vydání komentáře C.H.Beck od autorů PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol., a 1. vydání komentáře vydaného Vydavatelstvím a nakladatelstvím Aleš Čeněk, s.r.o., od autorů KINDL, M.; ROZEHNAL, A; a kol. Nesmím zapomenout ani na monografii od autorů ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr.

Tato práce je strukturována do 4 hlavních kapitol, jejichž názvy jsou 1. Autonomie vůle zůstavitele, 2. Dědická smlouvy, 3. Darování pro případ smrti a 4. Závěr. V první kapitole se zabývám autonomií vůle zůstavitele, zejména jejím právním zakotvením, ochranou a jejími projevy. Jedná se o kapitolu, která má čtenáře seznámit s důležitostí této soukromoprávní zásady v právu. Stěžejní část práce se nachází ve druhé a třetí kapitole. Druhá kapitola se věnuje nejsilnějšímu dědickému titulu, a to dědické smlouvě. Tato kapitola začíná úvodem a stručným historickým exkurzem pro lepší pochopení celkového kontextu institutu dědické smlouvy. Dále se zabývám subjekty dědické smlouvy, detailně rozebírám výhody a nevýhody tohoto institutu z pohledu autonomie vůle zůstavitele a kapitolu uzavírám dílčím závěrem. Na to navazuji třetí kapitolou s názvem Darování pro případ smrti. Na začátku této kapitoly po úvodní části rovněž nastiňuji historický kontext. Následně se snažím vysvětlit dvojí podobu darování pro případ smrti, a to jednak darování posuzované jako odkaz a druhak jako skutečné neboli ryzí darování pro případ smrti. V dalších podkapitolách třetí kapitoly detailně rozebírám institut darování pro případ smrti. V závěru práce se snažím shrnout vše podstatné pro pojetí této práce, tedy pro dědickou smlouvu a darování pro případ smrti jako projevy autonomie vůle zůstavitele (dárce) a odpovědět na otázky, které si vymezuji v úvodu této práce.

Při zkoumání projevů vůle zůstavitele a při hledání odpovědí na shora uvedené otázky je podle mého názoru důležité ohlédnout se i do našich minulých právních úprav. Příhodný se mi totiž zdá být citát neznámého autora, který zní: „*Žij přítomností, sni o budoucnosti, uč se minulostí.*“ Není moudré myslet si, že minulost se nás nijak nedotýká. Naopak, z minulosti je třeba čerpat nejen poučení, ale brát si z ní i inspiraci do budoucnosti. A to zvláště za situace, kdy jedním z ideových zdrojů našeho současného občanského zákoníku je všeobecný zákoník občanský z roku 1811 a vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, což je zmíněno přímo v důvodové zprávě k novému občanskému zákoníku.

1. Autonomie vůle zůstavitele

Projevy autonomie vůle zůstavitele jsou upraveny převážně v rámci dědického práva.² Na ústavní úrovni je dědické právo zakotveno v Listině základních práv a svobod, a to konkrétně v čl. 11 odst. 1 větě třetí, která zní: „*Dědění se zaručuje.*“ Dědické právo patří spolu s věcnými právy mezi absolutní majetková práva upravená v části třetí, hlavě III. OZ. Systematické zařazení dědického práva mezi práva absolutní znamená, že působí *erga omnes*, tedy vůči všem. Evidence právních jednání pro případ smrti je upravena v §§ 35b a 35c zák. č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Z hlediska procesního jsou pro dědické řízení stěžejní zejména dva zákony, a to speciální zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a v subsidiárním postavení k němu pak zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Pokud se v pozůstalostním řízení vyskytne mezinárodní prvek, je třeba použít zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. ledna 2014. Nesmíme opomíjet ani nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 650/2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení. Ve vztahu k dědické smlouvě a darování pro případ smrti jako k dvoustranným závazkům je důležitý i § 3 odst. 2 písm. d) OZ, který zní: „*Daný slib zavazuje a smlouvy mají být plněny.*“ Rovněž na tyto instituty dopadá § 1759 OZ věta první: „*Smlouva strany zavazuje. Lze ji změnit nebo zrušit jen se souhlasem všech stran, anebo z jiných zákonných důvodů.*“ Z toho je zřejmé, že dvoustranná právní jednání omezují autonomii vůle zůstavitele (dárce) již ze své podstaty.

V úvodu této práce jsem nastínila, že autonomie vůle je jednou ze základních zásad soukromého práva, a tedy i práva dědického. Z toho vyplývá, že se v dědickém právu uplatňují vedle autonomie vůle zůstavitele také jiné zásady, a to zásada zachování hodnot, zásada rovnosti, zásada univerzální sukcese, zásada volnosti přijmout nebo odmítnout dědictví a zásada ingerence veřejné moci.³

Smrt člověka je právní událostí, o které je jisté, že dříve či později nastane. Každý člověk tedy alespoň jednou za svůj život bude postaven před otázku, zda mu vyhovuje zákonná dědická posloupnost tak, jak je formulována podle zákonných dědických tříd, nebo

---

² Některé speciální projevy autonomie vůle zůstavitele se nacházejí mimo zákonnou úpravu dědického práva obsaženou v části třetí, hlavě III., jedná se například o svěřenský fond pro případ smrti nebo o darování pro případ smrti.

³ CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David; MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 8-9.

zda o svém majetku chce pořídit jinak. Svůj názor ohledně výběru dědiců, volby dědického titulu či způsobu pořízení pro případ smrti může změnit i několikrát za život. A v tom je právě trochu problém. Názor totiž změnit může, ale ne vždy mu náš právní řád dovolí změnu názoru projevit i právně. Typicky po uzavření dědické smlouvy či smlouvy o darování pro případ smrti nastanou pro autonomii vůle určitá omezení. Proto je třeba, aby lidé byli seznámeni s možnostmi, které jim dědické právo nabízí, a aby si, pokud možno, zodpovědně promysleli, jak se svým majetkem pro případ smrti chtějí naložit. I zde totiž platí, že *vigilantibus iura scripta sunt*⁴ a že *ignorantia legis non excusat*⁵.

Nový občanský zákoník směřuje k větší autonomii vůle zůstavitele a snaží se více chránit zůstavitelova přání.⁶ Důležitost autonomie vůle zůstavitele je zřejmá přímo z textu zákona. Z § 1494 odst. 2 OZ vyplývá, že při výkladu závěti nutné co nejvíce vyhovět vůli zůstavitele, je tedy zřejmé, že v rámci pozůstalostního řízení je nutné zkoumat skutečnou vůli zůstavitele. Dalším zákonným ustanovením věnujícím se vůli zůstavitele je například § 1481 OZ, dle kterého dědickou nezpůsobilost založí to, když se člověk dopustí: „*zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil.*“ Z hlediska práva je autonomie vůle zůstavitele hodna takové ochrany, že jakmile se někdo dopustí výše popsaného jednání, pak není hoden být dědicem. Protože lidské vztahy jsou nevyzpytatelné, ponechává zákon zůstaviteli možnost prominout takové osobě, ovšem musí tak učinit výslovně.

Na tomto místě bych ráda uvedla, že v historické odborné literatuře lze nalézt i argumenty znějící v neprospěch autonomie vůle zůstavitele. Například Emanuel Tilsch, český právník, profesor a svého času také děkan Právnické fakulty Univerzity Karlovy, uvádí o svobodě zůstavitele pořídit o svém majetku pro případ smrti toto: „*ve volnosti testování jeví se tendence, neb spatřiti dlužno aspoň symptom rozkladu rodinného života, že dává se průchod případné bezohlednosti zůstavitelově a porušuje takto mír mezi generacemi po sobě jdoucími*“⁷. Uznávám, že žádný z těchto argumentů nelze označit za nepravdivý. Zároveň se ale domnívám, že ani jeden z nich nestačí k tomu, abych došla k závěru, že

---

⁴ Bdělým náleží práva.

⁵ Neznalost zákona neomlouvá.

⁶ Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 1146/19 ze dne 21. května 2019 (získáno 08. března 2020 z databáze NALUS).

⁷ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.* Reprint pův. vyd. z roku 1905. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 22.

svoboda zůstavitele pořídit o svém majetku pro případ smrti by měla být omezena ve prospěch zákonné dědické posloupnosti. Ano, pokud se zůstavitel rozhodne sepsat pořízení pro případ smrti, ve kterém určí za dědice jiné osoby než své rodinné příslušníky, lze to pravděpodobně považovat za symptom rozkladu rodinného života. To, že je něco symptomem neboli příznakem ovšem neznamená, že je to zároveň příčinou. Rozklad rodinného života, jenž je rozhodně nežádoucím jevem, je výsledkem různých procesů dějících se ve společnosti, nikoli možností zůstavitele pořídit testament či jiné právní jednání pro případ smrti. Špatné vztahy v rodině nezlepšíme tím, že odejmeme zůstaviteli právo zůstavit svůj majetek osobám podle jeho výběru. Možná právě naopak. S tím ostatně souvisí další Tilschův argument, a to případná zůstavitelova bezohlednost. Pokud zůstaviteli odejmeme právo pořídit o svém majetku pro případ smrti, zabráníme tím jeho případné bezohlednosti vůči zákonným dědicům. Co když ale nastane opačná situace, tedy bezohlednost zákonných dědiců vůči zůstaviteli, samozřejmě za předpokladu, že se nebude jednat o bezohlednost spadající pod případy dědické nezpůsobilosti uvedené v zákoně. Jako příklad lze uvést situaci, kdy se osoba „*dopustí činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženého činu proti zůstavitelově poslední vůli*“⁸. Zůstavitel by neměl možnost „potrestat“ zákonné dědice. Navíc, i testamentem či jiným právním jednáním pro případ smrti může zůstavitel pořídit ve prospěch zákonných dědiců, mimo jiné, pokud jim chce určit podíly na pozůstalosti v jiné výši, než v jaké je určuje zákon. Ponechala bych tedy na zůstaviteli a jeho nejlepším vědomí a svědomí, jak o svém majetku rozhodne. I za života má přeci možnost se svým majetkem nakládat podle své libosti, proč bychom mu tedy měli toto právo odnímat jen proto, že zemřel. Navíc za situace, kdy zákon garantuje ochranu tzv. nepominutelným dědicům.

Pro úplnost dodávám, že Emanuel Tilsch dále ve svém díle uvádí i důvody, proč by zůstavitel neměl ve své pořizovací svobodě být omezován, jako příklad uvádí mimo jiné to, že by tím došlo k zeslabení autority hlavy rodiny.⁹ Z celkového kontextu Tilschova díla soudím, že se autor přiklání spíše na stranu argumentů znějících v neprospěch svobody vůle zůstavitele než v její prospěch.

Rozpaky ve mně budí nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, týkající se akrescence neboli přirůstání dědických podílů v případě tzv. uvolněných podílů. Nejvyšší soud České republiky zmiňuje důležitost projevů vůle zůstavitele a její ochrany.

---

⁸ § 1481 OZ

⁹ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.* Reprint pův. vyd. z roku 1905. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 22, 23.

Současně ale z § 1504 OZ¹⁰ dovozuje, že je rozdíl, zda zůstavitel povolá dědice k dědictví rovným dílem anebo zda povolá každého k jedné polovině pozůstalosti. Pokud zůstavitel povolá dva dědice k dědictví rovným dílem, pak v případě, že dojde k uvolnění podílu jednoho z nich bez určení náhradníka, přirůstá tento podíl druhému z nich. Naopak pokud zůstavitel povolá dva dědice tak, že určí každému jednu polovinu pozůstalosti, k přirůstání uvolněného podílu druhému dědici nedojde. Místo toho uvolněnou jednu polovinu pozůstalosti získají dědicové zákonní. Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí uvádí, že pokud zůstavitel určil dědici konkrétní podíl na pozůstalosti, ať už vyjádřený zlomkem či procentem, pak dědici chtěl zůstavitel jen takto určenou část pozůstalosti a nic víc, tudíž taková osoba nemá právo na zvětšení svého podílu na pozůstalosti prostřednictvím akrescence.¹¹ Moje výše zmíněné rozpaky pramení z toho, že se domnívám, že běžný zůstavitel si při sepisování závěti nemůže být vědom rozdílu mezi výrazy „mé dva syny rovným dílem“ a „každému mému synovi jednu polovinu“. Pokud zůstavitel bude sepisovat pořízení pro případ smrti u právníka, pak lze předpokládat, že ten ho o tomto rozdílu poučí. Ovšem v případě, že se zůstavitel při sepisování takové listiny neporadí s odborníkem, může být pozůstalost rozdělena mezi dědice jinak, než jak si zůstavitel přál. Domnívám se, že tento judikát v budoucnu přinese mnoha dědicům překvapivé výsledky co do přirůstání uvolněných podílů.

Ráda bych upozornila na to, že i přes veškerou snahu chránit vůli zůstavitele může v praxi nastat situace, kdy se v důsledku souhry několika nešťastných okolností skutečná vůle zkoumat nebude. Tento závěr jednoznačně vyplývá z velmi aktuálního rozhodnutí Krajského soudu v Praze. V roce 2016, pár dní před svou smrtí, sepsal zůstavitel vlastní rukou listinu, kterou vlastní rukou také podepsal. Tuto listinu nijak nenazval. V listině uvedl datum svého narození, místo narození, rodné číslo a bydliště. Dále napsal: „*daruji veškerý svůj majetek, na kterém jsem vyjmenován ve svojí polovině, manželce*“, kterou označil jménem a příjmením, datem narození a rodným číslem. Zůstavitel dále uvedl místo pořízení a datum sepsání, nakonec připojil svůj vlastnoruční podpis. V rámci pozůstalostního řízení byla tato listina předložena pozůstalou manželkou jako holografní závěť. Pověřený soudní komisař provedl v souladu s § 142 ZŘS zjištění stavu a obsahu předložené listiny o pořízení pro případ smrti. Zůstavitel zanechal manželku a tři děti, kteří se jako účastníci řízení

---

¹⁰ § 1504 OZ: „Podíl dědice, který nedědí a nemá náhradníka, se uvolní a přiroste poměrně k podílům ostatních povolaných dědiců jen tehdy, jsou-li všichni dědicové povoláni k dědictví buď rovným dílem, nebo všeobecným výrazem znamenajícím rovné podělení.“

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. března 2017, sp. zn. 21 Cdo 1843/2016 (získáno 8. března 2020, dostupné na www.nsoud.cz).

vyjadřovali k výše uvedené listině. Děti zůstavitele v postavení nepominutelných dědiců listinu neuznaly jako závěť z toho důvodu, že se podle nich o závěť nejedná. Tím vznikl mezi účastníky tzv. spor o dědické právo, jelikož dědická práva těchto osob nemohla vedle sebe obstát.^{12, 13}

Další postup pověřeného soudního komisaře závisí na tom, zda vyřešení sporu mezi účastníky závisí pouze na právním posouzení či na skutkovém dokazování. Právní posouzení přísluší přímo soudnímu komisaři, aniž by odkazoval některého z účastníků na sporné řízení. Naopak prokazování sporných skutečností soudnímu komisaři nepřísluší a má usnesením odkázat toho účastníka, jehož dědické právo se mu jeví vzhledem ke všem okolnostem daného případu jako právo nejslabší, k podání žaloby.¹⁴ V tomto případě si soudní komisař správně situaci posoudil tak, že je potřeba prokazovat sporné skutečnosti, když pozůstalá manželka navrhuje vyslechnout svědky, kteří mají dosvědčit, že zůstavitel považoval tuto listinu za svou závěť. Soudní komisař tedy odkázal pozůstalou manželku k podání žaloby na určení, že je zůstavitelovým dědicem z titulu závěti. Zde je třeba si uvědomit, že pokud by osoba odkázaná k podání žaloby tuto žalobu nepodala, byl by spor o dědické právo vyřešen v její neprospěch.¹⁵ Lhůta k podání žaloby je lhůtou hmotněprávní a prekluzivní, to tedy znamená, že po jejím marném uplynutí osobě odkázané k podání žaloby toto právo zaniká.¹⁶ Pozůstalá manželka, zastoupená právním zástupcem, tedy neměla jinou možnost a žalobu ve stanovené lhůtě skutečně podala.¹⁷

Souběh událostí, který poté následoval, je podle mého názoru velmi zajímavý, možná až kuriózní, ale převážně vedoucí k nespravedlivému závěru. Celý problém začal v okamžiku, kdy si okresní soud nesprávně posoudil celou situaci a v důsledku toho žalobu pozůstalé manželky zamítl s odůvodněním, že vzniklý spor o dědické právo závisí na právním posouzení, zda se jedná o závěť nebo ne, a tudíž že k vyřešení tohoto sporu je příslušný soudní komisař. Soudní komisař vázán soudním rozhodnutím, následně posoudil listinu jako pořízení pro případ smrti sepsanou ve formě závěti. Proti rozhodnutí soudního komisaře se odvolali potomci zůstavitele. Podle názoru Krajského soudu v Praze jako soudu odvolacího udělal okresní soud chybu. Soud prvního stupně nemůže sám přezkoumávat, zda soudní komisař odkázal k podání žaloby správně či nikoli. Naopak je soud prvního stupně

---

¹² § 168 ZŘS

¹³ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze sp.zn. Co 231/2018 ze dne 6. prosince 2018, bod 5.

¹⁴ §§ 168 – 170 ZŘS

¹⁵ § 170 odst. 2 ZŘS

¹⁶ Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 230/98 ze dne 10. srpna 1998 (získáno 7. prosince 2019 z databáze NALUS).

¹⁷ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze sp. zn. 24 Co 231/2018 ze dne 6. prosince 2018, bod 5

povinen žalobu věcně projednat a rozhodnout tedy spor o dědické právo. Krajský soud v Praze dovozuje, že pokud soud prvního stupně žalobu o určení dědického práva zamítl, pak je třeba z toho vyvodit závěr, že pozůstalé manželce nesvědčí titul ze závěti. Zavazuje výsledek, nikoli odůvodnění, proto je třeba v rámci pozůstalostního řízení ukončit usnesením účast pozůstalé manželky jako dědičky ze závěti.¹⁸

Osobně v tom vidím nespravedlnost, byť učiněnou podle právních předpisů. Netvrdím, že listina měla být posouzena jako závěť. To v tuto chvíli nemohu říct ani já, ani nikdo jiný. K posouzení povahy listiny mělo dojít na základě skutkového dokazování, zejména po výslechu navrhovaných svědků. K tomu ale nedošlo a nejspíš už ani nikdy nedojde. Nevím, jak vysoká byla aktiva či pasiva v této pozůstalosti, ale bez ohledu na možnou majetkovou škodu vzniklou pozůstalé manželce, došlo k tomu, že skutečná vůle zůstavitele nebyla nikým zkoumána. Nesprávný postup soudu prvního stupně zapříčinil, že vůle zůstavitele neměla ani příležitost být vyslechnuta. Abychom se z toho mohli poučit, je třeba si uvědomit, kde se stala chyba. Za první, zůstavitel by si měl uvědomit, že po smrti už nebude mít možnost jakkoli doplňovat nebo objasňovat slova a věty, které v pořízení pro případ smrti použije. Měl by se proto raději včas poradit s advokátem nebo ještě lépe s notářem. Kdyby zůstavitel nepoužil slovo „daruji“, nemusel žádný spor o dědické právo vzniknout. Za druhé, soud prvního stupně nesprávně posoudil situaci. Svým rozhodnutím o zamítnutí žaloby, byť z procesního důvodu, zároveň zamítl právo pozůstalé manželky dědit ze závěti. Za třetí, právní zástupce pozůstalé manželky měl podat proti nesprávnému rozhodnutí soudu prvního stupně včasné odvolání. Na druhou stranu chápu, že z jeho pohledu se zamítnutí žaloby nejevilo jako něco v neprospěch klientky. Celé to vzniklo velmi nešťastně, ovšem s vážnými právními důsledky pro okruh dědiců.

---

¹⁸ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze sp. zn. 24 Co 231/2018 ze dne 6. prosince 2018, bod 6, 7, 23 – 26, 29 – 30.

2. Dědická smlouva

2.1. Úvod

Dědická smlouva patří mezi tzv. staronové instituty dědického práva, byla totiž zakotvena již ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811, poté byla na dlouhou dobu z naší právní úpravy vypuštěna a nyní, od 1. ledna 2014, má v občanském zákoníku opět své místo. Jedná se o pořízení pro případ smrti upravené v čl. 3, odst. 1, písm. b), d) a čl. 25 evropského nařízení o dědictví a v části třetí, Hlavě III, § 1582 a násl. OZ.

Podle § 1582 odst. 1 OZ: „*Dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.*“ Z toho vyplývá, že se jedná o vzájemně závazné právní jednání, které je jednostranně nezměnitelné a nezrušitelné. V zákoně není vyloučena možnost plurality subjektů dědické smlouvy.¹⁹ Z hlediska právního postavení dědiců je v rámci pozůstalostního řízení důležité, že se jedná o nejsilnější dědický titul, což pro dědice představuje lepší postavení, než má dědic závětní či zákonný.²⁰

Institut dědické smlouvy vyvolává mnoho otázek. Jaké výhody přináší uzavření této smlouvy zůstaviteli? Má dědická smlouva z pohledu autonomie vůle zůstavitele nějaké nevýhody? A k čemu slouží tzv. falcidiánská kvarta?

2.2. Historický exkurz

Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 umožňoval zůstaviteli pro případ smrti pořídit o svém majetku nejen závěti, ale také dědickou smlouvou. Jak je z názvu tohoto institutu patrné, nejednalo se na rozdíl od závěti o jednostranné právní jednání. Dědickou smlouvu uzavíral zůstavitel na straně jedné a smluvní dědic na straně druhé. Dědická smlouva v sobě zahrnovala jak prvky závěti, tak smlouvy, což platí i pro její dnešní pojetí.

Zůstavitelova volba týkající se subjektů, se kterými mohl dědickou smlouvu platně uzavřít, byla oproti současné právní úpravě značně limitována, což vyplývalo přímo z § 602, jehož věta první zní: „*Smlouvy dědické o celé pozůstalosti nebo o poměrném jejím dílu mohou být platně sjednány jen mezi manžely*“. V dědické smlouvě „*může jeden manžel*

---

¹⁹ PLAŠIL, Filip; K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad Notam*, č. 4/2019, s. 10-11.

²⁰ JANKŮ, Martin; MAREK, Karel. *Vybrané kapitoly soukromého ze práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, str. 124.

ustanoviti druhého manžela za dědice nebo oba mohou se ustanoviti navzájem za dědice“²¹. Smlouva dědická patřila mezi smlouvy svatební, což znamenalo, že ji mohli uzavřít manželé, popřípadě a snoubenci, ti však za podmínky, že později došlo k uzavření manželství. Okamžikem, kdy snoubenci vstoupili do manželství, nastala perfekce dědické smlouvy.²² K malému zmírnění tohoto omezení přispěla judikatura tím, že dědickou smlouvu mohli uzavřít kromě manželů a snoubenců také dobrovolně rozvedení manželé.²³ Z dnešního pohledu mi omezení vůle zůstavitele týkající se výběru smluvního dědice přijde nepřiměřené. Otázkou je, proč tento limit všeobecný občanský zákoník stanovil. Je možné, že zákonodárce chtěl chránit zájmy pozůstalého manžela natolik, že je upřednostnil před autonomií vůle zůstavitele ve volbě dědice.

Přestože zákon neumožňoval pořídil dědickou smlouvou ve prospěch třetí osoby, mohli tak snoubenci či manželé, popřípadě rozvedení manželé, učinit s tím, že se na taková ujednání nebude pohlížet jako na dědickou smlouvu, nýbrž jako na závěť.²⁴ Z toho důvodu mohl zůstavitel tuto část jednostranně odvolat.²⁵

Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 vyžadoval pro dědickou smlouvu písemnou formu, a to za dodržení náležitostí vyžadovaných pro písemnou závěť.²⁶ Na rozdíl od závěti byla pro dědickou smlouvu stanovena přísnější forma, a to forma notářského spisu. Notář mohl dědickou smlouvu sepsat pouze pokud byli u sepisu přítomni dva způsobilí svědci. Další možností pak bylo sepsat dědickou smlouvu za přítomnosti dvou notářů způsobilých být svědky závěti, což mělo za následek, že žádný další svědek již nebyl potřebný.²⁷

Uzavření dědické smlouvy znamenalo pro zůstavitele omezení jeho pořizovací svobody do budoucna. Důvodem tohoto omezení byla právní síla dědické smlouvy. Obecně

---

²¹ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint pův. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 558.

²² ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint pův. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 558.

²³ Glaser-Unger 11.316. Citováno podle ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint pův. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 559.

²⁴ Glaser-Unger 1838. Citováno podle ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint pův. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 558.

²⁵ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint pův. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 558.

²⁶ § 1249 všeobecného občanského zákoníku z roku 1811

²⁷ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské IV, V. Právo rodinné, Právo dědické.* Reprint pův. vyd., III. doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 53.

totiž platí, že pozdější pořízení pro případ smrti ruší to předchozí. To se ovšem týká situace, kdy obě pořízení mají stejnou právní sílu. Pokud tedy zůstavitel a jeho manžel uzavřeli dědickou smlouvu, kterou se později rozhodli nahradit novou dědickou smlouvou, nic jim v tom nebránilo a skutečně tím první dědickou smlouvu zrušili. Musíme si ale uvědomit, že v případě konkurence dědické smlouvy se závětí se toto pravidlo neuplatní. Dědická smlouva nemůže být zrušena závětí, byť později pořízenou, jelikož se jedná o slabší právní titul.²⁸

Dalším omezením zůstavitele bylo, že dědickou smlouvu nebylo možno jednostranně odvolat.²⁹ Pokud by zůstavitel po uzavření dědické smlouvy změnil názor ohledně výběru dědice, což v době jejího uzavření nemohl předvídat, neměl jinou možnost než v právním vztahu setrvat. To byl ostatně také důvod, proč se římské právo stavělo k dědickým smlouvám negativně. Podle římského práva, které položilo základy evropského kontinentálního práva, byla dědická smlouva nepřípustná, a to právě z důvodu její jednostranné neodvolatelnosti. Jednostranná neodvolatelnost dědické smlouvy představovala pro Římany nepřípustný zásah do jimi jinak velmi chráněné autonomie vůle zůstavitele.³⁰

Občanský zákoník z roku 1950 stejně jako občanský zákoník z roku 1964 institut dědické smlouvy neupravovaly.³¹

2.3. Subjekty dědické smlouvy

2.3.1. Zůstavitel

Zůstavitelem může být pouze fyzická osoba, která je zletilá a plně svéprávná. Ovšem i zletilý zůstavitel omezený ve svéprávnosti může za určitých okolností dědickou smlouvu uzavřít, a to pokud mu k tomu dá souhlas jeho opatrovník. Rozhodně lze jen doporučit, aby opatrovník projevil svůj souhlas již při uzavírání dědické smlouvy a aby tento souhlas byl zahrnut přímo do znění smlouvy. Avšak pokud zůstavitel před notářem formálně prohlásí, že je dle § 63 odst. 1 písm. d) notářského řádu způsobilý samostatně právně jednat v rozsahu

---

²⁸ KOCH, Bernhard. In BOLLENBERGER, Raimund; BYDLINSKI, Peter; KOZIOL, Helmut a kol. *ABGB – Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar*. Springer Wien New York, 2005, s. 1298 (§ 1254).

²⁹ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V*. Reprint pův. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 568.

³⁰ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 287.

³¹ HORÁK, Ondřej; OSINA, Petr. Případ Riggs v. Palmer a jeho význam pro české (dědické) právo. *Ad Notam*, č. 1/2017, s. 21.

právního jednání, o kterém je notářský zápis a notář při sepsání dědické smlouvy nerozpozná, že se jedná o člověka omezeného ve svéprávnosti, má opatrovník možnost dle § 65 odst. 2 OZ dodatečným souhlasem konvalidovat předmětné právní jednání. Totéž platí i pro změnu závazku.³²

Je třeba si uvědomit, že ne každá osoba omezená ve svéprávnosti, které dá opatrovník souhlas s uzavřením dědické smlouvy, je k jejímu uzavření skutečně oprávněna. Pokud totiž tato osoba bude omezená právě k pořizování pro případ smrti, pak nemůžeme dovozovat, že souhlas opatrovníka toto omezení zhojí.³³

To ale nemění nic na tom, že pro dědickou smlouvu je zákonem vyžadováno osobní jednání stran. Zůstavitel ani smluvní dědic se nemohou nechat zastoupit. Osoba omezená ve svéprávnosti tedy musí být schopná sama jednat a projevit svou vůli, proto se nemůže jednat např. o osobu v apalickém syndromu (vegetativní stav). Souhlas opatrovníka totiž nenahrazuje právní jednání smluvního dědice.³⁴

Speciální výjimkou jsou osoby omezené ve svéprávnosti z důvodů taxativně stanovených v § 1585 odst. 2 OZ, kterými jsou: „*chorobná závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobná závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu*“. Tyto osoby mohou dědickou smlouvou pořídit jen o majetku, o němž jsou způsobilé pořídit závětí, tedy maximálně o jedné polovině pozůstalosti, přičemž jedna čtvrtina z tohoto majetku musí zůstat volná pro případné pozdější projevení zůstavitelovy vůle.³⁵ V tomto ustanovení vidím snahu ochránit zákonné dědice. Ať už zůstavitel pořídí o svém majetku pro případ smrti jakkoli nezodpovědně, mají dědicové ze zákona jistotu, že se jim dostane alespoň jedna polovina pozůstalosti. Zákon současně pohlíží na odúmrt' až jako na skutečně nejsubsidiárnější řešení, tudíž pokud by jako zákonný dědic připadal na řadu stát, měl by zůstavitel možnost pořídit o celé své pozůstalosti. V případě dědické smlouvy by jeho možnost pořídit dědickou smlouvou byla stále limitovaná jednou čtvrtinou pozůstalosti, která musí zůstat volná.³⁶

---

³² § 1584 odst. 1, 2 OZ

³³ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 244 (§ 1584).

³⁴ § 1584 odst. 2 OZ

³⁵ § 1528 odst. 2 OZ

³⁶ §§ 1585 odst. 2, 1528 odst. 2 OZ

2.3.2. Smluvní dědic

Autonomie vůle zůstavitele při volbě smluvního dědice je nyní výrazně posílena. Na dědickou smlouvu již není nahlíženo pouze jako na smlouvu svatební, tudíž smluvním dědicem nemusí být pouze manžel nebo snoubenec zůstavitele. Zůstavitel může dědickou smlouvou povolat za dědice například své děti, manžela, sourozence, či kohokoli jiného z rodiny i mimo ni.

U fyzické osoby jako smluvního dědice, na rozdíl od zůstavitele, zákon výslovně neupravuje žádné požadavky na zletilost a svéprávnost. Podle Svobody a Kličky může dědickou smlouvu uzavřít jen osoba zletilá a plně svéprávná.³⁷ S tím tak úplně nesouhlasím. Pokud zákon neobsahuje žádnou zvláštní úpravu, má se použít úprava obecná. Proto nevidím důvod, proč by dědickou smlouvu nemohla uzavřít i osoba omezeně svéprávná, pokud by to nebylo v rozporu s rozsahem jejího omezení. Co se týče požadavku zletilosti, zákon uvádí domněnku, že: „každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku“³⁸

Pokud by se zůstavitel nacházel v zařízení, které by mu poskytovalo zdravotnické nebo sociální služby (např. nemocnice, domovy pro seniory), nebo by jinak přijímal služby takového zařízení, mohl by dědickou smlouvou povolat za dědice nebo odkazovníka osobu, která by byla s takovým zařízením spojena?³⁹ Já se domnívám, že mohl. Můj názor vychází z toho, že pokud zákon umožňuje zůstaviteli pořídit za těchto okolností ve prospěch dané osoby závěť ve formě veřejné listiny, není důvod proč to nepřipustit dědickou smlouvou, která formu veřejné listiny musí mít ze zákona.⁴⁰

Problematičtější je situace ohledně právnické osoby jakožto smluvního dědice. Může být právnická osoba smluvním dědicem? Přestože tato otázka zprvu nepůsobí nijak složitě, odpovědět na ni není tak jednoduché. Zřejmě právě proto se část odborné literatury tomuto tématu raději vyhýbá. Obecně dědické právo připouští, aby dědicem byla jak osoba fyzická, tak právnická, a to i ta, která ke dni smrti zůstavitele ještě nevznikla, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.⁴¹ Ovšem pokud se zamyslíme nad § 1584 odst. 2 OZ⁴², jenž vyžaduje pro dědickou smlouvu osobní jednání smluvních stran, je v souladu s § 151

---

³⁷ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 86.

³⁸ § 31 OZ

³⁹ Např. takové zařízení vlastní, spravuje, je v něm zaměstnána nebo v něm jinak působí

⁴⁰ § 1493 odst. 1, § 1582 odst. 2 OZ

⁴¹ § 1478 OZ

⁴² „Dědickou smlouvu mohou strany uzavřít a závazek z ní změnit jen osobním jednáním.“

odst. 1 OZ⁴³ a § 161 věta první OZ⁴⁴ jasné, že to u právnické osoby není možné. Právnická osoba má právní osobnost, nikoli svéprávnost, ke svému právnímu jednání tedy potřebuje zástupce.

Kindl uvádí: „Bylo by však zřejmě absurdní, aby právnická osoba nemohla být stranou dědické smlouvy, když pro to jinak žádný rozumný důvod není (takže je nutné takový výklad odmítnout a najít takový, který absurdní nebude (...))“⁴⁵ Stejně tak Bednář zastává názor, že právnická osoba může být stranou dědické smlouvy.⁴⁶

Výkladové pravidlo uvedené v § 2 odst. 2 věta druhá OZ zní: „nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.“. Proto je třeba zamyslet se nad skutečným smyslem § 1584 odst. 2 OZ. K jeho najetí nám může být nápomocen text vládního návrhu občanského zákoníku z roku 2005.⁴⁷ V tomto návrhu byl § 1584 odst. 2 OZ ve stejném znění jako dnes, ovšem návrh právní úpravy právnických osob byl zcela odlišný. Podle původního návrhu z roku 2005 měly mít právnické osoby svéprávnost, tudíž měly jednat osobně, bez svého zástupce. Z toho dovozují, že podle původního konceptu směřoval úmysl zákonodárce jednoznačně k tomu, aby právnické osoby mohly být smluvním dědicem. Podle zákona může mít právnická osoba bez zřetele na předmět své činnosti práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou. Podle mého názoru uzavření dědické smlouvy není s její právní povahou v rozporu. Navíc pokud by zákonodárce chtěl vyloučit možnost uzavřít dědickou smlouvu s právnickou osobou, mohl tak učinit výslovně.^{48,49}

A konečně, v důvodové zprávě je jako důvod pro vyžadované osobní jednání uvedena závažnost právních účinků dědické smlouvy jakožto nejsilnějšího dědického titulu.⁵⁰ V důvodové zprávě mohlo být zmíněno, že úmysl zákonodárce směřoval k vyloučení právnické osoby z možnosti být smluvním dědicem, nic takového v ní ale uvedeno není. Nenapadá mne, proč by zákonodárce zamýšlel vyloučit právnickou osobu jakožto smluvního dědice, když by ji současně připouštěl povolát za dědice jako třetí osobu. Třetí

---

⁴³ „Zákon stanoví, popřípadě zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli.“

⁴⁴ „Kdo právnickou osobu zastupuje, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností.“

⁴⁵ KINDL, Milan. In KINDL, M.; ROZEHNAL, A; a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství, s.r.o., 2019, str. 60 (§ 1584).

⁴⁶ BEDNÁŘ, Václav. Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika § 1585 odst. 1 o.z. *Bulletin advokacie*, 11/2017, s. 17.

⁴⁷ Návrh zákoníku a důvodové zprávy z roku 2005 [online]. *Obcanskyzakonik.justice.cz*. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf>.

⁴⁸ PLAŠIL, Filip. Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba? *Ad Notam*, 4/2015, s. 6-7.

⁴⁹ § 20 odst. 1 věta druhá OZ

⁵⁰ Důvodová zpráva k OZ, § 1582 - 1585 [online]. *Obcanskyzakonik.justice.cz*, str. 394, [cit. 17. srpna 2019]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

osoba není smluvní stranou, tudíž nemusí splňovat požadavky zletilosti a svéprávnosti. Zůstaviteli by stačilo uzavřít se způsobilou fyzickou osobou dědickou smlouvu, v níž by společně určili právnickou osobu za dědice. Z toho se mi jeví jako velmi pravděpodobné, že zákonodárce chtěl umožnit právnické osobě stát se smluvní stranou dědické smlouvy. Ostatně, čím dál tím větší část odborné literatury se začíná přiklánět k názoru, že nedává smysl, aby právnická osoba nemohla být smluvní stranou dědické smlouvy.

Každý dědic má právo dědictví odmítnout. Výjimkou je situace, kdy si smluvní strany v dědické smlouvě právo odmítnout dědictví vyloučí.⁵¹ Toto ujednání bych smluvnímu dědici nedoporučovala z důvodu, že nemůže předvídat situaci ohledně zůstavitelova jmění. Dědic, který přijímá dědictví, nabývá nejen aktiva, ale odpovídá i za pasiva zemřelého člověka. Připravít se dopředu o možnost zvážení, zda je v mém zájmu dědictví odmítnout či přijmout, mi připadá velmi nezodpovědné. Pokud by došlo k situaci, kterou jsem tu nastínila, tedy že dědic by se ve smlouvě zřekl svého práva na odmítnutí dědictví, bylo by k jeho ochraně více než vhodné uplatit v rámci pozůstalostního řízení výhradu soupisu pozůstalosti.

2.3.3. Smluvní odkazovník

Pro smluvního odkazovníka platí obdobně to, co pro smluvního dědice. Tak jako má smluvní dědic lepší postavení než dědic ze závěti či ze zákona, má i smluvní odkazovník lepší postavení než odkazovník povoláný závětí nebo dovětkem.^{52, 53}

Smluvní odkazovník je smluvní stranou dědické smlouvy. Stejně jako dědic, i odkazovník může podle § 1623 OZ odkaz odmítnout. V rámci smluvní volnosti si mohou sjednat, že smluvní odkazovník nemá právo odkaz odmítnout.⁵⁴

2.3.4. Třetí osoba, která je povolána za dědice či odkazovníka

Pokud zůstavitel povolává dědickou smlouvou třetí osobu za dědice či odkazovníka, připomíná to smlouvu ve prospěch třetí osoby dle § 1767 a násl. OZ. S přihlédnutím k tomu, že dědická smlouva nezavazuje třetí osobu (dědice), nejedná se o klasickou smlouvu ve

---

⁵¹ § 1485 odst. 1 OZ

⁵² § 1583 OZ

⁵³ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 208 (§ 1583).

⁵⁴ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 283 (§ 1582, bod 13, 14).

prospěch třetí osoby.⁵⁵ Současně se ale objevuje i názor, že se na dědickou smlouvu použijí ustanovení o smlouvě ve prospěch třetí osoby.⁵⁶ V rámci takto uzavřené dědické smlouvy je zůstavitel dlužníkem, smluvní dědic věřitelem a třetí osoba má právo na plnění.

Třetí osoba, která je povolána za dědice či odkazovníka, není smluvní stranou dědické smlouvy. Tudíž nemusí splňovat požadavky zletilosti a svéprávnosti.⁵⁷ Třetí osoba právně nejedná, nemusí být při uzavření dědické smlouvy přítomna, dokonce o uzavření dědické smlouvy v její prospěch nemusí být ani informována. Z toho vyplývá, že zde odpadá výkladový problém ohledně požadavku stanoveného v § 1584 odst. 2 OZ, který vyžaduje osobní jednání. Je tak zcela jasné, že touto třetí osobou může být jak fyzická osoba, tak právnická osoba.

Může třetí osoba odmítnout právo na plnění nebo je povinna jej přijmout? Pokud bychom připustili, že lze na dědickou smlouvu přiměřeně použít právní úpravu smluv ve prospěch třetích osob, pak by nám odpověď nabízel § 1768 OZ, kde je výslovně zakotvena možnost třetí osoby odmítnout právo nabyté ze smlouvy. Tato osoba tedy nemá povinnost dědictví přijmout. Rovněž smluvní strany nemohou třetí osobě právo na odmítnutí dědictví ujednáním vyloučit. Opačný výklad by byl podle mého názoru nesmyslný, neboť bychom zavazovali třetí osoby k nabytí nejen aktiv, ale i pasiv. Pokud by třetí osoba neměla právo dědictví odmítnout, mohlo by docházet k uzavírání smluv k tíži osob, které se na obsahu závazku nemohly nijak podílet.

Na situaci, kdy třetí osoba odmítne dědictví, by pak v případě možné aplikace ustanovení o smlouvách ve prospěch třetích osob reagoval § 1768 věta druhá OZ znějící: „*Neodporuje-li to obsahu a účelu smlouvy, může věřitel plnění žádat pro sebe*“. Celé by to šlo tedy vykládat tak, že smluvní dědic (věřitel) je náhradníkem třetí osoby povolane za dědice.⁵⁸ Záleží, jak si tedy vyložíme onen obsah a účel dědické smlouvy. Podle mého názoru bude záležet na konkrétní dědické smlouvě, zejména na tom, jak v ní budou jednotlivá práva a povinnosti naformulována. Obecně ale nevidím důvod, proč by měl smluvní dědic (věřitel) být automaticky považován za náhradníka třetí osoby. Zpřesnění

---

⁵⁵ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 240-241 (§ 1582).

⁵⁶ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 94.

⁵⁷ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 209 (§ 1584).

⁵⁸ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 284 (§ 1582, bod 16, 17).

obsahu a účelu dědické smlouvy v souvislosti s možným náhradnictvím věřitele nám zřejmě poskytne až judikatura.

2.4. Výhody pro zůstavitele

2.4.1. Evidence právních jednání pro případ smrti

Ačkoli zákonem vyžadovaná forma veřejné listiny představuje pro zůstavitele omezení, současně s sebou přináší i nesporné výhody. Mezi tyto výhody patří právní jistota související s Evidencí právních jednání pro případ smrti. Tuto neveřejnou evidenci vede Notářská komora České republiky. Každý notář musí dědickou smlouvu *ex offio* do této evidence zapisovat a v pozůstalostních řízeních je rovněž povinen v ní lustrovat. Při lustracích prováděných v rámci dědického řízení dohledá soudní komisař dědickou smlouvu, ať už byla sepsána kterýmkoliv notářem, a to z důvodu, že tato evidence je centrální pro celou Českou republiku.⁵⁹ Takový postup poskytuje zůstaviteli jistotu, že po jeho smrti nezůstane listina někde zapomenuta či dokonce úmyslně zatajena. Na druhou stranu, tuto právní jistotu má i pořizovatel závěti, stačí závěť sepsat formou notářského zápisu anebo závěť ve formě soukromé listiny u notáře alespoň uložit do úschovy.⁶⁰

2.4.2. Odbornost notáře

Jako výhodu vidím i garance vztahující se k osobě notáře. Notář účastníkům vysvětlí, co je to dědická smlouva, jaký je její význam, jaké má limity a jaké způsobuje právní následky. Tím se může předejít mnohým nedorozuměním a omylům ze strany zůstavitele a smluvního dědice. Z praxe vím, že po bližším seznámení se s tímto institutem zůstavitel většinou změní názor a místo dědické smlouvy se rozhodne raději sepsat závěť. Navíc u osoby notáře zůstavitel může legitimně očekávat odbornost při sepisu listiny, tudíž by měla absentovat například nesprávná právní terminologie či jiné právní vady listiny. Problém je, že ani notář nemůže vědět, jakým směrem se v budoucnu vyvinou výklady ohledně sporných ustanovení dědické smlouvy a jaké světlo na celou problematiku vrhne judikatura. Notář tedy může zájemci vysvětlit případná rizika a nejasnosti a je pak jen na jeho uvážení, zda bude natolik odvážný, že se rozhodne tuto odvážnou smlouvu uzavřít.

---

⁵⁹ DYTRYCH, Jan. In BÍLEK, Petr; JINDŘICH, Miloslav; RYŠÁNEK, Zdeněk; BERNARD, Pavel a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, str. 158-159 (§ 35b).

⁶⁰ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2015, str. 124.

2.4.3. Nejsilnější dědický titul a jeho důkazní hodnota

Pokud bude zůstavitel zvažoval, který dědický titul nejlépe odpovídá jeho potřebám, mohlo by pro něj mít význam, že dědická smlouva je dědickým titulem nejsilnějším. To je dovozováno zejména z § 1673 odst. 1 OZ, který upravuje případnou kolizi různých dědických titulů.⁶¹

Obecné pravidlo je dáno v § 1476 OZ: „*Dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe.*“ To, že dědické tituly mohou působit vedle sebe, pokud mohou vedle sebe obstát, je zřejmé. Když ale zůstavitel například pořídí několik alografních závětí, které vedle sebe nemohou obstát, pak dle § 1576 OZ ruší pozdější závěť tu dřívější v rozsahu, v jakém vedle sebe závěti nemohou obstát. Co když ale zůstavitel pořídí více listin pro případ smrti, které mají různou právní sílu? Pak se bude postupovat podle toho nejsilnějšího, což je dědická smlouva. Prakticky se to projeví tím, že pokud kterýkoli dědic, ať už smluvní nebo zákonný, bude zpochybňovat dědickou smlouvu, bude to právě on, kdo bude dle § 1673 odst. 1 OZ soudním komisařem usnesením odkázán k podání žaloby. Soud dle 170 ZŘS určí lhůtu k podání žaloby, která nesmí být kratší než 2 měsíce. Tato lhůta je lhůtou hmotněprávní a prekluzivní. Pokud osoba, která byla soudem odkázána k podání žaloby, v určené lhůtě žalobu nepodá, pak již tuto žalobu podat nemůže. Současně je s nepodáním žaloby ve stanovené lhůtě spojena fikce, že spor o dědické právo byl vyřešen v neprospěch toho, kdo byl k podání žaloby soudem odkázán.⁶²

S tím velice úzce souvisí další podstatná výhoda, zvláště pro smluvního dědice, kterou představuje důkazní hodnota veřejné listiny. Já vycházím z toho, že dědickou smlouvu uzavírá zůstavitel s osobou, která je mu z nějakého důvodu blízká, a tudíž mu ve většině případů bude záležet na právním postavení této osoby v budoucím pozůstalostním řízení. Takže se jedná i o výhodu pro zůstavitele. Dle § 568 odst. 2 OZ a § 134 osř platí pro veřejnou listinu vyvratitelná domněnka o skutečně projevené vůli. Proti takové domněnce je přípustný důkaz opaku. Pokud by tedy někdo chtěl zpochybňovat skutečnosti uvedené ve veřejné listině, musel by unést důkazní břemeno a prokázat nesprávnost těchto údajů. To pro smluvního dědice znamená velmi výhodné postavení v případném sporném řízení.⁶³

---

⁶¹ § 1673 odst. 1 OZ: „*Proti dědici, který se opírá o dědickou smlouvu nepopřenu co do pravosti, se k podání žaloby odkáže každý dědic se závěti nebo dědic zákonný. Proti dědici, který se opírá o závěť nepopřenu co do pravosti, se odkáže k podání žaloby každý zákonný dědic.*“

⁶² MUZIKÁŘ, Ladislav. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, str. 318 – 319 (§ 170).

⁶³ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 2044 – 2045 (§ 568).

2.4.4. Zřeknutí se dědického práva

Další výhodou je možnost zahrnout do jedné listiny jak dědickou smlouvu, tak smlouvu o zřeknutí se dědického práva (renunciace). Obojí je totiž smlouvou *mortis causa*, která se uzavírá za života zůstavitele a vyžaduje formu veřejné listiny. Pro zůstavitele to znamená větší právní jistotu ohledně toho, kdo se po jeho smrti skutečně stane dědicem. Navíc tím zůstavitel preventivně předchází případným soudním sporům svých dědiců. V neposlední řadě se sjednocení těchto dvou právních jednání do jednoho notářského zápisu odrazí i v nižší ceně, kterou zaplatí u notáře, než kdyby účastníci sepisovali dvě samostatné listiny.⁶⁴ Zřeknutím se dědického práva se nepominutelní dědicové zříkají i práva na povinný díl, pokud výslovně neuvedou, že se zříkají jen práva na povinný díl. Tím zůstavitel může zajistit, že smluvní dědic nebude muset vyplácet nepominutelným dědicům jejich povinný díl. Zůstavitel nemusí mít obavy ani ze situace, kdy dědic povoláný dědickou smlouvou nebude dědit, např. kvůli tomu, že se nedožije smrti zůstavitele. V tom případě totiž zřeknutí se dědického práva pozbyde účinky.^{65, 66}

V souvislosti s pozbytím účinků zřeknutí se dědického práva je třeba upozornit na § 1586 OZ. Podle beckovského komentáře z tohoto ustanovení vyplývá, že záleží, zda se dědického práva zřekli všichni potencionální dědicové anebo jen někteří. Pokud se dědického práva zřekli všichni potencionální dědicové a dědic povoláný v dědické smlouvě z nějakého důvodu nedědí, pak zřeknutí se dědického práva pozbývá účinky a tito dědicové budou dědit. Pokud se ale dědického práva zřekli jen někteří z potencionálních dědiců a opět dojde k tomu, že dědic povoláný v dědické smlouvě dědit nebude, pak dědické právo připadne pouze těm potencionálním dědicům, kteří se dědického práva nezřekli. Tato úvaha má samozřejmě smysl jen za předpokladu, že v dědické smlouvě nebyl povolánému dědici určen náhradník.⁶⁷

S tím nesouhlasí Klein, který uvádí, že zákonný termín „ostatní dědici“ by nevykládal jako „všichni dědici“, nýbrž jen jako „ostatní účastníci dědické smlouvy“, samozřejmě kromě zůstavitele.⁶⁸

---

⁶⁴ § 3 odst. 2 notářského tarifu

⁶⁵ §§ 1484, 1586 OZ

⁶⁶ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 212 (§ 1586).

⁶⁷ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 292 (§ 1586, bod 3).

⁶⁸ KLEIN, Šimon. In PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2019, str. 1649, bod 2 (§ 1586).

Podle mne z § 1484 odst. 2 OZ nelze dovozovat, že slovem „ostatní“ se myslí „všichni ostatní.“ Obecná úprava stanovuje, že když nedědí osoba povoláná za dědice, v jejíž prospěch se jiná osoba dědictví zřekla, pak zřeknutí se pozbývá účinky.⁶⁹ Nevidím důvod, proč by to u dědické smlouvy mělo být interpretováno jinak. Smyslem § 1586 OZ je podle mého názoru vztáhnout obecnou úpravu i na specifickou situaci, kdy je v jedné listině obsažena jak dědická smlouva, tak zřeknutí se dědického práva. Jakmile by došlo k situaci, kdy by nedělila osoba povoláná dědickou smlouvou, pak bych dovozovala, že došlo k zániku účinků zřeknutí se dědického práva všech osob, které se dědického práva ve prospěch této osoby zřekli.

2.4.5. Podmínky

Do textu dědické smlouvy je dovoleno začlenit podmínky. Tyto podmínky se na rozdíl od podmínek v závěti řídí obecnou úpravou v § 548 a § 549 OZ. Podmínky mohou být jak odkládací (suspensivní), tak rozvazovací (rezolutivní). Příkladem může být podmínka dosažení určitého stupně vzdělání, ať už maturitního nebo vysokoškolského, absolvování odborného kurzu či vykonání dobročinné aktivity.⁷⁰

Výhodou je, že smluvní dědic má možnost splnit stanovenou podmínku ještě za zůstavitelova života. Zůstaviteli je tak umožněno přesvědčit se o jejím naplnění. Dědickou smlouvou lze smluvnímu dědici dokonce určit povinnost splnit podmínku ještě před smrtí zůstavitele, či v jiné určené lhůtě.⁷¹

Pokud bude podmínka sjednána jako rozvazovací, může zůstavitel dosáhnout zrušení dědické smlouvy. Stejně tak může zůstavitel zahrnout do smlouvy podmínku odkládací, při jejímž nesplnění smluvní dědic nedosáhne na plnění ze smlouvy. Smluvní strany mohou rovněž do dědické smlouvy zahrnout i další instituty, mezi které patří doložení času a příkaz.⁷²

---

⁶⁹ § 1484 odst. 2 OZ: „Zřekl-li se někde dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem.“

⁷⁰ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 248 (§ 1587).

⁷¹ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 293 (§ 1587, bod 7).

⁷² DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 248 (§ 1587).

2.4.6. Úplata

Zůstavitel může využít možností, které mu dvoustranné právní jednání nabízí a sjednat si v dědické smlouvě úplatu. Úplata je poměrně širokým pojmem. Typicky si pod úplatou představíme peněžní částku poskytovanou v pravidelných splátkách anebo vyplacenou jednorázově. Smluvní dědic se však může rovněž zavázat k nějaké činnosti, například k údržbě a financování nemovité věci, anebo k poskytování služeb, typicky k pečování o zůstavitele nebo člena jeho domácnosti. Zkrátka, pokud je dědická smlouva sjednána úplatně, musí se zůstaviteli dostat nějaké protiplnění, byť poskytovaného k rukám třetí osoby. Současně je třeba zmínit i to, že smluvní dědic může být povinen po smrti zůstavitele poskytovat úplatu jeho dědicům, rovněž se však může zavázat k poskytování úplaty ještě za života zůstavitele.⁷³

Výše uvedené s sebou nese riziko pro smluvního dědice. Může se totiž stát, že zatímco smluvní dědic bude řádně plnit své povinnosti, tedy poskytovat zůstaviteli úplatu, nedostane se mu nakonec v následném pozůstalostním řízení to, co podle dědické smlouvy dostat měl. Smluvní dědic tedy do poslední chvíle nemusí vědět, zda nedošlo k plnění jen z jeho strany. Tato práce se ovšem danou problematikou zabývá z pohledu zůstavitele, tudíž v případě sjednání úplaty se jedná o možnost, kterou lze zůstaviteli doporučit.

Úplata se může projevit i ve vzájemném (recipročním) povolání se za dědice, případně za odkazovníky.⁷⁴ Zda je toto vzájemné povolání možné, není ze znění zákona zcela patrné. Výslovně je tato možnost dána pouze manželům. Striktním pohledem na text zákona by někdo mohlo říct, že zákonodárce v § 1582 odst. 1 OZ umožnil pouze jednosměrné povolání za dědice. Ovšem s přihlédnutím na stěžejní postavení zásady autonomie vůle, smluvní volnost a převážnou dispozitivnost norem občanského zákoníku se osobně přikláním spíše k závěru, že smluvním stranám nic nebrání ve zřízení tohoto synallagmatického závazku. Možnosti vzájemného povolání za dědice rozebírám více v kapitole 2.4.9. „*Dědická smlouva uzavřená mezi manželi*“.

2.4.7. Nakládání s majetkem za života (budoucího) zůstavitele

I po uzavření dědické smlouvy může zůstavitel libovolně disponovat se svým majetkem. Ovšem pokud jeho počínání bude spočívat v pořízení pro případ smrti nebo

---

⁷³ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 240, 241 (§ 1582).

⁷⁴ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 240, 241 (§ 1582).

v uzavření darovací smlouvy, a současně bude toto právní jednání neslučitelné s dříve uzavřenou dědickou smlouvou, bude mít smluvní dědic možnost obrany. Touto obranou je možnost dovolat se neúčinnosti takového právního jednání dle obecných ustanovení v § 589 a násl. OZ. To platí obdobně i pro smluvního odkazovníka.⁷⁵

Vyvstává zde problém s pojmem „neslučitelnost s dědickou smlouvou“. V budoucnu lze očekávat upřesnění tohoto pojmu prostřednictvím judikatury. K posouzení oné neslučitelnosti bude vždy třeba přihlídnout k okolnostem daného případu. Jako typický příklad se mi jeví, pokud zůstavitel daruje nemovitou věc, o níž je pořízeno dědickou smlouvou, třetí osobě. Nemovitá věc je totiž individuálně určená věc, tudíž ji na rozdíl od genericky určených věcí nelze jen tak nahradit. Jako na neslučitelné s dědickou smlouvou bude téměř určitě nahlíženo na právní jednání činěné s úmyslem způsobit újmu smluvnímu dědici.⁷⁶ Přičemž je jasné, že tento úmysl se bude zpětně velmi těžce zjišťovat, natož prokazovat.

Pokud zákon zmiňuje v § 1588 odst. 2 OZ pouze darovací smlouvu a pořízení pro případ smrti, jak je to s kupní smlouvou? Právní úprava dědické smlouvy možnost dovolat se relativní neúčinnosti v případě kupní smlouvy nezmiňuje. Jako argument v neprospěch možnosti dovolat se u kupní smlouvy relativní neúčinnosti lze v odborné literatuře nalézt, že věc byla nahrazena za peněžní částku, tudíž nedošlo k úbytku majetku zůstavitele.⁷⁷ Když si to představím prakticky, nebude to tak jednoduché. Můžeme to názorně ilustrovat takto: smluvní strany uzavřou dědickou smlouvu ohledně osobního automobilu, zůstavitel daný osobní automobil později prodá a kupní cena bude připsána na účet vedený na jeho jméno, který mimochodem může spadat do společného jmění manželů, čímž se to právně ještě více komplikuje. Během pár let bude z účtu průběžně vybíráno i na něj vkládáno. Až za několik dalších let bude probíhat pozůstalostní řízení, bude velice sporné, zda peníze na účtu jsou peníze za prodaný osobní automobil či zda tyto peníze byly již dávno spotřebovány. Pokud by šlo dovodit úmysl zůstavitele zkrátit smluvního dědice, mohlo by se postupovat podle obecné úpravy relativní neúčinnosti v § 589 a násl. OZ.

Další problematická situace nastane v případě kupní smlouvy, kde sjednaná kupní cena bude zcela neodpovídající hodnotě prodávané věci. Výkladové pravidlo ohledně

---

⁷⁵ § 1588 odst. 1, 2 a § 1583 OZ

⁷⁶ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 249 (§ 1588).

⁷⁷ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 297 (§ 1588, bod 6).

právních jednání zní: „Právní jednání se posuzuje podle svého obsahu.“⁷⁸ Toto pravidlo je doplněno: „Má-li být určitým právním jednáním zastřeno jiné právní jednání, posoudí se podle jeho pravé povahy.“⁷⁹ Pokud tedy bude kupní cena sjednána jen jako symbolická za účelem nazvání právního jednání kupní smlouvou, posoudí se ono právní jednání nikoli jako kupní smlouva, nýbrž jako smlouva darovací. Z toho vyplývá, že zde opět přichází v úvahu krácení věřitele, a tedy možný postup podle § 589 a násl OZ. Stejně tak by se mohlo postupovat v případě smlouvy směnné.⁸⁰

Spornou otázkou je, zda lze v dědické smlouvě zřídit zákaz zatížení nebo zcizení daného majetku podle § 1761 OZ. Na tuto problematiku existují názory, že to možné je.^{81,82} Stejně tak se ale objevují názory opačné. Argumentem těch, podle kterých není možné zřídit v dědické smlouvě zákaz zatížení či zcizení je, že § 1588 odst. 1 věta první⁸³ je svou povahou kogentním ustanovením, tudíž se od něj nelze odchýlit. Navíc odkazují na důvodovou zprávu, ve které je uvedeno: „Smluvnímu dědici má připadnout to, co po zůstavitelově smrti z jeho majetku zbude. Proto nelze zůstaviteli bránit, aby se svým majetkem nakládal za svého života zcela libovolně. Z téhož důvodu nelze na budoucí dědictví požadovat zajištění nebo převést či jinak přenést právo na budoucí dědictví ze smluvního dědice na jinou osobu.“^{84,85}

Z komparativního hlediska je na tomto místě zajímavé zmínit, že podle německé právní úpravy je možné sjednat zákaz zcizení. Přestože se tato práce zabývá dědickou smlouvou z pohledu zůstavitele a jeho vůle, musím zcela objektivně doplnit, že pro smluvního dědice by byla možnost zřídit zákaz zcizení budoucího dědictví velmi vítaná, zejména pro ten případ, kdy se smluvní dědic ve smlouvě zavazuje k poskytování úplaty. Nejasné je, zda by byl v případě sjednání si zákazu zatížení či zcizení dědictví v dědické smlouvě naplněn požadavek určité a přiměřené doby, který je dle obecné úpravy v § 1761

---

⁷⁸ § 555 odst. 1 OZ

⁷⁹ § 555 odst. 2 OZ

⁸⁰ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 297 (§ 1588, bod 6).

⁸¹ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 249 (§ 1588).

⁸² ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 102.

⁸³ „Dědická smlouva zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti.“

⁸⁴ Důvodová zpráva k OZ, § 1587 a 1588 [online]. *Obcanskyzakonik.justice.cz*, str. 395, [cit. 1. prosince 2019]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁸⁵ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 295 (§ 1588, bod 1).

OZ pro zákaz zatížení a zcizení vyžadován.⁸⁶ Spolehlivou odpověď nám nejspíš poskytne až judikatura.

Jelikož důvodová zpráva zmiňuje zákaz převést právo na budoucí dědictví ze smluvního dědice na jinou osobu, přičemž podle § 1588 odst. 1 věty druhé OZ je možné si smluvně tuto možnost ujednat, nabízí se otázka, zda důvodová zpráva nemyslí i zákaz požadovat zajištění na budoucí dědictví jen pro případ, že to nebylo ve smlouvě zvlášť sjednáno. I zde nám nejspíš nezbyvá než počkat na příslušnou judikaturu. Každopádně z pohledu autonomie vůle zůstavitele bych zůstaviteli tato ujednání stejně nedoporučovala, neboť tím by svou vůli do budoucna značně omezil.

2.4.8. Konverze dědické smlouvy v závěť

Konverze dědické smlouvy v závěť je upravena v § 1591 OZ takto: „*Dědická smlouva neplatná pro nedostatek formy nebo neplatná pro nesplnění podmínek v § 1584 a 1585 nebo proto, že nevyhovuje ustanovením o smlouvách podle části čtvrté tohoto zákona, může mít přesto platnost závěti, má-li jinak všechny náležitosti závěti*“. Jedná se o speciální ustanovení k obecné úpravě v § 574 OZ⁸⁷ a v § 575 OZ.⁸⁸

Výhodu pro zůstavitele v konverzi dědické smlouvy v závěť spatřuji v tom, že pokud zůstavitel uzavře dědickou smlouvu, která je neplatná z důvodu nesplnění zákonných předpokladů, avšak splňující náležitosti závěti, může se jednat o platné právní jednání. Toto ustanovení nabízí možnost ochránit a zachovat projevenou vůli zůstavitele. Myslím si, že jelikož náš právní řád neumožňuje společnou závěť, je možné, že konverze bude vyloučena u vzájemného povolání za dědice. Jsou ovšem i názory, že by se v takovém případě mohlo jednat o dvě samostatné závěti obsažené v jedné listině.⁸⁹

Svémi důsledky je velmi významné posouzení, zda se dle § 1591 OZ jedná o neplatnost dědické smlouvy absolutní či relativní. Zatímco k neplatnosti absolutní by soudní komisař přihlížel z úřední povinnosti, neplatnosti relativní by se oprávněná osoba musela dovolat. V odborné literatuře k této problematice není jednotné stanovisko. Některé

---

⁸⁶ KLEIN, Šimon. Quo vadis, dědická smlouvo. *Ad Notam*, 3/2017, s. 17.

⁸⁷ „Na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.“

⁸⁸ „Má-li neplatné právní jednání náležitosti jiného právního jednání, které je platné, platí toto jiné právní jednání, pokud je z okolností zřejmé, že vyjadřuje vůli jednajících osoby.“

⁸⁹ KLEIN, Šimon. In PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2019, str. 1654, bod 5 (§ 1591).

komentáře uvádějí, že: „*S ohledem na celkovou koncepci zákona v posuzování platnosti a neplatnosti právních jednání půjde o neplatnost relativní*“.⁹⁰

Jiné komentáře otázku neplatnosti dědické smlouvy problematizují následovně. V případě nedodržení formy nebo podmínek v § 1584 OZ (tedy svéprávnosti zůstavitele a jeho osobního jednání) se bude jednat o neplatnost absolutní. V případě nevyhovění ustanovením o smlouvách podle části čtvrté OZ bude vždy záležet na konkrétním případě, proto nelze říct, zda se jedná o neplatnost absolutní či relativní. A nakonec podle autorů těchto komentářů se v případě, že dojde k porušení podmínek stanovených v § 1585 OZ (tzv. falciidiánská kvarta) bude jednat o neplatnost relativní.^{91,92}

Já vycházím z celkové koncepce občanského zákoníku, podle něhož se na právní jednání má hledět spíše jako na platné než jako na neplatné. Když už se jedná o neplatné právní jednání, tak primárně by se mělo jednat o právní jednání relativně neplatné. Absolutně neplatné je právní jednání jen pokud naplňuje předpoklady taxativně vyjmenované v § 588 OZ, tedy pokud se zjevně přičí dobrým mravům anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek anebo pokud zavazuje k plnění od počátku nemožnému. Komentáře zastávající názor, že se jedná o absolutní neplatnost, k tomu neuvádějí v podstatě žádnou argumentaci. Tudíž není jasné, pod který z přísně stanovených zákonných důvodů absolutní neplatnosti podle nich takové právní jednání spadá. Já se přikláním k názoru, že právní jednání neodpovídající vyžadované formě, nedodržující § 1584 či § 1585 je relativně neplatné. Co se týče dědické smlouvy, která odporuje ustanovením o smlouvách podle části čtvrté OZ, pak bude záležet, zda bude porušení natolik závažné, že by mohlo naplnit předpoklady v § 588 OZ.

2.4.9. Dědická smlouva uzavřená mezi manželi

Občanský zákoník obsahuje zvláštní ustanovení o dědické smlouvě uzavřené mezi manželi a snoubenci.⁹³ Pokud by zůstavitel byl registrovaným partnerem, platí pro něj zákonná úprava dědické smlouvy uzavřené mezi manželi obdobně.⁹⁴

---

⁹⁰ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 253 (§ 1591).

⁹¹ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 302 - 303 (§ 1591, bod 11-14).

⁹² KLEIN, Šimon. In PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2019, str. 1654, bod 13 (§ 1591).

⁹³ § 1592, § 1593 OZ

⁹⁴ § 3020 OZ: „*Ustanovení části první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.*“

Rovnou uvádím, že právní úprava dědické smlouvy uzavřené mezi manželi nespadá jednoznačně ani do výhod, ani do nevýhod pro zůstavitele. To, že dědickou smlouvu mohou uzavřít manželé, je samozřejmě výhodou, ostatně opačné řešení by bylo velkým nonsensem, zvláště s přihlédnutím k její historické právní úpravě. Nyní k důvodu mých rozpaků nad zařazením dědické smlouvy do výhod či nevýhod pro zůstavitele. Nevýhodu spatřuji v jazykovém výkladu § 1592 OZ, podle kterého by manželé nemohli povolati třetí osobu za dědice či odkazovníka. Naopak výhodou nabízí výslovně zakotvená možnost manželů povolati se vzájemně za dědice, z čehož by bylo možno usuzovat, že to u smluv zavazujících jiné subjekty než manžele není možné. Já si ovšem myslím, že vzájemné povolání za dědice je možné i u jiných osob než manželů, proto ani toto není specifická výhoda těchto zvláštních smluv. Nyní výše nastíněné rozeberu podrobněji.

Proč je dědická smlouva mezi manželi upravena zvláště? Důvodová zpráva k tomu uvádí: „*V ustanoveních o dědických smlouvách mezi manžely se navrhuje upravit specifické odchylky od obecné úpravy.*”⁹⁵ Ustanovení § 1592 odst. 1 OZ podle mne neupravuje žádné smysluplné specifické zvláštnosti smluv uzavřených mezi manželi, kvůli kterým by bylo třeba je vyčlenit speciálně. Ano, jsou tam odlišnosti od obecné úpravy, u kterých mi ovšem není zcela jasné, zda byly zákonodárcem skutečně zamýšleny, proto bych je neoznačovala jako specifické odchylky od obecné úpravy.

Za prvé, § 1592 odst. 1 OZ na rozdíl od obecné úpravy v § 1582 odst. 1 OZ nezmiňuje možnost povolati třetí osobu za dědice nebo odkazovníka. To by tedy znamenalo, že manželé by byli v rámci uzavírání dědických smluv znevýhodněni oproti všem ostatním subjektům. Nevidím důvod, proč by zákonodárcem toto zamýšlel. K tomu je v odborných komentářích nabízeno jako řešení, se kterým souhlasím, vykládat *per analogiam*, že i v případě dědických smluv uzavřených mezi manželi je možné povolati třetí osobu za dědice.⁹⁶ Vždyť právě manželé jsou tím nejtypičtějším příkladem, kdy dva subjekty chtějí povolati za dědice své děti, až oba zemřou. Dědická smlouva uzavřená mezi manželi, kterou povolají za dědice třetí osobu, představuje pro manžela, který zemře jako první, přinejmenším větší právní jistotu, že majetek bude v budoucnu (po smrti druhého manžela) skutečně v rukou toho, koho manželé ve smlouvě společně určili.

---

⁹⁵ Důvodová zpráva k OZ, § 1592, 1593 [online]. [Obcanskyzakonik.justice.cz](http://obcanskyzakonik.justice.cz), str. 395, [cit. 28. prosince 2019]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁹⁶ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 254, 255 (§ 1592).

Za druhé, § 1592 odst. 1 OZ výslovně upravuje možnost povolat se za dědice nebo odkazovníky navzájem. V důvodové zprávě je vzájemné povolání zmíněno takto: „*Předně se zdůrazňuje typický rys těch smluv, totiž vzájemné povolání se za dědice.*“⁹⁷ Lze z této jediné věty dovozovat, že typický rys vzájemného povolání se za dědice je pro dědickou smlouvu uzavřenou mezi manželi typický natolik, že pro jiné dědické smlouvy typický není? A kdyby odpověď zněla, že vzájemné povolání se za dědice není po jiné dědické smlouvy typické, vedlo by to k závěru, že toto vzájemné povolání je mezi jinými subjekty dokonce vyloučeno? Ustanovení § 1582 OZ v rámci obecné úpravy dědické smlouvy vzájemné povolání se za dědice nezmiňuje. Ovšem ani nevylučuje. Vzhledem k zásadám, na kterých je nové soukromé právo vystavěno, by speciální právní úprava u smluv mezi manželi neměla znamenat zákaz tohoto ujednání mezi jinými subjekty. Ani zde nevidím důvod, proč některým subjektům poskytovat širší možnosti než jiným.

Navíc, důvodová zpráva k obecné úpravě dědické smlouvy uvádí: „*Strany se za dědice též mohou ustavit navzájem ...*“⁹⁸ Kindl i Klein k tomu shodně uvádí, že vzájemné povolání se za dědice je umožněno nejen manželům, ale i všem ostatním subjektům. Kindl dokonce dochází k závěru, že jsou zvláštní ustanovení o dědických smlouvách mezi manželi „*celkem zbytečné*“⁹⁹ a že dávají smysl jen v části o rozvodu, prohlášení manželství za neplatné a o možnosti snoubenců uzavřít tuto smlouvu.^{100, 101}

Manželé by měli vzít v úvahu, že případným rozvodem se práva a povinnosti z dědické smlouvy automaticky neruší, ledaže si v dědické smlouvě ujednají jinak. Samozřejmě se nejedná o bezvýhodnou situaci. Manželé se mohou i kdykoli později dohodnout na zániku závazku. Pokud dohoda mezi nimi v důsledku zhoršených vztahů již nebude možná, může se kterýkoli z bývalých manželů obrátit na soud. Je však třeba počítat s tím, že soud bude chránit toho, kdo nezapříčinil rozvrat manželství a s rozvodem nesouhlasil, a to tak, že nevyhoví návrhu proti takové osobě směřujícímu.¹⁰²

---

⁹⁷ Důvodová zpráva k OZ, § 1592, 1593 [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, str. 395, [cit. 28. prosince 2019]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁹⁸ Důvodová zpráva k OZ, § 1582 až 1585 [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz, str. 393, [cit. 11. ledna 2020]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁹⁹ KINDL, Milan. In KINDL, M.; ROZEHNAL, A; a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství, s.r.o., 2019, str. 63 (§ 1592).

¹⁰⁰ KINDL, Milan. In KINDL, M.; ROZEHNAL, A; a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství, s.r.o., 2019, str. 63 (§ 1592).

¹⁰¹ KLEIN, Šimon. In PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2019, str. 1645, bod 4 (§ 1582).

¹⁰² § 1593 odst. 1 OZ, § 1981 OZ

Zůstavitel má rovněž možnost modifikovat společné jmění manželů smlouvou o manželském majetkovém režimu. Pro účely této práce je podstatné, že manželé si mohou již za trvání manželství, nebo dokonce i před uzavřením manželství, uspořádat majetkové poměry pro případ jeho zániku smrtí. Pokud smlouva nebo její část bude splňovat náležitosti dědické smlouvy, bude se v předmětné části považovat za smlouvu dědickou.¹⁰³ Je ovšem nezbytné, aby manželé takovou smlouvu uzavřeli osobně, jelikož osobní jednání je pro dědickou smlouvu vyžadováno v § 1584 odst. 2 OZ.¹⁰⁴ Modifikace manželského majetkového režimu se vzhledem ke stále se zvyšující zadluženosti společnosti stává čím dál tím aktuálnější a vyhledávanější. Při jedné návštěvě notáře mohou manželé upravit jak své společné jmění pro dobu trvání manželství, tak i pro případ jeho zániku smrtí jednoho z manželů, což má význam i ekonomický.

U vzájemného povolání za dědice by mohly nastat problémy v souvislosti s evidencí právních jednání pro případ smrti. Notářský řád totiž neupravuje situaci, kdy tutéž listinu pořizují dva zůstavitelé. Faktem je, že nemůžeme vědět, který zůstavitel zemře jako první, tudíž si myslím, že je potřeba, aby byla dědická smlouva zaevidována pro každého zůstavitele zvlášť. Stejně řešení vidím pro případ, že účastníci smlouvy pořídí ve prospěch třetí osoby, která se stane dědicem až po smrti obou účastníků. Jen tak totiž zajistíme, že poté, co dojde k prohlášení listiny v rámci pozůstalostního řízení po účastníkovi, který zemře jako první, bude ta stejná listina znovu vylustrována i v rámci pozůstalostního řízení po účastníkovi, který zemře jako druhý.¹⁰⁵ Je možné, že pro smluvní strany by takové řešení představovalo dvojnásobné náklady na zápis do Evidence právních jednání pro případ smrti. Za zápis se podle notářského sazebníku účtuje částka 100 Kč¹⁰⁶ a podle usnesení Prezidia Notářské komory ČR částka 200 Kč jako náhrada jejich hotových výdajů.¹⁰⁷ To shledávám jako zanedbatelné náklady v porovnání s přínosem pro zůstavitele. Podle Kleina: „*Takovému uspořádání však brání technické nedostatky centrální evidence právních jednání pro případ smrti, která nepočítá s tím, že by pořízení pro případ smrti mělo být použito a tedy i publikováno dvakrát.*“¹⁰⁸ K tomu se stavím tak, že technické nedostatky, které jsou v tomto případě určitě řešitelné, by v žádném případě neměly stát v cestě právní jistotě

---

¹⁰³ § 718 odst. 2 OZ

¹⁰⁴ HOLÍKOVÁ, Lenka. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. *Ad Notam*, 3/2015, s. 20.

¹⁰⁵ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 284 - 285 (§ 1582, bod 18).

¹⁰⁶ Položka O bod 1 přílohy k vyhlášce č. 196/2001 Sb., Notářský tarif

¹⁰⁷ Usnesení Prezidia Notářské komory ČR č. P 13-10/2013 z 17.12.2013, bod 1, pism. a)

¹⁰⁸ KLEIN, Šimon. In PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2019, str. 1645, bod 5 (§ 1582).

zůstavitelů a jejich dědiců. Zastávám názor, že by mělo dojít k odstranění těchto technických problémů, v čemž by se měla angažovat sama Notářská komora České republiky.

2.4.10. Volba rozhodného práva

Volba rozhodného práva v pořízení pro případ smrti je rovněž jedním z projevů autonomie vůle zůstavitele. Rozhodné právo, kterým se řídí dědické poměry, je označováno jako dědický statut. Volbu rozhodného práva umožňuje jak ZMPS, tak Evropské nařízení o dědictví. Odhaduji, že význam možnosti zvolit si rozhodné právo nabývá na důležitosti a zejména *pro futuro* se bude jednat o podstatnou motivaci k pořízení listiny pro případ smrti. Vzhledem k možnostem, které nám dnešní doba dává, se čím dál tím častěji v našich životech objevuje nějaký mezinárodní prvek, například může dojít ke změně našeho obvyklého pobytu v důsledku uzavření manželství s občanem jiného státu či v důsledku přijetí pracovní nabídky ze zahraničí.

Podstata výhody zvolit si rozhodné právo je v tom, že zůstavitel si může vybrat právní řád státu, který z nějakého důvodu nejlépe reflektuje jeho potřeby. Provedenou volbou předejde případné právní nejistotě. Jak uvádí Załucki, volba práva má smysl zejména tam, kde právo státu, na jehož území má zůstavitel obvyklé místo svého pobytu, se podstatně liší od práva státu, jehož je zůstavitel státním příslušníkem.¹⁰⁹ Volba rozhodného práva samozřejmě není neomezená, zůstavitel může volit jen v rámci možností, které mu dává právní úprava.

2.4.10.1. Volba rozhodného práva dle ZMPS

Dle § 76 ZMPS je základním hraničním určovatelem obvyklý pobyt zůstavitele v době smrti. V případě závěti si může zůstavitel vybrat právní řád státu podle svého obvyklého pobytu nebo podle své státní příslušnosti. Rozhodným okamžikem je v obou případech okamžik pořízení závěti. Tato kritéria platí i pro dědickou smlouvu s tím, že u dědické smlouvy se jedná o ujednání smluvních stran, nikoli jen o projev vůle zůstavitele. Rozhodným okamžikem je uzavření dědické smlouvy. Problematická je otázka, zda lze zvolit příslušný právní řád podle kritérií vztahujících se pouze k osobě zůstavitele či rovněž podle kritérií vztahujících se k osobě smluvního dědice. Podle Pfeiffer lze na tuto problematiku nalézt výklady extenzivní i restriktivní. Je zřejmé, že výkladem extenzivním

---

¹⁰⁹ ZAŁUCKI, Mariusz. Attempts to Harmonize the Inheritance Law in Europe: Past, Present and Futur. *Iowa L. Rev.*, ročník 103, číslo 5/2018, s. 2331.

bychom umožnili zůstaviteli značně rozšířit okruh v úvahu připadajících právních řádů, stačilo by, aby dědickou smlouvu účelově uzavřel s osobou splňující některé z výše uvedených kritérií. Pfeiffer se přiklání k výkladu restriktivnímu, což vidím jako výklad dané situaci lépe odpovídající.^{110, 111}

Zůstavitel nemůže počítat s tím, že ujednání týkající se volby práva pozbyde účinků, jakmile dojde ke změně okolností, na jejichž základě bylo rozhodné právo zvoleno (obvyklý pobyt či státní příslušnost, obojí v době provedení volby). Pokud by již učiněnou volbu práva chtěl následně změnit, musí tak učinit svým aktivním jednáním.

2.4.10.2. Volba rozhodného práva dle Evropského nařízení o dědictví

Evropské nařízení o dědictví stanovuje jako obecné pravidlo, že rozhodným právem pro dědění je právo státu, ve kterém měl zůstavitel svůj obvyklý pobyt v době smrti.¹¹² Jedná se tedy o totožné pravidlo jako v § 76 ZMPS. Jiná jsou však kritéria týkající se volby dědického statutu.

V článku 22 bod 1 Evropského nařízení o dědictví je volba práva upravena tak, že zůstavitel si jako dědický statut může zvolit: „*právo státu, jehož je státním příslušníkem v době uskutečnění této volby nebo v době smrti.*“ Volba práva podle Evropského nařízení o dědictví se tedy vztahuje pouze ke skutečnosti státní příslušnosti. Zůstavitelova volba spočívá v možnosti vybrat si rozhodný okamžik, ke kterému se má státní příslušnost vztahovat, a to buď okamžik jeho smrti nebo učinění volby. Myslím si, že volba rozhodného práva podle státního občanství zůstavitele k okamžiku smrti nebude v praxi příliš využívána.

Pfeiffer uvádí, že kritérium obvyklého pobytu není zahrnuto z důvodu ochrany práv nepominutelných dědiců. Zůstavitel by totiž úmyslným a čistě účelovým jednáním mohl dočasně změnit svůj obvyklý pobyt, aby zvolil dědickým statutem právo, které nepominutelné dědice nechrání vůbec, anebo je chrání méně než právo, které by bylo rozhodným právem, kdyby k volbě práva nedošlo. Zůstavitel by tak mohl úspěšně obcházet práva svých nepominutelných dědiců.¹¹³

Evropské nařízení o dědictví se vyznačuje tzv. univerzální použitelností, jež je zakotvena v jeho článku 20 takto: „*Právo určené tímto nařízením se použije bez ohledu na*

---

¹¹⁰ § 77 odst. 4, 5 ZMPS

¹¹¹ PFEIFFER, Magdalena. Dědický statut v rukou zůstavitele – volba rozhodného práva v rámci kolizní úpravy dědických poměrů. *Ad Notam*, 6/2014, s. 10 – 11.

¹¹² Článek 21 Evropského nařízení o dědictví

¹¹³ PFEIFFER, Magdalena. Dědický statut v rukou zůstavitele – volba rozhodného práva v rámci kolizní úpravy dědických poměrů. *Ad Notam*, 6/2014, s. 11.

to, zda je či není právem členského státu.“ K univerzální použitelnosti Evropského nařízení o dědictví Pfeiffer uvádí: „Zůstavitel tak může provést platnou volbu rozhodného práva na základě kritéria své státní příslušnosti i tehdy, když je státním občanem třetího státu. Může tedy provést volbu práva ve prospěch právního řádu státu, který není členským státem EU.“¹¹⁴

Rozhodné právo si lze zvolit pouze jako celek. Tím mám na mysli, že si nelze zvolit pro určitou část pozůstalosti právo jednoho státu a pro druhou část pozůstalosti právo státu druhého. Opačné pojetí by nekorespondovalo s účelem Evropského nařízení o dědictví, neboť smyslem evropské právní úpravy je, aby se dědictví jako celek řídilo právem jednoho státu.¹¹⁵

I Evropské nařízení o dědictví zaručuje, že již provedená volba práva bude platit i v případě, že zůstavitel následně pozbyde státní příslušnost anebo nabyde novou. Zůstavitel by však měl počítat s tím, že rozhodné právo, které si zvolí, se bude aplikovat podle zákonného znění ke dni jeho smrti.¹¹⁶ Tudiž by se teoreticky mohlo stát, že zůstavitel zvolí rozhodné právo, které nejlépe odpovídá jeho potřebám, avšak příslušný zákonodárce následně právní úpravu podstatně změní. Lze tedy zůstaviteli doporučit, aby i po provedení volby práva sledoval změny v jím vybraném právním řádu. Je jasné, že ne každý zůstavitel toho bude schopen dostát, ať už kvůli jazykové bariéře nebo absentujícímu právnímu vzdělání.

U závětí obecně platí, že pokud dojde k výše uvedenému, tedy že vybraný právní řád přestane zůstaviteli vyhovovat, může volbu práva změnit. Nicméně u dědických smluv je to složitější. Vystávají otázky, zda vzhledem k vzájemné vázanosti smluvních stran je přípustné volbu práva jednostranně měnit.¹¹⁷ Podle článku 22 bod 4 Evropského nařízení o dědictví se změna nebo odvolání volby práva činí ve stejné formě, v jaké se mění nebo odvolává pořízení pro případ smrti. Z toho vyplývá, že v případě dědické smlouvy ke změně

---

¹¹⁴ PFEIFFER, Magdalena. Dědický statut v rukou zůstavitele – volba rozhodného práva v rámci kolizní úpravy dědických poměrů. *Ad Notam*, 6/2014, s. 11.

¹¹⁵ TRÉMOSA, François. The state of implementation of the EU Succession Regulation's provisions in its scope, applicable law, freedom of choice, and parallelism between the law and the courts [online]. European Parliament, říjen 2017 [cit. 3. února 2020]. Dostupné na <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/596822/IPOL_BRI\(2017\)596822_EN.pdf?fbclid=IwAR04SUNurFpEALbODTFBJ6VUMgQjOA69To97BQBMw7jYcASM6Og7vTpgPT4](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/596822/IPOL_BRI(2017)596822_EN.pdf?fbclid=IwAR04SUNurFpEALbODTFBJ6VUMgQjOA69To97BQBMw7jYcASM6Og7vTpgPT4)>.

¹¹⁶ NORDMEIER, Carl Friedrich. Grundfragen der Rechtswahl in der neuen EU-Erbrechtsverordnung – eine Untersuchung des Art 22 ErbRVO. *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, 3/2013, s. 155.

¹¹⁷ PFEIFFER, Magdalena. *Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 120, bod 221.

nebo odvolání volby práva zůstavitel potřebuje součinnost druhé smluvní strany.¹¹⁸ Nepřípustnost jednostranné změny volby práva v dědické smlouvy je výrazným limitem pro svobodnou vůli zůstavitele. Vzhledem k povaze smluvního závazku se rovněž přikláním k závěru, že zůstavitel bude ke změně volby práva skutečně potřebovat souhlas druhé smluvní strany, protože jinak by mohlo dojít k nežádoucímu zásahu do práv smluvního dědice.

2.5. Nevýhody pro zůstavitele

2.5.1. Forma dědické smlouvy

Prvním omezením zůstavitele je obligatorně stanovená forma pro pořízení dědické smlouvy, a to forma veřejné listiny. Pokud tedy chce zůstavitel uzavřít dědickou smlouvu, musí tak učinit notářským zápisem.^{119, 120}

Pokud se smluvní strany dohodnou na změně v obsahu dědické smlouvy, mohou tak v souladu s § 564 OZ učinit opět pouze ve formě veřejné listiny. Tatáž forma je vyžadována i pro souhlas smluvního dědice se zrušením dědické smlouvy pozdějším pořízením závěti.¹²¹

Co se stane, pokud nebude dodržena forma vyžadovaná zákonem? Pokud zůstavitel pořídí dědickou smlouvu ve formě soukromé listiny, nebude se automaticky jednat o nicotné právní jednání. Pokud zůstavitelovo pořízení bude splňovat podmínky, které zákon vyžaduje pro závěť, může v řízení o pozůstalosti platit jako závěť, k tomu více v kapitole 2.4.8. „Konverze dědické smlouvy v závěť“.¹²²

2.5.2. Tzv. falcidiánská kvarta

Tzv. falcidiánská kvarta (*quarta Falcidia*) je institut pocházející z římského práva, který byl zakotven i ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811. Současná právní úprava falcidiánskou kvartu zachovala v § 1585 odst. 1 OZ takto: „*Dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti. Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závětí.*“¹²³

¹¹⁸ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 241 (§ 1582).

¹¹⁹ § 3026 odst. 2 věta první OZ: „*Vyžaduje-li právní jednání formu veřejné listiny, rozumí se jí notářský zápis.*“

¹²⁰ § 1582 odst. 2 OZ

¹²¹ § 1590 OZ

¹²² § 1591 OZ

¹²³ ČERNOCH, Radek. Praktický návod k výpočtu Falcidiánské kvarty dle § 1598 NOZ. *Ad Notam*, 4/2015, s. 12.

Jinými slovy, jedná se o podstatné omezení projevu vůle zůstavitele. Zůstavitel nemůže povolat smluvního dědice k pozůstalosti jako celku. Ze znění důvodové zprávy k § 1585 OZ se dovozuje, že se jedná o čistou čtvrtinu pozůstalosti.

To, že osoby omezené ve svéprávnosti pro závislost na požívání návykových látek, mohou pořizovat nejvýše o jedné polovině pozůstalosti, a tudíž se v jejich případě z falcidiánské kvarty ve svém důsledku stává jedna osmina pozůstalosti, je rozebíráno v kapitole 2.3.1. „Zůstavitel“.

Co je smyslem tzv. falcidiánské kvarty? Z důvodové zprávy k § 1585 OZ vyplývá, že záměrem je ochránit svobodnou vůli zůstavitele i do budoucna. Povinným zachováním jedné čtvrtiny pozůstalosti nepřijde zůstavitel o možnost pořídit alespoň o této části majetku podle své zvlášť projevené vůle. Tento účel je ostatně v § 1585 odst. 1 OZ zakotven i výslovně. Možná se na první pohled může jevit, že se jedná o přínosné ustanovení, které chrání zůstavitele. Mně to naopak připadá jako výrazné omezení autonomie vůle zůstavitele. Faktem je, že v tomto případě zákon chrání zůstavitele i proti jeho vůli. A co je hlavní, s tzv. falcidiánskou kvartou je spojeno více problémů než přínosů.

2.5.2.1. Rozhodný okamžik pro určení tzv. falcidiánské kvarty

První spornou záležitostí je okamžik, k jakému se má jedna čtvrtina pozůstalosti určovat. Nabízí se dva možné okamžiky, buď to bude ke dni uzavření dědické smlouvy anebo ke dni smrti zůstavitele. Toto právní posouzení je stěžejní. Názor příklánějíci se k momentu úmrtí zůstavitele se opírá o terminologii použitou v § 1585 OZ, který zmiňuje pozůstalost (pojem dědického práva), nikoli jmění (do úmrtí zůstavitele).¹²⁴ Klein tuto argumentaci doplňuje tak, že říká: „*jedině takový postup dává z hlediska účelu daného ustanovení vůbec smysl*“¹²⁵. S tímto názorem se úplně neztotožňuji z následujících důvodů. Za prvé, je známo, že občanský zákoník není vždy terminologicky zcela důsledný. Za druhé, argument, že jediné tak to dává smysl, neobsahuje žádnou konkrétní úvahu. A za třetí, pokud Klein mluví o účelu daného ustanovení, pak si myslím, že kdyby rozhodný moment měl být okamžik smrti, musel by být účelem zákona chránit zejména zákonné, popř. smluvní dědice tak, aby jim zůstala alespoň jedna čtvrtina pozůstalosti. Ovšem já zastávám názor, že smyslem falcidiánské kvarty je ochrana zůstavitele, aby měl v budoucnu možnost pořídit

---

¹²⁴ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 289 (§ 1585, bod 7).

¹²⁵ KLEIN, Šimon. In PETROV, L.; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2019, str. 1647, bod 3 (§ 1585).

ohledně alespoň části pozůstalosti podle své zvlášť projevené vůle. Pokud tedy zákon předpokládá, že zůstavitel v budoucnu bude chtít projeviti svou další vůli, zdá se mi logické, že tímto okamžikem nemůže být okamžik smrti, když poté zůstavitel již žádnou vůli projeviti nemůže.

Dále vycházím z toho, že při sepisu dědické smlouvy žádná ze smluvních stran nemůže vědět, jaký bude majetek zůstavitele ke dni smrti. Požadavek na splnění volné jedné čtvrtiny pozůstalosti by tak byl záležitostí mnoha budoucích nejistých okolností, například zda se bude zůstaviteli dařit v jeho podnikatelské činnosti, zda splatí již existující dluhy či nevytvoří nové, zda nějaký majetek sám nezdědí, neprodá atd. Navíc, i kdyby zůstavitel oplýval až všesteknou schopností vědět, jaký majetek bude vlastnit ke dni smrti, těžko může dopředu odhadnout, jakou hodnotu tento majetek bude mít v době jeho smrti, což často může být za deset, dvacet nebo klidně i třicet let od pořízení dědické smlouvy. Tudíž, i kdyby zůstavitel v dobré víře ke dni uzavření dědické smlouvy vše svědomitě propočítal tak, aby vycházela volná jedna čtvrtina pozůstalosti a následně by třeba i několik desítek let nedošlo jeho chováním ani v důsledku *vis maior* k úbytku ani příbytku majetku, bude hodnota věcí ke dni smrti s největší pravděpodobností zcela odlišná. Z těchto všech důvodů se přikláním k názoru, že by stěžejním okamžikem pro určení oné jedné čtvrtiny měl být spíše okamžik uzavření dědické smlouvy.¹²⁶ Současně si ale neumím představit, jak se v rámci pozůstalostního řízení bude prokazovat výše zůstavitelova jmění ke dni sepisu smlouvy, to bude rozhodně velmi problematické. Vzhledem k tomu, že soudní komisař skutkové dokazování neprovádí, budou všechny takové pozůstalosti nejspíš končit u soudu.

2.5.2.2. Překročení tří čtvrtin pozůstalosti

Další problematickou otázkou je, co se stane, když dědická smlouva překročí limit tří čtvrtin pozůstalosti. Občanský zákoník podle § 1591 OZ spojuje s nesplněním náležitostí stanovených v § 1585 OZ neplatnost. Názory na tuto problematiku opět nejsou jednotné. Nyní rozeberu čtyři možná řešení dané situace.

První možné řešení:

Prvním možným řešením by mohlo být, že by se mohlo jednat o částečnou neplatnost s tím, že v rozsahu přesahujícím tři čtvrtiny pozůstalosti není možná konverze v závěť. S tím

---

¹²⁶ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 246 (§ 1585).

pro změnu souvisejí nejasnosti, jak určíme onu neplatnou část. Bude částečně neplatná každá jednotlivá majetková položka? Nebo by se u každého dědice mělo zneplatnit jemu zůstavené dědictví v rozsahu jedné čtvrtiny? Anebo bude neplatná zkrátka jen nějaká část dědické smlouvy? Kdo tuto část ale určí? Jelikož zájmy jednotlivých dědiců budou nejspíš v kolizi, nebudou pravděpodobně schopní ani ochotní domluvit se na konkrétní části smlouvy, která bude neplatná. Pokud by onu neplatnou část měl určovat soudní komisař nebo přímo soud, zřejmě by se měl snažit, aby to bylo k povoláním dědicům co nejspravedlivější. Tudíž by zřejmě měla být částečně neplatná každá jednotlivá majetková položka, o které se dědickou smlouvou pořizuje. Současně tím ale docílíme jen toho, že na každé věci vznikne spoluvlastnictví, kde vlastníkem spoluvlastnického podílu ve výši tří čtvrtin bude smluvní dědic a ke zbylé jedné čtvrtině nastoupí pravděpodobně hned několik dědiců zákonných. Je pravdou, že případně i tato situace má řešení, a to prostřednictvím žaloby na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. Tím ovšem zase poměrně zbytečně zatížíme jak dědice, tak hlavně naši justici.

Druhé možné řešení:

V komentářích se objevuje i názor, že v části překračující tři čtvrtiny pozůstalosti se bude jednat o neplatnou dědickou smlouvu, ale zároveň o platnou závěť.¹²⁷ Myslím si, že se jedná o výklad, který nemá výslovnou oporu v zákoně, jelikož se mi jeví, že smyslem § 1591 OZ není řešit situaci překročení tří čtvrtin pozůstalosti. Ovšem pro praktickou využitelnost dědické smlouvy by se mi tento výklad zdál asi vhodnější než ten první. Docílili bychom tím totiž toho, že jednotlivé věci nabyde dědic ze tří čtvrti z titulu dědické smlouvy a ve zbylé jedné čtvrtině z titulu závěti. Čímž by nedocházelo ke zbytečnému vzniku spoluvlastnických podílů a zůstavitelova vůle by tím byla více chráněna. Současně uznávám, že tímto výkladem *de facto* obcházíme právní úpravu falcidiánské kvarty. Vždyť pokud bychom automaticky nahlíželi na dědickou smlouvu v rozsahu překračujícím tři čtvrtiny pozůstalosti jako na závěť, bylo by ustanovení § 1585 odst. 1 OZ celkem zbytečné.

Třetí možné řešení:

Nabízí tato problematika i třetí možný úhel pohledu? Napadá mne, co kdybychom § 1591 OZ vykládali tak, že v případě překročení tří čtvrtin pozůstalosti bude možné

---

¹²⁷ KLEIN, Šimon. In PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2019, str. 1648, bod 8 (§ 1585).

považovat celou dědickou smlouvu za platnou závěť? Výhodou takového výkladu by bylo, že vůle zůstavitele by teoreticky byla zachována celá, v řízení o pozůstalosti by se postupovalo podle této listiny bez ohledu na to, jak byla nazvána. Na druhou stranu hrozí i mnoho nevýhod, jako podstatný problém mě napadá například situace, kdy zůstavitel po uzavření dědické smlouvy sepíše závěť. V tom případě by se zřejmě uplatnilo pravidlo v § 1576 OZ, podle kterého pozdější závěť ruší dřívější závěť v rozsahu, v jakém nemůže vedle později uzavřené závěti obstát. Mohlo by tedy dojít k tomu, že v pozůstalostním řízení nakonec bude postupováno podle úplně jiné listiny. Ovšem vůle zůstavitele by zřejmě byla dodržena, jelikož ji přeci odráží i později pořízená závěť. Není mi jasné, zda v případě neplatnosti dědické smlouvy zůstává smluvnímu dědici zachováno toto postavení alespoň v rozsahu, aby se mohl dle § 1588 odst. 2 OZ dovolat neúčinnosti později uzavřené závěti. Ke škodě smluvního dědice si spíše myslím, že pokud je dědická smlouva neplatná, nemůže mít z tohoto titulu smluvní dědic žádná práva.

Čtvrté možné řešení:

V současné době nejnovější odborná publikace věnující se dědickému právu přichází s dalším možným řešením překročení limitu daného tzv. falcidiánskou kvartou. Jedná se o řešení, jež vyúsťuje v závěr, že by se celá dědická smlouva mohla považovat za platnou. Takový výsledek se z pohledu zachování autonomie vůle zůstavitele jeví jako žádoucí. Nyní uvedu od začátku, z čeho tento výklad vychází. Prvotní je posouzení autorů, že neplatnost dle § 1591 OZ je neplatností relativní. S dovoláním se relativní neplatnosti je to dle § 586 odst. 1 OZ následovně: „*Je-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba.*“ Na to navazuje odst. 2 téhož ustanovení takto: „*Nenamítne-li oprávněná osoba neplatnost právního jednání, považuje se právní jednání za platné.*“ Jelikož smyslem zakotvení tzv. falcidiánské kvarty je ochrana zůstavitele, je jedinou oprávněnou osobou k dovolání se neplatnosti právě zůstavitel. Autoři dovozují, že pokud se zůstavitel za života nedovolá relativní neplatnosti a současně nepořídí závěť o této jedné čtvrtině pozůstalosti, která má zůstat volná, mohla by být dědická smlouva platná jako celek.¹²⁸

Když to shrnu, z hlediska právního se mi zdá být vhodnější první názor, tedy že by se mělo jednat o částečnou neplatnost bez možnosti konverze v závěť. Z hlediska praktického bych se spíše přikláněla k názoru druhému, tedy že ve zbylém rozsahu se bude

---

¹²⁸ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 100-101.

jednat o závět'. U třetího názoru spočívajícího v konverzi celé dědické smlouvy v závět' vidím důsledky, které neodpovídají smyslu a účelu dědické smlouvy. A čtvrtý názor se mi zdá jako velice výhodný pro zachování autonomie vůle zůstavitele, ovšem současně obcházející ustanovení § 1591 OZ a ustanovení o tzv. falcidiánské kvartě. Zřejmě ani jedno řešení není ideální. Přesto až tato situace jednou v praxi nastane, budou se k ní soudní komisaři a následně i soudy muset nějak postavit.

2.5.3. Jednostranná nezrušitelnost

Po uzavření dědické smlouvy zůstavitel ztrácí možnost ji jednostranně zrušit. Obecným způsobem zániku závazku je podle § 1981 OZ dohoda smluvních stran. K takové dohodě má zůstavitel prostor jen do okamžiku, než zemře smluvní dědic, ledaže došlo k odevzdání majetku smluvnímu dědici ještě za života zůstavitele dle § 1589 odst. 2 OZ. Zákon však neurčuje právní formu potřebnou pro dohodu vedoucí ke zrušení dědické smlouvy. Z § 564 OZ vyplývá, že když zákon vyžaduje pro uzavření dědické smlouvy formu notářského zápisu, vyžaduje ji i pro její změnu. Co když se ale nejedná o pouhou změnu, ale přímo o zrušení dědické smlouvy? Na tuto problematiku jsou různé názory. Zrušení právního jednání není v § 564 OZ explicitně zmíněno. Já se přikláním k řešení, že z § 564 OZ je možné dovodit potřebnou formu notářského zápisu i pro zrušení dědické smlouvy.¹²⁹ Jiný názor zastává například Handlar.¹³⁰

Zákon v § 1590 OZ umožňuje zrušit dědickou smlouvu pozdějším pořízením závěti, ve které zůstavitel povolá k majetku, o kterém pořídil dědickou smlouvou, jiného dědice. Mohlo by se tedy zdát, že v tomto případě je možné dědickou smlouvu zrušit jednostranně. Ovšem zůstavitel je stále závislý na vůli smluvního dědice, konkrétně na jeho souhlasu, ať už předchozím anebo následným, se zrušením dědické smlouvy. Udělení souhlasu si smluvní dědic nemůže později rozmyslet, opačný výklad by byl v kolizi s právní jistotou zůstavitele i třetích osob. Pokud smluvní dědic neučiní souhlas ve formě veřejné listiny, nebude zrušení dědické smlouvy účinné.^{131,132} Zákonná úprava v § 1590 OZ na první pohled působí jako zmírnění nároků na zrušení dědické smlouvy oproti jejímu uzavření. Avšak podle mne by

---

¹²⁹ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 252 (§ 1590).

¹³⁰ HANDLAR, Jiří. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1 – 654)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 2034 (§ 564).

¹³¹ § 1590 OZ

¹³² BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 301 (§ 1590, bod 3).

ve svém důsledku nebyl téměř žádný rozdíl, kdyby zákon rovnou stanovil, že k uzavření dědické smlouvy, stejně jako k jejímu zrušení, se vyžaduje forma veřejné listiny.

Na možnost zůstavitele jednostranně odvolat dědickou smlouvu by mělo mít vliv posouzení, zda se jedná o část dědické smlouvy vykazující znaky povahy smluvní (kontraktualní) anebo pořizovací (testamentární). Pod typickým příkladem smluvního ujednání si lze představit povolání za dědice. Takovou část dědické smlouvy zůstavitel nemůže jednostranně odvolat. Naopak testamentární znaky má povolání správce pozůstalosti, tudíž by zůstavitel měl mít možnost jeho jednostranného odvolání. Současně uznávám, že ne vždy bude snadné posoudit, zda se jedná o ujednání kontraktualní nebo testamentární. Samozřejmě bude záležet na okolnostech každého případu. K předejití těchto nesrovnalostí by stačilo, aby zůstavitel ve smlouvě výslovně uvedl, která ujednání jsou jednostranně odvolatelná a která ne.¹³³

Jelikož zůstavitel nemůže předvídat budoucnost, včetně vztahů, jaké budou za nějaký čas panovat mezi ním a smluvním dědicem, doporučila bych zůstaviteli začlenit do dědické smlouvy ujednání o možnosti jejího jednostranného odvolání.¹³⁴ Na druhou stranu je jasné, že takové ujednání představuje pro smluvního dědice značnou nejistotu, a tudíž by s tímto ujednáním s největší pravděpodobností nesouhlasil. Kompromisem by mohlo být sjednání si konkrétních podmínek, za kterých by zůstavitel byl oprávněn smlouvu jednostranně odvolat.

Pro úplnost uvádím, že uzavření dědické smlouvy by nemělo mít vliv na možnost vydědit nepominutelného dědice, jestliže se dopustil některého ze zákonných důvodů vydědění. Vůle zůstavitele není v tomto případě dědickou smlouvou svázána.¹³⁵ Stejně tak se smluvní dědic nestane dědicem, pokud bude podle zákona dědicky nezpůsobilý.¹³⁶

2.6. Dílčí závěr

Dědická smlouva není v našem právním řádu žádnou novinkou. Jedná se o tzv. staronový institut upravený již ve všeobecném zákoníku občanském z roku 1811. Avšak nedošlo k doslovnému zkopírování historické právní úpravy. Aktuálně platný a účinný

---

¹³³ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 242 (§ 1582).

¹³⁴ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 252 (§ 1590).

¹³⁵ BÍLEK, Petr. In FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 301 (§ 1590, bod 4).

¹³⁶ DVOŘÁK, Jan. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, str. 253 (§ 1591).

občanský zákoník vykazuje od původní právní úpravy určité odlišnosti, z nichž stěžejní je výrazné rozšíření okruhu subjektů, které mohou dědickou smlouvu uzavřít. Nyní už se tedy ku prospěchu autonomie vůle zůstavitele nejedná pouze o tzv. smlouvu svatební.

Prostřednictvím dědické smlouvy může svou vůli projevit v postavení zůstavitele jen fyzická osoba, která je zletilá a plně svéprávná. Za určitých okolností může tuto smlouvu jako zůstavitel uzavřít i osoba omezeně svéprávná, pokud k tomu dá souhlas její opatrovník. Co se týče možností zůstavitele pořídit dědickou smlouvou ve prospěch právnické osoby jako smluvního dědice, výklady se různí. Já zastávám názor, že smluvním dědicem může být nejen fyzická osoba, ale i právnická.

Jak je patrné z této kapitoly, dědická smlouva je institutem představujícím pro zůstavitele řadu výhod, ale i nevýhod. Při letmém pohledu na výčet výhod oproti nevýhodám by se mohlo zdát, že výhody převažují. Nemůžeme ovšem zaměňovat kvantitu za kvalitu. Je pravdou, že není vždy zcela jednoznačné, zda daná problematika patří mezi výhody anebo zda se ve skutečnosti jedná pro zůstavitele spíše o nevýhodu. Není ojedinělé, aby nějaká výhoda za určitých okolností plynule přecházela do nevýhody. Vše může mít dvě strany, záleží na úhlu pohledu.

Mezi výhody patří zanesení dědické smlouvy do Evidence právních jednání pro případ smrti, odbornost notáře při sepisu dědické smlouvy, povaha dědické smlouvy jakožto nejsilnějšího dědického titulu a s tím související důkazní hodnota této listiny. Dalšími výhodami, které hodnotím jako velmi přínosné pro zůstavitele, jsou možnosti sjednat si v ustanoveních dědické smlouvy podmínky a úplatu, která může spočívat v peněžitém plnění jednorázovém, pravidelně se opakujícím anebo například v poskytování péče zůstaviteli. Zůstavitel, který je ženatý, jistě ocení i možnost sjednat dědickou smlouvu mezi manželi. Nelze zapomínat ani na evropskou právní úpravu, která zůstaviteli v článku 22 nařízení o dědictví umožňuje podle určitých kritérií zvolit rozhodné právo.

Mezi nevýhody řadím jednostrannou nezrušitelnost dědické smlouvy jakožto zásadní zásah do autonomie vůle zůstavitele a dále pak úpravu tzv. falcidiánské kvarty, neboť tento institut s sebou přináší více otázek než odpovědí a tím i více záporů než kladů. Formu veřejné listiny, která do jisté míry omezuje autonomii vůle zůstavitele, hodnotím ve svém důsledku jako pozitivní, neboť přínosy, které s sebou vyžadovaná forma veřejné listiny pro zůstavitele přináší, převažují.

3. Darování pro případ smrti

3.1. Úvod

Darování pro případ smrti (*donatio mortis causa*) je stejně jako dědická smlouva tzv. staronovým institutem. Jedná se o darovací smlouvu, která se vyznačuje tím specifickým, že obdarovaný nabude předmět daru do svého vlastnictví až po smrti dárce, a to navíc pouze pokud budou současně splněny i další předpoklady vyžadované zákonem.

V praxi se tento způsob darování podle mého názoru využívá jen zřídka. Monografie věnující se tematice dědického práva zmiňují tento institut buď jen stručně, anebo vůbec. Pro ilustraci můžeme uvést monografii Svobody a Kličky,¹³⁷ jež je základním vybavením snad každé notářské kanceláře, v níž darování pro případ smrti není upraveno, přestože obsahuje kapitolu o přechodu plnění mimo řízení o pozůstalosti. Proč je tento institut tak opomíjen? Darování pro případ smrti je poměrně kontroverzním institutem, který vzbuzuje nejasnosti a vyvolává spoustu otázek. Ne nadarmo bylo v minulosti označeno trojským koněm dědického práva.¹³⁸ Jak je upravena autonomie vůle zůstavitele (dárce) v rámci úpravy darování pro případ smrti? V čem přináší tento institut výhody a v čem nevýhody?

3.2. Historický exkurz

Podle všeobecného občanského zákoníku z roku 1811 bylo možné, aby zůstavitel podle tehdejší právní terminologie daroval „na případ smrti“. Projev vůle darovat na případ své smrti mohlo být posuzováno dvojím způsobem, buď jako smlouva nebo jako poslední vůle, konkrétně jako odkaz. Primárním východiskem bylo, že pokud se zůstavitel rozhodl někomu darovat něco ze svého majetku, avšak ke splnění mělo dojít až po jeho smrti, považovalo se toto jeho právní jednání za odkaz. V tom případě ale zákonnou podmínkou bylo, že musely být splněny formální náležitosti vyžadované pro odkaz. Jako smlouva se darování na případ smrti posoudilo, pokud obdarovaný dar přijal, zůstavitel v postavení dárce se výslovně zřekl svého práva dar odvolat a na závěr o tom byla obdarovanému doručena listina.^{139,140}

Přestože se současná právní úprava darování pro případ smrti velmi podobá právní úpravě obsažené ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811, nacházíme zde určité

---

¹³⁷ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 133.

¹³⁸ TALANDA, Adam. Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva. *Právní rozhledy*, 13-14/2015, s. 474.

¹³⁹ §§ 603, 956 všeobecného občanského zákoníku z roku 1811

¹⁴⁰ KRČMÁR, Jan. *Právo občanské III. Právo obligační*. Reprint pův. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 174.

odchylky. Rozdílnou byla například vyžadovaná forma notářského zápisu v případech, kdy dárce obdarovanému současně s uzavřením smlouvy neodevzdal předmět daru.¹⁴¹ Další výraznou odlišností byl tehdejší taxativní výčet výjimek, kdy lze darování pro případ smrti odvolat, a to například pro nouzi či pro nevděk. Z hlediska ochrany nepominutelných dědiců byla dána možnost odvolat dar pro zkrácení povinného dílu.^{142, 143} Pokud pozůstalost nestačila k uspokojení práva na povinný díl, mohl se nepominutelný dědic domáhat po obdarovaném vydání daru. Obdarovaný buď mohl vrátit dar anebo doplatit nepominutelnému dědici částku, která byla potřeba k pokrytí jeho povinného dílu.¹⁴⁴ Pro zajímavost, ačkoli současný občanský zákoník výslovně neumožňuje odvolat dar pro zkrácení povinného dílu, v jeho návrhu z roku 2005 tento odvolací důvod uveden byl.¹⁴⁵ Podle mého názoru tím, že nedošlo k převzetí institutu odvolání daru pro zkrácení povinného dílu dochází k obcházení ochrany nepominutelného dědice, kterou se mu dědické právo snaží zajišťovat a tím tedy i k obcházení dědického práva jako takového. Zákonodárce tím upřednostnil autonomii vůle zůstavitele na úkor ochrany nepominutelného dědice.

Podstatným rozdílem mezi všeobecným občanským zákoníkem z roku 1811 a současným občanským zákoníkem, který ve svém důsledku dopadá na darování pro případ smrti, je pojetí dědické smlouvy. Podle všeobecného občanského zákoníku z roku 1811 bylo totiž dědickou smlouvu možné uzavřít jen mezi manželi. Z toho vyplývá, že darování pro případ smrti nekolidovalo s dědickou smlouvou, naopak doplňovalo možnosti zůstavitele naložit dvoustranným právním jednáním pro případ smrti se svým majetkem. Zatímco darovací smlouvou mohl zůstavitel povolat pro případ smrti jen svého manžela, darovat pro případ smrti mohl i jiným osobám. Podle mého názoru mělo darování pro případ smrti podle všeobecného občanského zákoníku z roku 1811 smysl, který dnes již ale nemá. Pokud tehdejší význam odpadl, jaký je význam tohoto institutu dnes? I na tuto otázku se budu snažit v rámci této kapitoly najít odpověď.

Požadavek na formu notářského zápisu, a to přímo ve svém textu, zachoval i vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937. Rovněž zachoval výjimky z obecné nepřipustnosti

---

¹⁴¹ KLEIN, Šimon. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*, 4/2013, s. 14.

¹⁴² §§ 947 – 954 všeobecného občanského zákoníku z roku 1811

¹⁴³ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV.* Reprint pův. vyd. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o, 1998, s. 448.

¹⁴⁴ § 951 všeobecného občanského zákoníku z roku 1811

¹⁴⁵ §§ 1400, 1735 Návrhu zákoníku a důvodové zprávy z roku 2005 [online]. *Obcanskyzakonik.justice.cz* [cit. 22. dubna 2019]. Dostupné na < http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf>.

odvolání daru, mezi které zařadil i možnost odvolat dar pro zkrácení povinného dílu nepominutelného dědice.¹⁴⁶

Naopak občanský zákoník z roku 1950 ani následný občanský zákoník z roku 1964 neumožňovaly darovat pro případ smrti, dokonce tento institut přímo zakazovaly, a to pod sankcí absolutní neplatnosti.^{147, 148} To naprosto odpovídalo tehdejší společenské situaci, kdy soukromé vlastnictví bylo potlačováno, docházelo k odnímání majetku ze soukromého vlastnictví a patrné byly také zjevné snahy zestručňovat a co nejvíce oklešťovat zákonnou úpravu dědického práva.¹⁴⁹ Tendence jasně směřovaly k oslabování svobody vůle zůstavitele a tím k posilování postavení zákonných dědiců.¹⁵⁰

Přestože oba výše uvedené občanské zákoníky darování pro případ smrti nepřipouštěly, je možné uvažovat nad tím, zda tento zákaz nešlo do jisté míry obejít darovací smlouvou *inter vivos*. Dárce a obdarovaný totiž mohli uzavřít darovací smlouvu mezi živými, která zákonem samozřejmě zakázána nebyla, s tím, že si v jejím textu mohli sjednat rozvazovací podmínku. Tato rozvazovací podmínka mohla spočívat například v tom, že pokud obdarovaný zemře dříve než dárce, získá dárce předmět daru zpět do svého vlastnictví.¹⁵¹ Takto uzavřenou darovací smlouvou dárce a obdarovaný docílili toho, že okamžik smrti přece jenom mohl mít vliv na převod vlastnického práva. Záleželo na tom, kdo koho předemřel. Pokud dárce předemřel obdarovaného, pak obdarovaný zůstal vlastníkem předmětu daru i nadále. Pokud naopak obdarovaný předemřel dárce, bylo právním následkem převedení vlastnického práva zpět do rukou dárce. Oproti darování pro případ smrti však došlo k převodu vlastnického práva již za života dárce. V tom je podle mne významný rozdíl a z toho důvodu ani v takto speciálně uzavřené darovací smlouvě nakonec nevidím možnost, jak zcela obejít zákaz darování pro případ smrti.

Občanský zákoník účinný od 1. ledna 2014 tento institut opět zakotvil, čímž došlo k obnovení možnosti uzavřít darovací smlouvu pro případ smrti. Současně platné a účinné právní úpravě tohoto institutu se budu věnovat na následujících stranách.

---

¹⁴⁶ §§ 794 - 800, 807 Vládního návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník. Osnova občanského zákoníku 1937 [online]. Digitální knihovna Právnické fakulty MU. [cit. 20. dubna 2019] Dostupné na <<https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>>

¹⁴⁷ § 385 občanského zákoníku z roku 1950

¹⁴⁸ § 628 odst. 3 občanského zákoníku z roku 1964

¹⁴⁹ BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 106.

¹⁵⁰ Důvodová zpráva k OZ, § 2063 [online]. [Obcanskyzakonik.justice.cz](http://obcanskyzakonik.justice.cz), str. 478, [cit. 23. dubna 2019]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

¹⁵¹ ELISCHER, David. *Darování a jeho podoby v novém soukromém právu*. Právní monografie. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 82.

3.3. Dvojitá podoba podmíněného darování pro případ smrti

Darování pro případ smrti je upraveno v § 2063 OZ tak, že: „*Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz. Podle ustanovení o darování se řídí, přijme-li obdarovaný dar a vzdá-li se dárce výslovně práva dar odvolat a vydá o tom obdarovanému listinu. Tím není dotčen § 2057*“. O tomto institutu se dále zmiňuje i § 1594 odst. 2 OZ,¹⁵² který rozebírám níže. Doslovný text § 2063 OZ jsem uvedla z důvodu, abych poukázala na problematičnost tohoto ustanovení. Již na první pohled je zřejmé, že zákonná úprava darování pro případ smrti není nijak podrobná, a navíc se mi zdá být nejasná a nepřehledná. Možná právě tato nepřehlednost působí interpretační problémy, se kterými se darování pro případ smrti potýká. Podle O. Horáka nezakotvuje § 2063 OZ institut darování pro případ smrti jako takový. Podle něj má toto ustanovení spíše charakter kolizní normy, která dává návod, jak kvalifikovat určité právní jednání.¹⁵³

Darování závislé na podmínce, že obdarovaný přežije dárce, má být primárně posuzováno jako odkaz. Až pokud bude právní jednání dárce a obdarovaného splňovat i další zákonem vyžadované náležitosti, a to přijetí daru obdarovaným, vzdání se dárce práva dar odvolat a vydání obdarovanému listiny toto dokládající, bude se z hlediska práva jednat o skutečné darování pro případ smrti. Rozdíl mezi režimem odkazu a darováním pro případ smrti je velký. Nyní se nejdříve zaměřím na variantu, kdy se právní jednání dárce má posuzovat jako odkaz a poté na skutečné darování pro případ smrti.

3.3.1. Darování posuzované jako odkaz

Zákon v § 2063 OZ výslovně nestanovuje, zda se pro darování, které se má posuzovat jako odkaz, vyžaduje splnění formálních náležitostí, které zákon vyžaduje pro odkaz. Z toho by se dalo dovodit, že nevyžaduje. Takový závěr by ale ve svém důsledku mohl vést k obcházení ustanovení o odkazu. Zůstavitel, který by měl v úmyslu pořídit odkaz a neměl by zájem na dodržení jeho formálních náležitostí, by mohl svůj skutečný úmysl zastírat prostřednictvím darování pro případ smrti. Zákon ovšem používá slovní spojení posuzovat jako odkaz. Pokud mám na něco nahlížet jako na odkaz, pak předpokládám, že na to mám aplikovat i stejné požadavky. Pro srovnání, všeobecný občanský zákoník z roku 1811 pro

---

¹⁵² § 1594 odst. 2 OZ – „*Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se považuje za odkaz, pokud se dárce nevzdal práva dar odvolat*“.

¹⁵³ HORÁK, Ondřej. Darování pro případ smrti a ochrana dědiců (k diskusi o novelizaci občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, č. 22/2014, s. 783.

takové právní jednání vyžadoval, aby se „šetřilo předepsaných formálností“.¹⁵⁴ Já se přikláním k tomu, že v situaci, kdy se darování posuzuje jako odkaz, má rovněž splňovat formální náležitosti zákonem na odkaz kladené.

V případě, že se bude darování posuzovat jako odkaz, uplatní se právní úprava dědického práva. Tím, že odkaz je jednostranné právní jednání, lze ho i jednostranně odvolat.¹⁵⁵ V tom je výhoda pro zřizovatele odkazu, respektive pro dárce, který tak má možnost i nadále reflektovat změnu svého rozhodnutí.

Jinak k tomu uvádí O. Horák, který zastává názor, že přestože se má právní jednání posuzovat jako odkaz, jedná se stále o smlouvu. Podle něj by se na takovou smlouvu mělo nahlížet jako na smlouvu podle § 2059 OZ, tedy jako na zvláštní případ darování, kdy se dárce zavázal odevzdat dar až po uzavření smlouvy. V takové situaci může dárce za určitých podmínek¹⁵⁶ od smlouvy odstoupit a odevzdání daru odepřít.¹⁵⁷ Nadto uvádí, že by byl aplikovatelný i § 2068 OZ upravující institut odvolání daru pro nouzi. Jako argument znějící ve prospěch tohoto výkladu uvádí, že nevidí důvod, proč by mělo darování pro případ smrti a darování podle § 2059 OZ vzbuzovat ohledně možnosti odvolání daru rozdílné právní následky.¹⁵⁸ Já vidím názor O. Horáka jako ojedinělý, vymykající se běžnému nahlížení na darování pro případ smrti. Což ale samozřejmě automaticky neznamená, že jeho nahlížení není správné. Já osobně se v tomto přikláním spíše k obecně uznávanému pojetí, kdy, jestliže zákon stanovuje, že se dané jednání má posuzovat jako odkaz, myslí se tím, že máme aplikovat ustanovení o odkazu, který jednostranně odvolatelný je. Horákův závěr, že se jedná o smlouvu, tudíž jednostranná odvolatelnost je vyloučena, až na výjimky týkající se nouze, je přesným opakem.

Co se týče osoby obdarované, má postavení stejné jako odkazovník, tedy není dědicem zůstavitele.¹⁵⁹ Odkazovník je pouhým věřitelem dědiců, tudíž má vůči nim pohledávku na vydání předmětu odkazu. Pokud se stane, že osoba obdarovaná nebude mít zájem nabýt do svého vlastnictví předmět daru, pak může prohlásit, že předmět daru nabýt nechce.¹⁶⁰ Bez ohledu na to, zda odkazovník právo na vydání předmětu odkazu uplatní nebo

---

¹⁵⁴ § 956 všeobecného občanského zákoníku z roku 1811

¹⁵⁵ § 1602 OZ

¹⁵⁶ § 2059 OZ věta první: „Zavázal-li se dárce odevzdat dar po uzavření smlouvy, může od smlouvy odstoupit a odevzdání daru odepřít, změní-li se po uzavření smlouvy okolnosti do té míry, že by plnění podle smlouvy vážně ohrozilo dárce výživu nebo plnění dárce výživovou povinností.“

¹⁵⁷ § 2059 OZ

¹⁵⁸ HORÁK, Ondřej. Darování pro případ smrti a ochrana dědiců (k diskusi o novelizaci občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, č. 22/2014, s. 783

¹⁵⁹ § 1477 odst. 2 OZ

¹⁶⁰ § 1623 OZ

ne, bude v pozůstalostním řízení předmět daru zařazen mezi aktiva pozůstalosti a následně notářem jako pověřeným soudním komisařem v řízení projednán.

Osoba odkazovníka na rozdíl od dědiců neodpovídá za dluhy zůstavitele.¹⁶¹ Avšak i odkazovník čelí určitému riziku. Může se totiž stát, že obdarovaný v postavení odkazovníka po smrti dárce dostane jen část předmětu daru nebo dokonce „přijde“ o celý předmět daru. Zákon totiž chrání dědice zůstavitele tak, že jim musí zůstat alespoň jedna čtvrtina z hodnoty dědictví odkazy nezatížená. Pokud zůstavitel zatíží své dědice natolik, že toto pravidlo nebude dodrženo, pak dojde na poměrné zkrácení odkazu.¹⁶² Z toho tedy vyplývá, že není vyloučena ani situace, kdy odkazovník nakonec nezíská vůbec nic.

3.3.2. Skutečné (ryzí) darování pro případ smrti

Druhou variantou je ta, kdy jsou naplněny všechny předpoklady vyžadované v § 2063 OZ a jedná se tedy o skutečné darování pro případ smrti. Jelikož platí, že *pacta sunt servanda*,¹⁶³ jsou obě smluvní strany ujednáními v darovací smlouvě vázány. Dárce tedy nemůže jen tak ze své vůle darovací smlouvu jednostranně odvolat či změnit. Pokud po uzavření smlouvy dojde ze strany dárce ke zničení či zcizení předmětu daru, má dárce dle § 2913 OZ povinnost nahradit obdarovanému škodu. Této povinnosti se může za určitých okolností zprostit tím, pokud prokáže, že důvodem k nedodržení smlouvy byla mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli. Po smrti dárce přechází jeho povinnosti na právní nástupce, tedy na jeho dědice. V případě smrti dárce rovněž není prostor pro úvahu obdarovaného, zda dar přijme či nepřijme. Je třeba si uvědomit, že pro obdarovaného je situace po smrti dárce příznivější v tom smyslu, že na rozdíl od odkazovníka se na předmět daru neuplatní pravidla o krácení odkazu obsažená v § 1598 OZ.

Problematickostí zákonné úpravy institutu darování pro případ smrti je doložitelná i na tom, že ne jednou došlo v minulosti k nesprávné interpretaci § 2063 OZ a § 1594 odst. 2 OZ. I notáři, kteří jsou v řízení o pozůstalosti okresními soudy pověřováni jako soudní komisaři, mají určité nejasnosti ve výkladu tohoto institutu. Podle mého názoru je právo mimo jiné o diskusi, ve které se střetávají různé názory a z tohoto střetu pak vycházejí co

---

¹⁶¹ ELISCHER, David. In ŠVESTKA, Jirí; DVORÁK, Jan. FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 652, bod 7 (§ 2063).

¹⁶² § 1598 OZ

¹⁶³ Smlouvy se mají dodržovat.

možná nejlepší právní závěry. Důkazem toho může být i názorový posun pana doktora Šešiny, emeritního notáře.

Pan doktor Šešina publikoval odborný článek v Ad Notamu č. 5/2013, který se odchyluje a popírá to, co bylo v této podkapitole dosud uvedeno. JUDr. Šešina v té době původně zastával názor, že v druhé větě § 2063 OZ není upraveno darování pro případ smrti, ale darování mezi živými. Naplnění předpokladů uvedených v § 2063 OZ, tedy že obdarovaný dar přijme, dárce se vzdá výslovně práva dar odvolat a vydá o tom obdarovanému listinu, považoval jako nutné k tomu, aby se na jednání nahlíželo jako na darování mezi živými. Skutečnost, zda se dárce výslovně vzdá práva na odvolání daru, považoval za stěžejní k rozlišení, o jaké darování se jedná, zda *inter vivos* nebo *mortis causa*. Jestliže se dárce vzdal práva dar odvolat, jednalo se podle jeho výkladu o darování mezi živými. Z toho současně vyplývá, že pokud se dárce práva na odvolání daru nevzdal, pak šlo o darování pro případ smrti.¹⁶⁴ Považuji za důležité na tomto místě podotknout, že tento článek byl publikován ještě před účinností nového občanského zákoníku, a tedy před obnovením tohoto institutu v našem právním řádu. Hned v dalším čísle Ad Notamu JUDr. Šešina zveřejnil navazující článek, ve kterém uvádí, že svůj názor změnil.

Krátce po zveřejnění svého prvního článku přednášel JUDr. Šešina středočeským notářům svůj postoj ohledně darování pro případ smrti. Jak JUDr. Šešina sám uvádí, následně proběhla diskuse, které se mimo jiné zúčastnili i JUDr. Martin Foukal, JUDr. Ivan Houdek a JUDr. Petr Bílek. Pod vlivem argumentů, které v této diskusi padly, změnil JUDr. Šešina svůj názor. V dalším článku tedy již uvádí, že předpokladem, aby se jednalo o darování pro případ smrti, skutečně musí být vzdání se dárce práva na odvolání daru. Pokud se dárce tohoto svého práva nevzdá, pak se jedná o odkaz.¹⁶⁵

3.4. Subjekty pravého darování pro případ smrti

Subjekty pravého darování pro případ smrti jsou dárce a obdarovaný. Vzhledem k tomu, že darování *mortis causa* je vázáno na smrt dárce, docházím k tomu, že dárce může být pouze fyzická osoba. Smrt je dle § 23 OZ koncem právní osobnosti člověka.

Svéprávnost neboli způsobilost k právnímu jednání, v tomto případě tedy k uzavření darovací smlouvy pro případ smrti, je zakotvena v rámci obecné úpravy občanského

---

¹⁶⁴ ŠEŠINA, Martin. Příspěvek do diskuse o článku Mgr. Šimona Kleina Dědická smlouva a darování pro případ smrti, uveřejněném v AD NOTAM č. 4/2013, *Ad Notam*, č. 5/2013, s. 19.

¹⁶⁵ ŠEŠINA, Martin. Ještě k Příspěvkům do diskuse o článku Mgr. Šimona Kleina Dědická smlouva a darování pro případ smrti, uveřejněném v AD NOTAM č. 4/2013, *Ad Notam*, č. 6/2013, s. 22.

zákoníku. Dle § 30 odst. 1 a 2 OZ je plně svéprávný ten, kdo nabyl zletilosti, tedy dosáhl 18 let věku, popřípadě mu ještě před dosažením 18 let věku byla svéprávnost přiznána nebo uzavřel manželství.

Ovšem i zletilý člověk může být ve svéprávnosti omezen dle § 55 a násl. OZ. Soud musí ve svém rozhodnutí o omezení svéprávnosti uvést, v jakém rozsahu je svéprávnost daného člověka omezena. Pokud se toto omezení nebude vztahovat na uzavření darovací smlouvy *mortis causa*, pak takový člověk je oprávněn sám smlouvu uzavřít. V opačném případě za něj právně jedná jeho opatrovník. Avšak, podle § 2066 OZ, pokud se jedná pouze o dar malé hodnoty nebo o dar vzhledem k okolnostem obvyklý, může i osoba omezená ve svéprávnosti takový dar sama darovat či přijmout. Záleží tedy na tom, jaká věc je předmětem darování.

Co se týče nezletilých, platí § 31 OZ: „*Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.*“ Primárně tedy bude záležet na tom, jak jsou průměrně vyspělí jedinci v jeho věku. Nic ale nevylučuje, aby daný jednotlivec u soudu prokázal, že přestože průměrný jedinec jeho věku není k danému právnímu jednání dostatečně vyspělý, on je. Jinak za nezletilého jedná jeho zákonný zástupce. K takovému právnímu jednání bude dle § 898 OZ zákonný zástupce potřebovat souhlas soudu, jinak by se k němu nepřihlíželo.

Dárce je ve výběru obdarovaného omezen ustanovením § 2067 OZ takto: „*Darování osobě, která provozuje zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, anebo osobě, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána, je neplatné, stalo-li se v době, kdy dárce byl v péči takového zařízení nebo jinak přijímal jeho služby.*“¹⁶⁶ Pokud se však jedná o osobu dárci blízkou, může se stát osobou obdarovanou, přestože splňuje podmínky uvedené výše.¹⁶⁷

V rámci kapitoly o dědické smlouvě jsem dovodila, že by podle mého názoru mělo být možné povolat se dědickou smlouvou vzájemně za dědice bez ohledu na to, zda se jedná o manžele či nikoli. U darování pro případ smrti to podle mého názoru možné také. Někoho by mohlo jako protiargument napadnout, že v takovém případě by se mohlo jednat o směnu. To ale není pravda. K vzájemnému plnění ze vzájemného povolání se za dědice nemůže z povahy této smlouvy dojít. Je tomu tak proto, že jeden z nich zemře jako první, tudíž se použije ta darovací smlouva, ve které zemřelá osoba byla uvedena jako dárce a přeživší

---

¹⁶⁶ § 2067 odst. 1 OZ

¹⁶⁷ § 2067 odst. 2 OZ

osoba jako obdarovaný. Jedině tak dojde k naplnění podmínky, že se obdarovaný dožije smrti dárce.

3.5. Předpoklady skutečného darování pro případ smrti

Základním předpokladem skutečného (ryzího) darování je, že obdarovaný přežije dárce. Občanský zákoník rovněž § 2063 stanovuje další tři nezbytné předpoklady, které musí být naplněny, aby se z hlediska práva na právní jednání pohlíželo jako na skutečné darování pro případ smrti. Za prvé, obdarovaný dar musí přijmout. Za druhé, dárce se výslovně vzdá práva dar odvolat a za třetí o tom dárce vydá obdarovanému listinu. Nyní se pokusím tyto jednotlivé podmínky analyzovat.

3.5.1. Přijetí daru obdarovaným

Prvním předpokladem je tedy přijetí daru obdarovaným. To se mi zdá být logické. Každé dvoustranné právní jednání vyžaduje projevy vůle obou smluvních stran, a to návrh na uzavření smlouvy a následně účinné přijetí této nabídky neboli akceptace. Darovací smlouva *inter vivos* může být uzavřena jako konsensuální nebo jako reálná, záleží na tom, zda se dárce darovací smlouvou zavazuje obdarovanému věc bezplatně převést do vlastnictví (konsensuální) nebo zda darovací smlouvou vlastnické právo rovnou bezplatně převádí (reálná).¹⁶⁸ V tomto je patrné specifikum darovací smlouvy *mortis causa*, neboť k převodu vlastnického práva nedochází hned, ale až po smrti dárce. Pokud by došlo k převodu vlastnického práva již za života dárce, jednalo by se o darování *inter vivos*.

3.5.2. Dárcovo výslovné vzdání se práva dar odvolat

Druhým předpokladem je dárcovo výslovné vzdání se práva dar odvolat. Jak jsem již uvedla, pravé darování pro případ smrti nelze bezdůvodně jednostranně odvolat, čímž se tento institut výrazně liší od odkazu, který jakožto jednostranný projev vůle samozřejmě jednostranně odvolatelný je.

Při darování mezi živými není přípustné, aby se dárce vzdal svého práva odvolat dar pro nouzi nebo nevděk. Pokud by si i přes tento zákaz smluvní strany právního jednání *inter*

---

¹⁶⁸ § 2055 odst. 1 OZ

vivos sjednaly nemožnost dárce odvolat dar pro nouzi nebo nevděk, pak by se k takovému vzdání dle § 2076 OZ nepřihlíželo, z hlediska práva by tedy bylo nicotné.¹⁶⁹

Já se ztotožňuji s názorem, že vzdání se práva dar odvolat vyžadovaný v § 2063 OZ v sobě nezahrnuje vzdání se práva dar odvolat pro nouzi či nevděk. Jinými slovy, vzdání se práva dar odvolat v textu darovací smlouvy pro případ smrti podle mne neznamená nemožnost dárce odvolat dar pro nouzi nebo nevděk.¹⁷⁰ Tento názor zastává například i Talanda. Podle Talandy nemá splnění tohoto předpokladu, tedy vzdání se práva dar odvolat, nic společného s možností danou zákonem odvolat dar pro nevděk a pro nouzi. Talanda uvádí, že vzdání se práva dar odvolat ve smyslu § 2063 OZ je jen vodítkem k rozlišení darovací smlouvy *mortis causa* a odkazu. Odvolání daru pro nevděk dle § 2072 a násl. OZ je podle Talandy možný, současně ale uznává, že odvolání daru pro nouzi dle § 2068 a násl. OZ se v praxi stejně neuplatní, protože je logicky vlastně vyloučené. K odvolání daru pro nouzi dle § 2068 OZ je třeba, aby již bylo ze smlouvy plněno. Ani po smrti dárce nemohou jeho dědicové odvolat dar pro nouzi, jelikož to zákon přímo vylučuje v § 2070 věta první OZ.¹⁷¹

Od institutu odvolání daru pro nouzi v § 2068 OZ je třeba odlišovat odstoupení od smlouvy při změně okolností po uzavření darovací smlouvy dle § 2059 OZ¹⁷². Odstoupení od smlouvy dle § 2059 OZ se vztahuje na situaci, kdy dárce ještě neposkytl plnění, popřípadě jeho část. Vzhledem k tomu, že u darování *mortis causa* dochází k plnění až smrtí dárce, je zřejmé, že během svého života má dárce možnost reflektovat změnu okolností po uzavření smlouvy prostřednictvím odstoupení od smlouvy. K tomu ovšem musí být splněn předpoklad, že by plnění podle smlouvy vážně ohrozilo dárce výživu nebo plnění jeho vyživovací povinnosti.

Jiný názor na problematiku možnosti odvolat dar pro nouzi či nevděk vychází z toho, že u darování *mortis causa* zákon stanovuje pouze obecnou podmínku vzdání se práva dar odvolat, aniž by stanovil výjimky. Z toho by se tedy dalo dovozovat, že při darování pro případ smrti nemá dárce možnost v případě, že upadne do stavu nouze nebo v případě, že

---

¹⁶⁹ ELISCHER, David. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan. FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 652, 653, bod 10 (§ 2063).

¹⁷⁰ JANOUŠEK, Michal. In PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2019, str. 2241, bod 9 (§ 2063).

¹⁷¹ TALANDA, Adam. Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva. *Právní rozhledy*, 13-14/2015, s. 474.

¹⁷² § 2059 OZ: „Zavázal-li se dárce odevzdat dar po uzavření smlouvy, může od smlouvy odstoupit a odevzdání daru odeprít, změní-li se po uzavření smlouvy okolnosti do té míry, že by plnění podle smlouvy vážně ohrozilo dárce výživu nebo plnění dárce vyživovací povinnosti. Odevzdali-li již dárce část daru, může od smlouvy odstoupit jen ohledně toho, co dosud nesplnil.“

obdarovaný vůči němu projeví kvalifikovaný nevděk,¹⁷³ od smlouvy jednostranně odstoupit. Dárce by tedy v takovém případě byl v tomto ohledu chráněn méně než v případě darovací smlouvy *inter vivos*.

Zároveň ale občanský zákoník respektuje zásadu smluvní volnosti a navíc v § 1 odst. 2 uvádí: „*Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.*“ Proto i kdyby byl správný výklad, že u pravého darování pro případ smrti není možné odvolat dar pro nouzi či nevděk, nevidím důvod, proč by si smluvní strany nemohly sjednat podmínku, že se obdarovaný nedopustí vůči dárci nevděku ve smyslu § 2072 odst. 1 OZ. Stejného názoru jsou i Bednář a Kasík, když podle nich není dán důvod, proč by do darovací smlouvy *mortis causa* nešla začlenit vedle zákonné podmínky, že obdarovaný dárce přežije, rovněž další podmínku, a to že se obdarovaný nedopustí vůči dárci za jeho života nevděku.¹⁷⁴

Pokud by nevděk obdarovaného dosáhl dokonce takové extrémní intenzity, že by dárce byl obdarovaným zavražděn, není třeba mít nic sjednávaného smluvně, protože § 549 odst. 1 OZ uvádí: „*Ke splnění podmínky se nepřihlíží, způsobí-li její splnění záměrně osoba, která není oprávněna tak učinit a které je splnění podmínky na prospěch.*“ Nyní se to pokusím zanalyzovat. Splnění podmínky by bylo trestným činem, tudíž snad ani není třeba zmiňovat, že osoba obdarovaná není ke splnění této podmínky oprávněna. To, že splnění podmínky, podle které obdarovaný dárce přežije, je na prospěch osoby obdarované, je také zcela zřejmé. Záměrné splnění podmínky poukazuje na to, že je třeba doložit úmysl obdarovaného, z čehož vyplývá, že by se toto ustanovení vztahovalo na trestné činy vraždy i zabití, nikoli na usmrcení z nedbalosti.¹⁷⁵ Výsledkem by tedy bylo, že ke splnění podmínky, v tomto případě předemření dárce, by se ze zákona nepřihlíželo.

Pro úplnost uvádím, že pokud by se darování posuzovalo jako odkaz, je zcela bezpředmětné uvažovat o použití zákonné úpravy týkající se odvolání daru. Odkaz může jeho pořizovatel kdykoli jednostranně odvolat a může tak učinit z jakéhokoli důvodu. I u režimu odkazu lze pomocí zákona dovozovat, že pokud by obdarovaný s cílem získat předmět daru do svého vlastnictví svémocně dosáhl naplnění podmínky, že obdarovaný

---

¹⁷³ § 2072 odst. 1 OZ věta první – „*Ublížil-li obdarovaný dárci úmyslně nebo z hrubé nedbalosti tak, že zjevně porušil dobré mravy, může dárce, neprominul-li to obdarovanému, od darovací smlouvy pro jeho nevděk odstoupit.*“

¹⁷⁴ BEDNÁŘ, Václav; KASÍK, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055- 3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 12, bod IV (§ 2063).

¹⁷⁵ § 140, 141, 143 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

dárce přežije, například by dárce zavraždil, svého cíle by stejně nedosáhl. OZ v § 1594 odst. 1 věta druhá totiž stanovuje, že odkazovníkem může být jen osoba způsobilá dědit.¹⁷⁶ A jedním z důvodů dědické nezpůsobilosti je spáchání činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli.¹⁷⁷

3.5.3. Vydání listiny obdarovanému

A konečně třetím předpokladem je vydání listiny obdarovanému, již mu potvrzuje, že se dárce vzdává svého práva dar odvolat. To, že má potvrzení o vzdání se práva dar odvolat mít písemnou formu, nikdo nezpochybňuje. Zákon však výslovně nestanovuje okamžik, kdy má k vydání této listiny dojít. V úvahu tak přichází dvě možnosti, buď se dárce vzdá práva dar odvolat rovnou v darovací smlouvě anebo tak může učinit později v samostatné listině. I v případě, že tak učiní později, je třeba, aby již při uzavírání smlouvy projevil svou vůli vzdát se práva na odvolání daru, byť by tak učinil jen ústně.¹⁷⁸

3.6. Problematický vztah § 2063 a § 1594 odst. 2 OZ

Darování pro případ smrti je zmíněno také v rámci právní úpravy dědického práva, a to v § 1594 odst. 2 OZ tak, že: „*Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se považuje za odkaz, pokud se dárce nevzdal práva dar odvolat.*“ Zákonodárce v tomto paragrafu podává jakýsi návod, kdy se darování závislé na podmínce, že obdarovaný přežije dárce, má považovat za odkaz a kdy za darování pro případ smrti. Připadá mi, jako kdyby si zákonodárce neuvědomil, že tak již učinil v § 2063 OZ.

Problém je, že § 2063 OZ a § 1594 odst. 2 OZ dohromady nekorespondují. Rozhodně se o těchto ustanoveních nedá říci, že by se vzájemně doplňovala a společně tvořila jeden logický a funkční celek. Spíše naopak. Jestliže hodnotím právní úpravu v § 2063 OZ jako nedostačující, pak § 1594 odst. 2 OZ dokazuje, že to může být ještě horší. Je zřejmé, že § 1594 odst. 2 OZ není příliš promyšleným a propracovaným.

Co když se dárce vzdal práva dar odvolat, a tudíž se ono právní jednání nebude považovat za odkaz? Jaký tedy bude právní následek? Podle mého názoru to z § 1594 odst. 2 OZ není zcela zřejmé. Napadají mne dvě možná řešení. Tím prvním by mohl být výklad,

---

¹⁷⁶ BEDNÁŘ, Václav; KASÍK, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055- 3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 13, bod IV (§ 2063).

¹⁷⁷ § 1481 odst. 1 OZ

¹⁷⁸ ELISCHER, David. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan. FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 653, bod 11 (§ 2063).

že § 1594 odst. 2 OZ určuje hranici mezi darováním, které se považuje za odkaz a darováním, které je skutečným darováním pro případ smrti. To by ale znamenalo, že pokud by se dárce vzdal práva dar odvolat, nejednalo by se o odkaz, nýbrž o skutečné darování pro případ smrti. Tudíž by z § 1594 odst. 2 OZ v podstatě vyplývalo, že pro pravé darování pro případ smrti by stačilo jen splnění předpokladu spočívajícího ve vzdání se práva dar odvolat. Tedy bez ohledu, zda došlo k přijetí daru obdarovaným či k vydání listiny o vzdání se práva dar odvolat. Takový výklad ovšem v kontextu s § 2063 OZ nedává vůbec smysl.

Podle tohoto prvního řešení, pokud by nastala modelová situace, kdy se dárce vzdá práva dar odvolat, ale nevydá o tom obdarovanému listinu, by dle § 1594 odst. 2 OZ nešlo o odkaz, z čehož by se tedy dalo dovozovat, že by se jednalo o pravé darování pro případ smrti. Z pohledu § 2063 OZ by se ovšem o pravé darování pro případ smrti jednat nemohlo.

Nyní zvážíme druhý možný následek, tedy pouze fakt, že se jednání nebude považovat za odkaz. V modelové situaci uvedené shora by se dle § 1594 odst. 2 OZ nejednalo o odkaz a současně by se dle § 2063 OZ nejednalo ani o pravé darování pro případ smrti. O jaké právní jednání by se tedy jednalo? Pravděpodobně o neplatnou darovací smlouvu pro případ smrti. Tento závěr však odporuje zákonnému pravidlu, že na právní jednání se má hledět spíše jako na platné než jako na neplatné.^{179, 180} Tudíž ani druhý možný právní následek, který by mohl být zamýšlen § 1594 odst. 2 OZ, nedává v celkovém kontextu smysl.

Já osobně vidím § 1594 odst. 2 OZ jako nadbytečný a nepřesně napsaný, působící jen aplikační problémy. Jako nejlepší řešení se mi jeví překonat tuto špatnou zákonnou úpravu výkladem, že § 2063 OZ je *lex specialis* k § 1594 odst. 2 OZ, a tudíž že při aplikaci by měl mít přednost § 2063 OZ zakotvující všechny výše uvedené předpoklady nutné k tomu, aby se darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, posuzovalo jako darování pro případ smrti.¹⁸¹

Na první pohled by se mohlo zdát, že *lex specialis* by měl být spíše § 1594 odst. 2 OZ z důvodu, že se jedná o úpravu dědického práva, která v obecném pojetí jistě speciální je. Jako příklad lze uvést přednostní postavení úpravy dědické smlouvy ve vztahu k obecné úpravě závazků. Ovšem podle mého názoru je darování pro případ smrti zcela zvláštním institutem, který není upraven v rámci dědického práva, není dědickým titulem ani

---

¹⁷⁹ § 574 OZ

¹⁸⁰ ELISCHER, David. In ŠVESTKA, Jirí; DVORÁK, Jan. FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 653, bod 12 (§ 2063).

¹⁸¹ ELISCHER, David. In ŠVESTKA, Jirí; DVORÁK, Jan. FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 653, bod 12 (§ 2063).

pořízením pro případ smrti. Systematické zařazení tohoto institutu je v rámci relativních majetkových práv, konkrétně v závazcích z právních jednání. Jedná se o speciální institut ve vztahu k běžné darovací smlouvě *inter vivos*. Z toho dovozují, že v případě *donatio mortis causa* je skutečně *lex specialis* § 2063 OZ oproti § 1594 odst. 2 OZ. Musím připustit, že mne nenapadá situace, kdy by se § 1594 odst. 2 OZ mohl aplikovat jako *lex generalis*, což poněkud nabourává klasické pojetí vztahu *lex specialis* a *lex generalis*. I přesto se přikláním k tomu, že výše nastíněný výklad, pomocí kterého lze překonat nelogičnost § 1594 odst. 2 OZ je dobrým řešením. Ještě lepším řešením by nejspíš bylo v případné budoucí novele občanského zákoníku § 1594 odst. 2 OZ zrušit úplně, protože v něm žádný přínos a smysl nevidím.

3.7. Vztah pravého darování pro případ smrti k pořízením pro případ smrti

V důsledku toho, že institut darování pro případ smrti je v občanském zákoníku upraven velmi stručně, není zákonem výslovně vymezen ani jeho vztah k pořízením pro případ smrti, kterými jsou podle § 1491 OZ závěť, dědická smlouva a dovětek. V praxi může nastat mnoho případů, kdy mezi těmito instituty dojde ke kolize. Problém může nastat ve chvíli, kdy fyzická osoba uzavře darovací smlouvu pro případ smrti a současně také pořídí o svém majetku pro případ smrti závěti, dovětkem nebo dědickou smlouvou. Co má přednost, když obojí nemůže vedle sebe obstát? Jaký je tedy vztah darování pro případ smrti k institutům dědického práva?

3.7.1. Vztah k závěti a k dovětku

Nejdříve se zaměřím na vztah darování pro případ smrti k závěti a k dovětku. Podle Kleina nehraje roli, zda byla sepsána dříve závěť nebo darovací smlouva. Podle něj zde nenastává žádný problém, protože závazek vyplývající z darovací smlouvy pro případ smrti přechází na zůstavitelova dědice, bez ohledu na to, zda byla darovací smlouva sepsána před anebo po závěti.¹⁸² Myslím si, že se jedná o logický výklad pro ty případy, kdy darovací smlouva pro případ smrti a závěť nebudou kolidovat co do rozsahu majetku, o kterém zůstavitel pořizuje.

---

¹⁸² KLEIN, Šimon. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*, 4/2013, s. 14.

Jiný právní názor než Klein zastává Talanda, který vychází z toho, že na tom, co bylo sepsáno dříve, skutečně záleží. Talanda uvádí, že závěť jakožto jednostranné právní jednání, které je jednostranně odvolatelné, lze odvolat pozdějším sepsáním darovací smlouvy pro případ smrti. Pokud tedy dárce pořídí závěť, nic mu nebrání v tom, aby později pořídil o tom stejném majetku prostřednictvím darování pro případ smrti. V opačném případě, kdy je nejdříve sepsána darovací smlouva pro případ smrti a až následně pořízena závěť, by podle Talandy nejspíš mělo být zohledněno, že darování pro případ smrti je na rozdíl od závěti dvoustranným právním jednáním, a tudíž by mělo být upřednostněno před závětí.¹⁸³

Podle mého názoru by mělo mít vliv, zda je dříve pořízena darovací smlouva pro případ smrti nebo závěť, a to z důvodu, že závěť je jednostranným právním jednáním, kdežto darování pro případ smrti dvoustranným. Komplexnější mi v tomto připadají závěry Talandy. Je ovšem otázkou, zda pozdější pořízení darovací smlouvy pro případ smrti by mělo být terminologicky označováno za odvolání závěti, jak uvádí Talanda. K odvolání závěti totiž zákon vyžaduje buď výslovné odvolání závěti ve formě předepsané pro její pořízení, konkludentní jednání, tj. zejména zničení listiny, anebo vydání závěti pořízené ve formě veřejné listiny.¹⁸⁴ Zde by se zřejmě jednalo o variantu odvolání závěti konkludentním jednáním. Pokud zůstavitel pořídí o svém majetku závěti, nic mu nebrání, aby později nakládal se svým majetkem podle své vůle. Pořizovatel závěti může za svého života danou věc například prodat, darovat či zničit. Navíc i po sepsání závěti může zůstavitel pořídít o tom stejném majetku jiným dvoustranným právním jednáním, a to dědickou smlouvou, tak proč by nemohl uzavřít darovací smlouvu *mortis causa*?

Co se týče dovětky, vycházím z toho, že podle § 1498 věty druhé OZ platí, že: „*Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku*“. Proto bych všechny výše uvedené závěry týkající se závěti aplikovala i na posuzování vztahu mezi darováním pro případ smrti a dovětkem.

3.7.2. Vztah k dědické smlouvě

Nyní se budu zabývat vztahem darování pro případ smrti a dědické smlouvy. Případná kolize těchto dvou institutů je problematičtější z toho důvodu, že oba instituty jsou dvoustranným právním jednáním, a tudíž nejsou jednostranně odvolatelnými. Zůstavitel, popřípadě dárce, je jimi vázán. Darování pro případ smrti je stejně jako dědická smlouva

---

¹⁸³ TALANDA, Adam. Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva. *Právní rozhledy*, 13-14/2015, s. 474.

¹⁸⁴ §§ 1577 – 1579 OZ

dvoustranným právním jednáním, jehož účinky mají nastat až po smrti dárce, resp. zůstavitele.

Pokud fyzická osoba nejdříve uzavře dědickou smlouvu a až později dojde ke smlouvě o darování pro případ smrti, jejíž obsah je s dědickou smlouvou neslučitelný, má smluvní dědic možnost dovolat se neúčinnosti darování pro případ smrti. Tuto možnost mu stanovuje přímo zákon v § 1588 odst. 2 OZ.^{185,186} Pokud tedy po smrti zůstavitele nebude zůstavená věc předmětem aktiv pozůstalosti z toho důvodu, že zůstavitel ještě za života, avšak po pořízení dědické smlouvy, daroval pro případ své smrti danou věc třetí osobě, může se smluvní dědic domoci neúčinnosti darování. Zákon tedy v tomto případě chrání dědice ustanoveného dědickou smlouvou na úkor obdarovaného z titulu darovací smlouvy *mortis causa*.

Co když ale fyzická osoba nejdříve jako dárce uzavře darovací smlouvu pro případ smrti a až poté jako potencionální zůstavitel dědickou smlouvu? Tato situace není v zákoně výslovně upravena. Je možné, že v souladu s § 1588 odst. 2 OZ, který upřednostňuje dědickou smlouvu před ostatními pořízeními pro případ smrti a před darováním, bude i v této situaci upřednostněna dědická smlouva.

Jiný názor na užití § 1588 odst. 2 OZ nastiňuje Klein, který by toto ustanovení na darování pro případ smrti spíše neaplikoval. Jako argument uvádí, že dárce by prostřednictvím později uzavřené dědické smlouvy *de facto* obcházel vzdání se práva na odvolání daru. Jako závěr k případné kolizi mezi darovací smlouvou *mortis causa* a dědickou smlouvou uvádí, že se jedná o instituty, které jsou si rovny, přičemž zákon nestanovuje řešení jejich konfliktu, to podle něj ukáže až praxe.¹⁸⁷

Jak darování pro případ smrti, tak dědická smlouva, jsou závazkem z právního jednání. Neměli bychom tudíž zapomínat na to, že *pacta sunt servanda*. Jestliže bude nejdříve uzavřena darovací smlouva, pak by závazek z této smlouvy měl mít přednost před dědickou smlouvou, která byla uzavřena až později.

V tomto směru je velmi zajímavý názor O. Horáka, který nastiňuje možnost vykládat darování pro případ smrti jako zvláštní typ dědické smlouvy.¹⁸⁸ Výhodou tohoto pojetí by podle mne bylo, že by se nemuselo řešit, zda má přednost darování pro případ smrti či

---

¹⁸⁵ § 1588 odst. 2 OZ: „Pořídí-li však zůstavitel pro případ smrti nebo uzavře-li darovací smlouvu tak, že to s dědickou smlouvou není slučitelné, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednání.“

¹⁸⁶ TALANDA, Adam. Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva. *Právní rozhledy*, 13-14/2015, s. 474.

¹⁸⁷ KLEIN, Šimon. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*, 4/2013, s. 14.

¹⁸⁸ HORÁK, Ondřej. Darování pro případ smrti a ochrana dědiců (k diskusi o novelizaci občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, č. 22/2014, s. 783

dědická smlouva. Obě právní jednání by byly dědickou smlouvou. Navíc by zde odpadl problém s tím, že darování pro případ smrti bývá označováno za institut obcházející ustanovení dědického práva, konkrétně ochranu nepominutelných dědiců, zákonných dědiců i ochranu zůstavitele.¹⁸⁹ Místo toho by se stal součástí právní úpravy dědického práva.

Pokud by se totiž na darování pro případ smrti nahlíželo jako na zvláštní typ dědické smlouvy, pak by se na něj použil například § 1492 OZ týkající se ochrany povinného dílu nepominutelných dědiců i na úkor pořízení pro případ smrti. Chráněni by byli i zákonní dědicové, na které zákon pamatuje v § 1598 OZ tím, že jim garantuje alespoň jednu čtvrtinu z hodnoty dědictví odkazy nezatíženou. Dědickou smlouvou totiž může zůstavitel povolat nejen smluvního dědice, ale i smluvního odkazovníka.¹⁹⁰ Dále by se na darování pro případ smrti aplikovalo i omezení dané v § 1585 odst. 1 OZ, takže by jím dárce nemohl pořídit o celém svém majetku, který by vlastnil ke dni smrti, ale pouze o třech čtvrtinách. O zbylé jedné čtvrtině pozůstalosti by dárce buď nepořídil vůbec, anebo by o ní mohl pořídit závěti, ať už ve prospěch obdarovaného nebo jiné osoby.

S tím souvisí i forma, jakou by bylo darování pro případ smrti sepsáno. Horák uvádí, že pokud by se jednalo o darování pro případ smrti sepsané ve formě veřejné listiny, pak by byla splněna náležitost vyžadovaná v § 1582 odst. 1 OZ a mohlo by se jednat o dědickou smlouvu. Jiná situace by byla, kdyby tato forma dodržena nebyla. Darování pro případ smrti pořízené soukromou listinou nebo nesplňující některou ze zákonných podmínek by dle § 1591 OZ mohlo být platnou závětí, pokud by tedy splňovalo náležitosti vyžadované pro závěť.¹⁹¹

Napadá mne, že pokud bychom takto darování pro případ smrti skutečně vykládali, pak jaký by měl tento institut vlastně smysl? Vždyť jaký by pak tedy byl rozdíl oproti dědické smlouvě? V čem by spočíval smysl mít dva instituty, které se oba řídí toutéž právní úpravou? Nebylo by pak darování pro případ smrti nadbytečným institutem? Docházím k závěru, že by se mi líbilo nahlížet na darování pro případ smrti jako na zvláštní typ dědické smlouvy, protože by tím odpadlo mnoho aplikačních problémů, ovšem obávám se, že v tom případě by celý institut postrádal vedle dědické smlouvy jakýkoli smysl.

---

¹⁸⁹ HORÁK, Ondřej. Darování pro případ smrti a ochrana dědiců (k diskusi o novelizaci občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, č. 22/2014, s. 783

¹⁹⁰ § 1582 odst. 1 OZ

¹⁹¹ HORÁK, Ondřej. Darování pro případ smrti a ochrana dědiců (k diskusi o novelizaci občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, č. 22/2014, s. 783

3.8. Předmět daru a jeho evidence ve veřejném seznamu

Předmětem daru může být jakákoli věc v právním smyslu, tedy dle § 489 OZ vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí. Stejně jako v případě darování *inter vivos* může dárce darovat buď část svého majetku nebo i všechny svůj současný majetek. Současným majetkem je myšlen majetek, která dárce vlastní k okamžiku uzavření smlouvy, nikoli k okamžiku jeho smrti. To znamená, že pokud dárce po uzavření smlouvy nabyde do svého vlastnictví další majetek, darovací smlouva *mortis causa* se na nově získaný majetek vztahovat nebude, a tudíž o takovém majetku bude moci dárce rozhodovat podle své vůle. Co se týče budoucího majetku dárce, to znamená majetku, který dárce nabyde až po uzavření dědické smlouvy, je v darování limitován jednou polovinou takového majetku.^{192, 193} Pokud se dárce rozhodne darovat věc, kterou ke dni uzavření smlouvy nevlastní, musí se ve smlouvě zavázat věc nabýt, jinak je darování neplatné.¹⁹⁴

To, zda předmět daru podléhá evidenci ve veřejném seznamu nebo nepodléhá, hraje u institutu darování pro případ smrti velmi významnou roli. Zápisem do veřejného seznamu se totiž nabývá vlastnické právo, a to jak k movitým věcem zapsaným ve veřejném seznamu, tak i k nemovitým věcem zapsaným ve veřejném seznamu.¹⁹⁵ Těmito veřejnými seznamy jsou například katastr nemovitostí, patentový rejstřík a rejstřík průmyslových vzorů.¹⁹⁶ Je zcela zřejmé, že v praxi nejužívanějším veřejným seznamem je katastr nemovitostí. Předměty, které se evidují v katastru nemovitostí, jsou vymezeny zákonem, typicky se jedná mimo jiné o pozemky, rodinné domy, které nejsou součástí pozemku ani práva stavby, či bytové jednotky vymezené podle občanského zákoníku nebo podle zákona o vlastnictví bytů.¹⁹⁷

3.8.1. Předmět daru nepodléhající evidenci ve veřejném seznamu

Předmětem daru, který nepodléhá evidenci ve veřejném seznamu, je kupříkladu osobní automobil.¹⁹⁸ Převod vlastnického práva se u těchto věcí řídí § 1099 OZ, který stanovuje, že

---

¹⁹² § 2058 odst. 1 OZ

¹⁹³ JANOUŠEK, Michal. In PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2019, str. 2241, bod 15 (§ 2063).

¹⁹⁴ § 2058 odst. 2 OZ

¹⁹⁵ §§ 1102, 1105 OZ

¹⁹⁶ Zdůraznění role veřejných seznamů [online]. *Obcanskyzakonik.justice.cz* [cit. 31. března 2019]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/vecna-prava/konkretni-zmeny/zdurazneni-role-verejnych-seznamu>>

¹⁹⁷ § 3 zák. č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. září 2017, sp. zn. 22 Cdo 5330/2015 (získáno 25. května 2019, dostupné na www.nsoud.cz).

pokud si strany neujednají jinak a pokud není jinak stanoveno zákonem, dojde k převodu vlastnického práva už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti. Právní osud těchto věcí po smrti dárce v případě darování *mortis causa* je tedy takový, že okamžikem smrti dárce dochází k převodu vlastnického práva z dárce na obdarovaného. To má za následek, že se předmět daru nestává předmětem pozůstalostního řízení, a tudíž nebude zařazen mezi aktiva pozůstalosti a nebude o něm v pozůstalostním řízení rozhodováno. Když si tuto situaci představím prakticky, uznávám, že má výhody, ale i nevýhody.

Mezi výhody podle mého názoru patří, že se převod této konkrétní věci, která nepodléhá evidenci ve veřejném seznamu, značně zrychlí. Vlastnické právo přejde již k okamžiku smrti dárce, tudíž obdarovaný nebude muset čekat na skončení pozůstalostního řízení. Podle mých zkušeností se délka pozůstalostního řízení pohybuje v rozmezí několika měsíců, výjimečně v řádech několika let, pokud se tedy nejedná o zastavení řízení dle § 153 nebo dle § 154 odst. 1 ZŘS, tedy z důvodu, že zůstavitel nezanechal žádný majetek patřící do pozůstalosti anebo sice zanechal majetek, ale ten je bez hodnoty nebo jen nepatrné hodnoty.

Výhodu institutu darování pro případ smrti lze spatřovat také v možnosti darovat obchodní podíl, čímž má dárce možnost obejít případný zákaz přechodu obchodního podílu na dědice v rámci pozůstalostního řízení.¹⁹⁹

Další výhodou může být to, že pokud předmět daru nespadá do pozůstalosti, nebude tvořit ani základ pro výpočet odměny notáře jako pověřeného soudního komisaře. Odměna notáře jako soudního komisaře se totiž vypočítává procentuálně z hodnoty aktiv bez ohledu na hodnotu pasiv pozůstalosti.²⁰⁰

Pokud obdarovaný nemá předmět daru u sebe, může, jakmile se dozví, že dárce zemřel, chtít po dědicích, popřípadě před skončením řízení o pozůstalosti po správci pozůstalosti, aby mu věc vydali. Nevýhodou může představovat to, že obdarovaný se nemusí dozvědět o smrti dárce, a tudíž neuplatní své právo k předmětu daru. Názorně si lze představit následující situaci. Soudní komisař z registru vozidel zjistí, že zůstavitel ke dni smrti vlastnil osobní automobil, který tím pádem je povinen zahrnout do seznamu aktiv pozůstalosti. Jelikož darování pro případ smrti nespadá pod § 35b notářského řádu, neeviduje se v evidenci právních jednání pro případ smrti. Tudíž zatímco soudní komisař lustrací zjistí mimo jiné dědické smlouvy i závěti zapsané v této evidenci, darování pro případ smrti nezjistí. Může se tedy jednoduše stát, že soudní komisař předmět daru projedná a v rámci pozůstalostního řízení ho zdědí některý z dědiců, kterému se z jeho hodnoty rovněž bude

---

¹⁹⁹ DRACHOVSKÝ, Ondřej. Darování pro případ smrti – kam s ním? *Ad Notam*, č. 4/2019, s. 4.

²⁰⁰ § 12 odst. 1 vyhlášky č. 196/2001 Sb., notářského tarifu

počítat odměna notáře. Pokud se později přihlásí obdarovaný se svým právem, vznikne mezi dědicem a obdarovaným spor, který se bude muset řešit u civilního soudu. Tím, že zákon nevyžaduje pro darovací smlouvu pro případ smrti formu veřejné listiny, může pro obdarovaného nastat poměrně složitá důkazní situace. Tento nastíněný případ může nastat pouze pokud je obdarovaný třetí osobou. Jestliže je totiž obdarovaný dědicem, ať už zákonným nebo povoláním závětí či dědickou smlouvou, bude o svém dědickém právu dle § 164 ZŘS usnesením vyzooměn, a tudíž bude moci předložit darovací smlouvu pro případ smrti jako právní důvod pro nezařazení předmětu daru mezi aktiva pozůstalosti. Výjimkou je, pokud by se jednalo o neznámého dědice nebo dědice neznámého pobytu. Takovému dědici dle § 1671 odst. 1 OZ dědické právo sice nezaniká, ale při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží. Tudíž by nemohl namítat, že daná věc je předmětem darovací smlouvy a soudní komisař by ji tím pádem projednal v rámci pozůstalostního řízení.

Další nevýhodu lze spatřovat v nejasném přístupu institucí, u kterých by obdarovaný po smrti dárce uplatňoval své právo ze smlouvy. Pokud zůstanu u shora uvedeného příkladu s osobním automobilem, pak by se jednalo o registr vozidel. Jestliže obdarovaný předloží soukromou listinu, nejsem si jistá, nakolik to bude pro registr vozidel důvěryhodná listina. V lepším případě budou na smlouvě úředně ověřené podpisy.

Výhodnější postavení pro obdarovaného by rozhodně představovala listina sepsaná formou notářského zápisu. Pro srovnání, podle rakouské právní úpravy musí být darování pro případ smrti pořízeno právě v této kvalifikovanější formě. Nabídka, vzdání se práva na odvolání daru i akceptace daru sice nemusí být vtěleny do jedné listiny, ale je potřeba, aby všechny tyto projevy byly pořízeny právě formou notářského zápisu. Rovněž plná moc opravňující k uzavření darovací smlouvy *mortis causa* musí mít formu veřejné listiny. Rakouská právní úprava poskytuje větší právní jistotu i v tom ohledu, že notář uloží originál notářského zápisu do své úschovy.²⁰¹ Od 1.1.2017 je účinná novela rakouského občanského zákoníku, přičemž zákonodárce požadavek formy notářského zápisu pro darování pro případ smrti zachoval.²⁰²

---

²⁰¹ SCHUBERT, Günter. In EICHER, Josef a RUMMEL, Peter. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: mit IPR-Gesetz, Ehegesetz, Mietrechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Landpachtgesetz, Konsumentenschutzgesetz, Produkthaftungsgesetz, UN-Kaufrecht*: in zwei Bänden. 1. svazek. 2. vydání. Wien: Manz Verlags, 1990, str. 1469 – 1470.

²⁰² Schenkungsvertrag auf den Todesfall [online]. Oesterreich.gv.at, Österreichische Notariatskammer, 1. ledna 2019 [cit. 2. června 2019]. Dostupné na <https://www.oesterreich.gv.at/themen/dokumente_und_recht/erben_und_vererben/3/Seite.794040.html>.

3.8.2. Předmět daru podléhající evidenci ve veřejném seznamu

Vlastnické právo k předmětu daru, který podléhá evidenci ve veřejném seznamu, nepřechází automaticky smrtí dárce. To je podstatný rozdíl oproti předmětu, který evidenci nepodléhá. Typickým příkladem je pozemek, jehož součástí je rodinný dům. Takovýto pozemek se zapisuje do katastru nemovitostí. V případech, kdy je nemovitá věc předmětem pozůstalosti, přechází vlastnické právo ze zůstavitele na jeho dědice ke dni smrti zůstavitele. Darování pro případ smrti ovšem na rozdíl od dědického práva není přechodem, ale převodem. Z toho by se tedy zřejmě mohlo dovozovat, že k převodu vlastnického práva z titulu darování pro případ smrti nedochází smrtí dárce, ale až zápisem do katastru nemovitostí, a to s právními účinky k okamžiku podání návrhu na zápis u příslušného katastrálního úřadu.^{203, 204} Tím nám vznikne určité mezidobí od smrti dárce do okamžiku, kdy nastanou účinky spojené se zápisem vlastnického práva obdarovaného. Toto mezidobí je z pohledu vlastnictví nutné nějakým způsobem překlenout.

Postup po smrti dárce by mohl být takový, že předmět daru se zahrne do soupisu aktiv pozůstalosti. Toto aktivum se ocení způsobem stanoveným v § 181 ZŘS jako každé jiné aktivum pozůstalosti. A současně se tato položka zahrne i do pasiv pozůstalosti jako závazek vyplývající z darovací smlouvy *mortis causa*. Závazek bude spočívat v povinnosti dědice vydat obdarovanému předmět daru. Hodnota pasiva bude stejná jako hodnota aktiva.²⁰⁵ Pokud by se takto postupovalo, do katastru nemovitostí by se zřejmě zapisoval nejdříve dědic a až poté obdarovaný, neboť jinak by se předmět daru v mezidobí stal *res nullius*, tj. věci ničí.

Jestliže obdarovaný nebude čekat na výsledek pozůstalostního řízení a obrátí se na příslušný katastrální úřad s návrhem na vklad, katastrální úřad neprovede vklad a bude čekat na pravomocné rozhodnutí o dědictví. Z tohoto konečného rozhodnutí bude zřejmý dědic, který nabyl závazek vydat předmět daru obdarovanému. Takový dědic je spolu s obdarovaným účastníkem vkladového řízení.²⁰⁶

Účastenství dědice a obdarovaného ve vkladovém řízení potvrzuje i Muzikář, který současně uvádí, že není jasné, co bude katastrální úřad pro zápis vyžadovat. Jako možnosti uvádí prosté sdělení, kdo je dědicem nebo přímo pravomocné usnesení, kterým se

---

²⁰³ § 1105 OZ

²⁰⁴ § 10 zák. č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů

²⁰⁵ MUZIKÁŘ, Martin. Darování pro případ smrti a jeho osud po smrti dárce. *Ad Notam*, č. 4/2017, s. 19.

²⁰⁶ BEDNÁŘ, Václav; KASÍK, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055- 3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 12, bod III. (§ 2063).

pozůstalostní řízení končí.²⁰⁷ Já se přikláním spíše k variantě, že bude stačit vyrozumění, popřípadě úřední potvrzení o tom, kdo v rámci aktiv pozůstalosti nabyl předmět daru a v rámci pasiv pozůstalosti povinnost vydat věc obdarovanému.^{208, 209}

Co se týče výhod a nevýhod u předmětu daru, který se zapisuje do veřejného seznamu, odpadá zde výhoda rychlosti uvedená u příkladu osobního automobilu. Jelikož obdarovaný musí počkat na skončení pozůstalostního řízení, nemůže se oproti pozůstalosti jednat o rychlejší postup. Právě naopak.

Výraznou nevýhodu pocítí dědic, který není obdarovaným, při hrazení odměny soudního komisaře. Hodnota předmětu daru zvedne základ, ze kterého se odměna bude vypočítávat. Tudíž dědic zaplatí kvůli předmětu daru vyšší odměnu a výsledkem pro něj bude, že nemovitou věc bude povinen po skončení pozůstalostního řízení bezúplatně vydat obdarovanému, neboť zdědí povinnost vyplývající z darovací smlouvy *mortis causa*. Obdarovaná osoba není účastníkem pozůstalostního řízení, a proto se nebude na rozdíl od dědiců podílet na odměně soudního komisaře, na odpovědnosti za dluhy zůstavitele ani na náhradě nákladů pohřbu.

Z důvodu, že dědicové dle § 108 odst. 1 písm. b) ZŘS hradí odměnu a náhrady poměrně podle majetku, který nabydou z pozůstalosti, řekla bych, že žádný z dědiců nebude v rámci dědické dohody ochotný přistoupit na to, že zrovna on předmět daru nabyde. Jednak to pro něj znamená vyšší náklady, a navíc následnou povinnost převést předmět daru do vlastnictví obdarovaného. Z toho vyplývá, že v mnohých případech to může znemožnit dědicům uzavřít dědickou dohodu, ledaže by se dohodli, že se stanou podílovými spoluvlastníky.

3.9. Dílčí závěr

Darování pro případ smrti je institut inspirovaný všeobecným občanským zákoníkem z roku 1811. Současná právní úprava ovšem obsahuje odchylky od tehdejší právní úpravy, které nehodnotím jako přínosné. Jedná se například o absenci vyžadované formy notářského zápisu. Rovněž jsme nepřevzali taxativní výčet výjimek, podle kterých bylo možné darování pro případ smrti odvolat. Mezi tyto odvolací důvody patřila možnost odvolat dar pro zkrácení povinného dílu, čímž byla zaručena ochrana nepominutelných dědiců.

---

²⁰⁷ MUZIKÁŘ, Martin. Darování pro případ smrti a jeho osud po smrti dárce. *Ad Notam*, č. 4/2017, s. 20.

²⁰⁸ § 190 odst. 1 ZŘS

²⁰⁹ § 27 vyhlášky ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Právní úprava tohoto institutu vytváří prostor pro různé výklady, rozdílné názory a tím i pro právní nejistotu. Darování pro případ smrti je zakotveno v § 2063 OZ a dále je zmíněno v § 1594 odst. 2 OZ, přičemž už jenom vztah těchto dvou paragrafů není úplně jasný. Zákon neposkytuje ani řešení případné kolize tohoto institutu s pořízenými pro případ smrti upravenými v rámci dědického práva. Rovněž na otázku vzdání se práva na odvolání daru pro nouzi a nevděk není jednoznačná odpověď.

Jak jsem již uvedla, odborná veřejnost není při výkladu tohoto institutu zcela jednotná a ta laická o jeho existenci často ani neví. Proto se v praxi tento institut příliš nevyužívá. S tím souvisí i absence nové judikatury, protože jak se říká, kde není žalobce, není soudce.

Postup po smrti dárce se liší podle toho, zda je předmětem daru věc evidovaná ve veřejném seznamu či nikoliv. Obě tyto varianty mají pro obdarovaného jisté výhody, ale i nevýhody, které by měli dárce a obdarovaný zvážit před uzavřením smlouvy. Dárce by měl rovněž zvážit i důsledky, jaké bude mít darování pro případ smrti na jeho dědice, popřípadě nepominutelného dědice.

4. Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, jak dědická smlouva a darování pro případ smrti jakožto dvoustranná právní jednání respektují, popřípadě jak omezují autonomii vůle zůstavitele (dárce). Jako výzkumné teze jsem si stanovila otázky, jak se projevuje autonomie vůle zůstavitele (dárce) v rámci právní úpravy dědické smlouvy a darování pro případ smrti, konkrétně jak je zůstavitel (dárce) omezen ve výběru druhé smluvní strany, jaké má limity pro majetek, o němž je oprávněn smlouvu uzavřít a jak je jeho vůle limitována po uzavření smlouvy. V úvodu jsem rovněž za cíl vymezila zjistit, zda právní úprava těchto smluv poskytuje zůstaviteli (dárce) dostatečnou právní jistotu.

Autonomie vůle se projevuje mimo jiné v možnosti zvolit si právní jednání, které nejlépe odpovídá potřebám a životní situaci daného člověka. Sama existence dědické smlouvy a darování pro případ smrti autonomii vůle rozšiřuje, protože poskytuje širší možnosti výběru. Na druhou stranu současná právní úprava těchto institutů není zrovna ideální. V závěru se nejdříve zaměřím na projevy autonomie vůle v rámci dědické smlouvy, poté v rámci darování pro případ smrti, a nakonec uvedu celkové shrnutí.

Dědická smlouva

Okruh osob, v jejichž prospěch může zůstavitel dědickou smlouvu uzavřít, je k jeho autonomii vůle nastaven velice vstřícně. Zůstavitel má mnohem širší prostor pro výběr smluvního dědice či dědiců, stejně jako smluvního odkazovníka či odkazovníků, či dokonce třetích osob, než tomu bylo v minulosti, konkrétně mám na byli právní úpravu ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811. V současné době již není pojetí dědické smlouvy koncipováno jako čistě manželský závazek. Naopak, zůstaviteli sice zůstala zachována možnost uzavřít dědickou smlouvu mezi manželi, což mu výslovně zaručuje speciální právní úprava v § 1592 a § 1593 OZ, nicméně stejně tak může zůstavitel povolat za svého dědice jakoukoli jinou osobu, bez ohledu, zda je tato osoba uvedená v některé ze zákonných dědických tříd, nebo nikoli. Mnoho diskuzí vzbuzuje otázka, zda může zůstavitel dědickou smlouvu uzavřít s právnickou osobou. Současné znění ustanovení § 1584 odst. 2 OZ budí zbytečné výkladové nejasnosti ohledně postavení právnických osob jakožto smluvních dědiců. Jelikož jsem dospěla k názoru, že právnická osoba by měla mít možnost být smluvním dědicem, navrhovala bych tuto situaci vyřešit i legislativně. Buď by se do zákonného znění mohlo výslovně uvést, že smluvním dědicem může být jak fyzická osoba, tak právnická. Ovšem tím bychom neodstranili nesmyslný požadavek kladený na právnické

osoby, a to požadavek jejich osobního jednání. Proto bych de lege ferenda navrhovala novelizovat § 1584 odst. 2 OZ tak, aby z něj bylo patrné, že podmínku osobního jednání musí splňovat pouze zůstavitel a smluvní dědic, popřípadě odkazovník, pokud je fyzickou osobou.

Pokud chceme, aby dědická smlouva lépe odrážela potřeby společnosti, mělo by se podle mého názoru vykládat, že manželé mohou dědickou smlouvou povolat třetí osoby za dědice či odkazovníky. Zákonné znění § 1592 odst. 1 OZ bohužel tuto možnost manželům výslovně nedává, z čehož mnozí dovozují, že tak učinit nemohou. Nicméně subsidiárně použitelná obecná úprava v § 1582 odst. 1 OZ umožňuje zůstaviteli a smluvnímu dědici povolat za dědice či odkazovníka třetí osobu. Ještě lepší řešení by bylo přímo novelizovat § 1592 odst. 1 OZ, přičemž by v novelizovaném znění bylo výslovně uvedeno, že manžel v postavení zůstavitele anebo oba manželé v případě vzájemného povolání se za dědice, mohou povolat třetí osobu za dědice nebo odkazovníka.

Jak je to s limitací zůstavitele ohledně majetku, o kterém může dědickou smlouvou pořídit? V tomto směru je velmi problematickým institut falcidiánské kvarty, která chrání zůstavitele i proti jeho vůli. Tento institut chrání zůstavitele natolik, že možná zapříčiní jeho rozhodnutí dědickou smlouvu raději vůbec neuzavřít. Připadá mi nesmyslné dát někomu volnost v podobě možnosti pořídit o svém majetku dědickou smlouvou a vzápětí se této volnosti zůstavitele vlastně zaleknout a omezit ho tedy falcidiánskou kvartou. De facto zde chráníme zůstavitele před sebou samým, před jeho vlastním rozhodnutím, kterého by mohl později litovat. Proto mu dáváme možnost, aby měl svoji čtvrtinu, která mu má případně kompenzovat jeho špatné rozhodnutí učiněné v dědické smlouvě. Podle mě si má každý odpovídat za svá rozhodnutí. To už bychom rovnou mohli chránit, tedy omezovat, člověka už za jeho života, například tím, že by nikdo nesměl prodat věc pod cenou určenou znaleckým posudkem, nebo že by nikdo nemohl za života darovat celou nemovitou věc, ve které bydlí, ale musel by si tam ponechat určitý spoluvlastnický podíl. Omezovat člověka při právním jednání *inter vivos* nám přijde celkem nesmyslné, ale u dědické smlouvy zákonodárce takto významné omezení stanovil.

Jak jsem již uvedla, právní úpravu falcidiánské kvarty hodnotím jako velmi problematickou. Zásadním nedostatkem je nejasný okamžik, ke kterému se ona jedna čtvrtina pozůstalosti určuje, zda k okamžiku uzavření dědické smlouvy anebo k okamžiku smrti zůstavitele. Každý si na to může udělat vlastní názor, a také že se tak v rámci odborných diskuzí děje. Teprve judikatura nám ukáže, který názor je ten správný. Pokud tedy nějaký správný okamžik vůbec existuje. Dalším nejasným aspektem je, jaký bude mít

za následek ono překročení tří čtvrtin pozůstalosti, o kterých se v dědické smlouvě může pořídit. Z těchto všech důvodů bych de lege ferenda bych navrhovala institut falcidiánské kvarty zakotvený v § 1585 odst. 1 OZ zrušit a umožnit tak zůstaviteli pořídit dědickou smlouvou celým svým majetku bez omezení.

Co když si zůstavitel po uzavření dědické smlouvy svůj původní záměr rozmyslí? Velkým zásahem do svobodné vůle zůstavitele je také jednostranná nezrušitelnost tohoto závazku. Uznávám, že život je plný nepředvídatelných událostí, které mají vliv na vnímání světa a lidí kolem nás. Nemožnost reflektovat změnu své vůle může být pro zůstavitele frustrující. Řešením by mohlo být sjednat si v dědické smlouvě možnost jednostranného odstoupení zůstavitele od smlouvy, například pokud by se mu narodili vlastní potomci, pokud by se oženil atd. Tím by bylo možné obejít jedno ze stěžejních omezení autonomie vůle zůstavitele spočívající v jednostranné nezrušitelnosti a nezměnitelnosti dědické smlouvy.

Zbytečný prostor pro diskuzi poskytuje i § 1590 OZ. Pokud zůstavitel bude chtít dědickou smlouvu zrušit, stejně k tomu potřebuje projevení souhlasné vůle ze strany smluvního dědice, a to ve formě veřejné listiny. Předpokládám, že listina obsahující souhlas smluvního dědice se zrušením dědické smlouvy pořízená ve formě veřejné listiny by se měla rovněž zapisovat do Evidence právních jednání pro případ smrti, aby v pozdějším pozůstalostním řízení pověřený soudní komisař vylustroval nejen dědickou smlouvu, ale i tento zrušovací projev vůle. Co ale závěť, kterou zůstavitel dědickou smlouvu zrušil? Ta se bude rovněž evidovat? Vyplývá odněkud povinnost sepsat tuto závěť obsahující ustanovení o zrušení dědické smlouvy formou veřejné listiny? Myslím si, že nikoli. Podle mého názoru by větší transparentnosti jen prospělo, kdyby zákon přímo stanovil, že formu veřejné listiny vyžaduje jak uzavření dědické smlouvy, tak její změna i případné zrušení.

I po uzavření dědické smlouvy může podle občanského zákoníku zůstavitel nakládat se svým majetkem za svého života podle libosti. Jistě, v případě darovací smlouvy anebo pořízení pro případ smrti učiněné zůstavitelem po uzavření dědické smlouvy dává zákon v § 1588 odst. 2 OZ smluvnímu dědici určitou pojistku v podobě možnosti dovolat se neúčinnosti takového právního jednání, pokud je s dříve uzavřenou dědickou smlouvou neslučitelné. Nicméně, existuje možnost, že se smluvní dědic o darování za života zůstavitele vůbec nedozví, zvláště pak pokud se bude jednat o věc nezapsanou do veřejné evidence. To, že se smluvní dědic o převodu věci dozví v rámci pozůstalostního řízení, už nebude muset zůstavitele zajímat. Za povšimnutí stojí, že § 1588 OZ garantuje zůstaviteli možnost uzavřít

za života například kupní smlouvu na předmětný majetek, a tím dědickou smlouvu vlastně obejít.

Dědická smlouva je institutem, který dává zůstaviteli možnosti, jež mu jednostranné právní jednání nemůže nabídnout. Výborným nástrojem je dědická smlouva, pokud si zůstavitel žádá na oplátku za zůstavenou pozůstalost nebo její část úplatu, která podle jeho potřeb může spočívat v poskytnutí peněžní částky, buď vyplacené jednorázově anebo pravidelně se opakující, či v poskytování služeb, což zejména z pohledu stárnoucího zůstavitele, který nemá žádné potomky ochotné se o něj starat, může být velice žádoucí. Rovněž velkou výhodou je možnost sjednat si ve smlouvě podmínky, o kterých bude stanoveno, že je smluvní dědic buď může anebo dokonce musí splnit ještě za života zůstavitele. To je pro zůstavitele výborný prostředek, jak docílit splnění podmínky kladené na hlavu smluvního dědice, přičemž se o jejím splnění má možnost přesvědčit ještě za svého života.

Vzhledem k současné době globalizace vnímám jako velmi vítanou možnost zůstavitele zvolit si dědický statut neboli rozhodné právo, kterým se budou řídit jeho dědické poměry. Tuto možnost mu dává jak ZMPS, tak Evropské nařízení o dědictví. Ve volbě rozhodného práva je ovšem zůstavitel dle Evropského nařízení o dědictví limitován kritériem státní příslušnosti v době volby anebo v době jeho smrti. Myslím si, že tento mantinel vymezený státní příslušností je vhodný k zamezení, nebo alespoň k omezení, svévolného obcházení ochrany nepominutelných dědiců. Je třeba uvést, že volba rozhodného práva není specifikem dědické smlouvy, nýbrž zůstavitel tak může učinit i závětí.

To, že je pro dědickou smlouvu zákonem vyžadována forma veřejné listiny vnímám jako ochranu zůstavitele a jeho projevené vůle. Proto bych zákonný požadavek na tuto formu zachovala. Notář účastníky poučí o současné právní úpravě, vysvětlí jim případné výhody dědické smlouvy, upozorní je na její případná rizika a terminologicky správně dědickou smlouvu sepíše. Pokud chce zůstavitel zajistit pro svého smluvního dědice velmi výhodné postavení v budoucím pozůstalostním řízení, jistě ocení důkazní hodnotu, která je s veřejnou listinou spojená. K naplnění zůstavitelova účelu zabezpečit pro smluvního dědice co nejlepší postavení poslouží i pojetí dědické smlouvy jakožto nejsilnějšího dědického titulu. S povinností sepsat tuto smlouvu notářským zápisem souvisí i výhoda spočívající v zápisu dědické smlouvy do Evidence právních jednání pro případ smrti. Díky této evidenci si zůstavitel může být jistý, že po jeho smrti bude smlouva v rámci povinných lustrací prováděných příslušným notářem pověřeným jako soudním komisařem nalezena.

Je však pravdou, že shora uvedené výhody jako zápis dědické smlouvy do Evidence právních jednání pro případ smrti, forma veřejné listiny či odbornost notáře jsou jistě pro zůstavitele žádoucí, nicméně nejedná se o žádné specifikum dvoustranného právního, které by samo o sobě mohlo být způsobilé přimět zůstavitele k uzavření smlouvy namísto v mnoha ohledech pro zůstavitele jednoduššího jednostranného pořízení pro případ smrti.

Velkým problémem tohoto institutu jsou mnohé výkladové nejasnosti, mezi které patří otázka, zda právní úprava připouští vzájemné povolání se za dědice. U smluv uzavřených mezi manželi to bezpochyby možné je, u jiných osob se výklady různí. Jak uvádím v textu této práce, zastávám názor, že by vzájemné povolání se za dědice mělo být možné bez ohledu na to, o jaké osoby se jedná. De lege ferenda by podle mého názoru měl být § 1582 odst. 1 OZ upraven tak, aby z něj bylo patrné, že dědická smlouva umožňuje vzájemné povolání se za dědice.

Se vzájemným povoláním za dědice souvisí i technické problémy se zápisem těchto smluv do Evidence právních jednání pro případ smrti. Z dostupných zdrojů vyplývá, že k větší právní jistotě zůstavitele je třeba upravit technické nedostatky tak, aby se jedna listina mohla zaevidovat u obou zůstavitelů. To je úkol, ve kterém se nejspíše bude muset angažovat přímo Notářská komora České republiky.

Dědická smlouva bývá označována za smlouvu odvážnou. S trochou nadsázky by se dalo říci, že důvodem pro toto označení je potřebná odvaha smluvních stran k jejímu uzavření. A to jistě míry i samotného notáře, neboť právě on si je vzhledem ke svým odborným znalostem vědom všech možných rizik skrývajících se v tomto institutu.

Darování pro případ smrti

Nyní se zaměřím na darování pro případ smrti. Darování pro případ smrti je upraveno v rámci závazkového práva, konkrétně v § 2063 OZ. Je až neuvěřitelné, kolik může jedno ustanovení sestávající z jednoho odstavce obsahujícího pouhé tři věty způsobovat diskusí a nejasností. Tento institut je dále upraven v § 1594 odst. 2 OZ, jež vnímám jako nadbytečný, nekorespondující s § 2063 OZ. De lege ferenda bych navrhovala zrušit § 1594 odst. 2 OZ a do § 2063 OZ zakotvit obligatorně formu veřejné listiny (tuto formu vyžadoval i všeobecný občanský zákoník z roku 1811), což by posílilo právní jistotu.

Osoba zletilá, která byla omezena ve svéprávnosti, může jednat sama, pokud je předmět daru malé hodnoty anebo pokud se její omezení na dané právní jednání nevztahuje. Jinak potřebuje k uzavření smlouvy svého opatrovníka. U nezletilých není možnost uzavřít darovací smlouvu *mortis causa* automaticky vyloučena, nýbrž záleží na rozumové a volní

vyspělosti nezletilého. Pokud nezletilý nemůže sám právně jednat, jedná za něj jeho právní zástupce, a to se souhlasem opatrovnického soudu. Dárce je ve výběru osoby obdarované omezen v případě, že se zrovna nachází v péči zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, či jinak přijímá služby takového zařízení, a současně má v úmyslu obdarovat osobu, která dané zařízení provozuje, spravuje nebo je v něm zaměstnána. I takovou osobu ovšem může dárce obdarovat, pokud se jedná o osobu jemu blízkou. V textu této práce jsem rovněž uvedla, že podle mého názoru je možné i vzájemné obdarování, pokud se tak stane ve dvou právních jednáních, aniž by hrozilo, že se bude jednat o směnu. Je tomu tak proto, že ke vzájemnému plnění nemůže dojít, podmínku dožití se smrti dárce může splnit jen jeden z obdarovaných.

Je dárce nějak limitován co do rozsahu majetku, o kterém může darovací smlouvu *mortis causa* uzavřít? Co se týká majetku, který dárce vlastní k okamžiku uzavření smlouvy, co do rozsahu není omezen. Pokud ale chce darovat budoucí majetek, pak limitován je, a to jednou polovinou budoucího majetku. Může se rovněž stát, že předmětem smlouvy bude věc, kterou dárce nemá. Takové darování bude platné, jen pokud se dárce ve smlouvě zaváže věc do svého vlastnictví nabýt.

Po uzavření darovací smlouvy pro případ smrti již dárce nemůže dar bezdůvodně odvolat. Svou projevenou vůli již nemůže jednostranně libovolně měnit. Pro smlouvy platí obecné ustanovení § 1759 OZ, dle kterého lze smlouvu změnit nebo zrušit jen se souhlasem všech stran, anebo z jiných zákonných důvodů. Dárce stále zůstává vlastníkem předmětu daru, a to až do své smrti. Tudíž může s věcí disponovat. Přesto však kdyby porušil povinnost vyplývající ze smlouvy, například by předmět daru ze své vůle zničil či zcizil, pak by mu vznikla vůči obdarovanému povinnost k náhradě škody.

Stejně jako u dědické smlouvy, i u darování pro případ smrti si mohou smluvní strany sjednat podmínky. Ke splnění podmínky může být obdarovaný povinen buď ještě za života dárce, anebo až po smrti. Na rozdíl od dědické smlouvy zde nevidím možnost sjednání si podmínky, za nichž by dárce mohl jednostranně od smlouvy odstoupit. Tím by totiž docházelo k obcházení zákona. V § 2063 OZ je totiž výslovně zakotven jako jeden z předpokladů pro darování pro případ smrti, že se dárce výslovně vzdá práva dar odvolat. Je třeba si ale uvědomit, že darování pro případ smrti je bezúplatné, tudíž sjednání si podmínek anebo příkazu nemůže spočívat v poskytování úplaty dárci.

Podle mého názoru neznamená darcovo vzdání se práva dar odvolat vyžadované v § 2063 OZ automaticky jeho vzdání se práva odvolat dar pro nouzi či pro nevděk. Nevidím důvodu, proč by měl být dárce *inter vivos* v tomto zvýhodněn oproti dárci *mortis causa*.

Vzdání se práva dar odvolat vnímám jen jako odlišující kritérium mezi pravým darováním pro případ smrti a právním jednáním, na které se má nahlížet jako na odkaz. Zatímco u odvolání daru pro nevděk dle § 2072 a násl. OZ nevidím problém, u odvolání daru pro nouzi dle § 2069 a násl. OZ je to složitější. K odvolání daru pro nouzi je třeba, aby již bylo plněno. Vzhledem k tomu, že u darování *mortis causa* nastává plnění smrtí dárce, není podle mne odvolání daru pro nouzi možné. Místo toho ale zákon dává dárce prostřednictvím § 2059 OZ možnost reflektovat změnu okolností, které nastaly po uzavření smlouvy a v jejichž důsledku by plnění podle smlouvy vážně ohrozilo dárce výživu nebo plnění dárcevy vyživovací povinnosti. Tato reflexe spočívá v možnosti dárce od smlouvy odstoupit a odevzdání daru odepřít. Přestože jsem uvedla, že v odvolání daru pro nevděk není problém, vyskytují se v odborné literatuře i názory, že vzdáním se práva dar odvolat se dárce vzdává i práva odvolat dar pro nouzi a nevděk. Proto bych dárce doporučila, aby si pro jistotu v textu smlouvy výslovně sjednat možnost odvolat dar pro nevděk. Nicméně, kdyby v budoucnu judikatura dovodila, že pravé darování pro případ smrti dárce skutečně zbavuje jeho práva na odvolání daru pro nevděk, mohlo by toto smluvní ujednání vést k nežádoucímu nahlížení na dané právní jednání jako na odkaz. *De lege ferenda* bych v zájmu právní jistoty doporučila výslovně zakotvit, zda je možné odvolat dar *mortis causa* pro nevděk.

Úplným závěrem

Instituty, o kterých tato práce pojednává, bych se nebála označit za poměrně nevyzpytatelné. Nevyzpytatelnost v oblasti práva není žádoucí, zákonitě s sebou totiž přináší právní nejistotu. Situace je o to složitější, že plnění z těchto právních jednání nastávají až smrtí dárce. Dárce již tedy nebude mít možnost jakkoli svou vůli chránit či upřesnit. Proto by mělo být cílem zákonodárce vytvořit pro dárce, resp. zůstavitele, srozumitelnou a jednoznačnou právní úpravu, která bude chránit jeho legitimní očekávání. To se zákonodárci *de lege lata* podle mého názoru bohužel nepodařilo.

Z této práce vyplývá, že velmi odrazujícím faktorem pro člověka, který by uvažoval o uzavření některé z těchto smluv je právě nejednoznačná právní úprava, která v mnoha ohledech teprve čeká na interpretaci poskytnutou judikaturou. Budoucí judikatura však zůstaviteli, který by k dnešnímu dni chtěl dědickou smlouvu či darování pro případ smrti uzavřít, není nijak platná. Vzhledem k tomu, že nám judikatura zatím odpovědi nedala, nejsou tyto instituty v praxi příliš vyhledávané. To má za následek, že soudy neměli příležitost odstranit alespoň některé výkladové problémy s těmito instituty souvisejícími. Tím se točíme v kruhu. Převládá u mne pocit, že seznámení se s právní úpravou dědické

smlouvy a darování pro případ smrti není porozuměním institutům, ale porozuměním problémům s nimi souvisejícími.

Co se týče vztahu dědické smlouvy a darování pro případ smrti, nelze nezmínit, že se jedná o tzv. staronové instituty převzaté ze všeobecného občanského zákoníku z roku 1811. Za zamyšlení stojí, že podle tehdejší právní úpravy měl vztah dědické smlouvy a darování pro případ smrti smysl, který dnes již postrádá. Podle všeobecného občanského zákoníku z roku 1811 bylo totiž možné dědickou smlouvu uzavřít pouze mezi manželi, čímž byl zůstavitel podstatně limitován ve výběru svého smluvního dědice. Tím pádem darování pro případ smrti bylo potřeba k tomu, aby dárce (budoucí zůstavitel) měl možnost uzavřít vzájemně závazné právní jednání i s jinou osobou než jen s manželem či manželkou. Vzhledem k dnešnímu odstranění tohoto limitu u dědických smluv se tato právní jednání již nedoplňují tak, jak tomu bylo za účinnosti všeobecného občanského zákoníku z roku 1811.

Seznam použitých zdrojů

Komentářová literatura:

- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055- 3014). Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, 2072 s. ISBN 978-80-7400-287-8.
- BOLLENBERGER, Raimund; BYDLINSKI, Peter; KOZIOL, Helmut a kol. *ABGB – Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar.* Springer Wien New York, 2005, 1968 s. ISBN-10 3 211-23827-1.
- BÍLEK, Petr; JINDŘICH, Miloslav; RYŠÁNEK, Zdeněk; BERNARD, Pavel a kol. *Notářský řád. Komentář.* 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 922 s. ISBN 978-80-7400-689-0.
- FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s. ISBN 978-80-7400-570-1.
- KINDL, M.; ROZEHNAL, A; a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář.* 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2019, 937 s. ISBN 978-80-7380-742-9.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou.* Praha: Leges, 2016, 864 s. ISBN 978-80-7502-122-9.
- PETROV, L; VÝTISK, M; BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2019, 3276 s. ISBN 978-80-7400-747-7.
- ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint pův. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, 1011 s. ISBN 80-85963-90-6.
- ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV.* Reprint pův. vyd. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o, 1998, 1011 s. ISBN 80-85963-79-5.

- EICHER, Josef a RUMMEL, Peter. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: mit IPR-Gesetz, Ehegesetz, Mietrechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Landpachtgesetz, Konsumentenschutzgesetz, Produkthaftungsgesetz, UN-Kaufrecht*: in zwei Bänden. 1. svazek. 2. vydání. Wien: Manz, 1990, 2439 s. ISBN 3-214-04416-8
- ŠVESTKA, Jiří.; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 728 s. ISBN 978-80-7478-579-5
- ŠVESTKA, Jiří.; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 1700 s. ISBN 978-80-7478-638-9
- ŠVESTKA, Jiří.; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. (§ 1475 – 1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2019, 732 s. ISBN 978-80-7598-412-8

Monografie:

- BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, 507 s. ISBN 80-7179-590-9.
- ELISCHER, David. *Darování a jeho podoby v novém soukromém právu*. Právní monografie. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 240 s. ISBN 978-80-7552-298-6.
- CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David; MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 180 s. ISBN 978-80-7400-684-5.
- JANKŮ, Martin; MAREK, Karel. *Vybrané kapitoly soukromého ze práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 232 s. ISBN 978-80-7400-699-9.
- KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2015, 288 s. ISBN 978-80-7502-097-0.
- KRČMÁR, Jan. *Právo občanské III. Právo obligační*. Reprint pův. vyd. IV. doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-410-1.

- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské IV, V. Právo rodinné, Právo dědické*. Reprint pův. vyd. III. doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 158 s. ISBN 978-80-7478-456-9.
- PFEIFFER, Magdalena. *Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, 228 s. ISBN 978-80-7552-798-1.
- SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 408 s. ISBN 978-80-7400-266-3.
- ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, 896 s. ISBN 978-80-7502-345-2.
- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*. Reprint pův. vyd. z roku 1905. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 157 s. ISBN 978-80-7478-713-3.

Odborné články:

- BEDNÁŘ, Václav. Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika § 1585 odst. 1 o.z. *Bulletin advokacie*, 11/2017, s. 17-20.
- ČERNOCH, Radek. Praktický návod k výpočtu Falcidiánské kvarty dle § 1598 NOZ. *Ad Notam*, 4/2015, s. 12 – 15.
- DRACHOVSKÝ, Ondřej. Darování pro případ smrti – kam s ním? *Ad Notam*, č. 4/2019, s. 3 – 7.
- HOLÍKOVÁ, Lenka. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. *Ad Notam*, 3/2015, s. 18 – 23.
- HORÁK, Ondřej. Darování pro případ smrti a ochrana dědiců (k diskusi o novelizaci občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, č. 22/2014, s. 783 – 785.
- HORÁK, Ondřej; OSINA, Petr. Případ Riggs v. Palmer a jeho význam pro české (dědické) právo. *Ad Notam*, č. 1/2017, s. 18 – 21.
- KLEIN, Šimon. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*, 4/2013, s. 14 – 17.
- KLEIN, Šimon. Quo vadis, dědická smlouvo. *Ad Notam*, č. 3/2017, s. 14 - 17.
- MUZIKÁŘ, Martin. Darování pro případ smrti a jeho osud po smrti dárce. *Ad Notam*, č. 4/2017, s. 17 – 21.

- NORDMEIER, Carl Friedrich. Grundfragen der Rechtswahl in der neuen EU-Erbrechtsverordnung – eine Untersuchung des Art 22 ErbRVO. *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, 3/2013, s. 148 – 155.
- PFEIFFER, Magdalena. Dědický statut v rukou zůstavitele – volba rozhodného práva v rámci kolizní úpravy dědických poměrů. *Ad Notam*, 6/2014, s. 8 – 15.
- PLAŠIL, Filip. Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba? *Ad Notam*, č. 4/2015, s. 3 – 7.
- PLAŠIL, Filip; K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad Notam*, č. 4/2019, s. 8 – 13.
- ŠEŠINA, Martin. Příspěvek do diskuse o článku Mgr. Šimona Kleina Dědická smlouva a darování pro případ smrti, uveřejněném v AD NOTAM č. 4/2013, *Ad Notam*, č. 5/2013, s. 19 – 20.
- ŠEŠINA, Martin. Ještě k Příspěvku do diskuse o článku Mgr. Šimona Kleina Dědická smlouva a darování pro případ smrti, uveřejněném v AD NOTAM č. 4/2013, *Ad Notam*, č. 6/2013, s. 22 – 23.
- TALANDA, Adam. Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva. *Právní rozhledy*, č. 13-14/2015, s. 474 – 481.
- ZAŁUCKI, Mariusz. Attempts to Harmonize the Inheritance Law in Europe: Past, Present and Futur. *Iowa L. Rev*, ročník 103, číslo 5/2018, s. 2317 – 2338.

Právní předpisy:

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
- Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný občanský zákoník (ABGB – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)
- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, účinný od 1.1.1951 do 31.03.1964
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinný od 1.4.1964 do 31.12.2013

- Zákon č. 358/1992 Sb., zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 37/1992 Sb., vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky, o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 196/2001 Sb., vyhláška ministerstva spravedlnosti o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů

Judikatura:

- Glaser-Unger 11.316. Citováno podle ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint pův. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 2011.
- Glaser-Unger 1838. Citováno podle ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Reprint pův. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 2011.
- Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 230/98 ze dne 10. srpna 1998 (získáno 7. prosince 2019 z databáze NALUS).
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. září 2017, sp. zn. 22 Cdo 5330/2015 (získáno 25. května 2019, dostupné na www.nsoud.cz).
- Rozhodnutí Krajského soudu v Praze sp. zn. 24 Co 231/2018 ze dne 6. prosince 2018
- Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 1146/19 ze dne 21. května 2019 (získáno 08. března 2020 z databáze NALUS).

Jiné zdroje:

- Důvodová zpráva k OZ [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.
- Návrh zákoníku a důvodové zprávy z roku 2005 [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf>.
- Schenkungsvertrag auf den Todesfall [online]. Oesterreich.gv.at, Österreichische Notariatskammer, 1. ledna 2019 [cit. 2. června 2019]. Dostupné na <https://www.oesterreich.gv.at/themen/dokumente_und_recht/erben_und_vererben/3/Seite.794040.html>.
- TRÉMOSA, François. The state of implementation of the EU Succession Regulation's provisions in its scope, applicable law, freedom of choice, and parallelism between the law and the courts [online]. European Parliament, říjen 2017 [cit. 3. února 2020]. Dostupné na <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/596822/IPOL_BRI\(2017\)596822_EN.pdf?fbclid=IwAR04SUNurFpEALbODTFBJ6VUMgQjOA69To97BQBMw7jYcASM6Og7vTpgPT4](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/596822/IPOL_BRI(2017)596822_EN.pdf?fbclid=IwAR04SUNurFpEALbODTFBJ6VUMgQjOA69To97BQBMw7jYcASM6Og7vTpgPT4)>.
- Usnesení Prezidia Notářské komory ČR č. P 13-10/2013 z 17.12.2013
- Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník. Osnova občanského zákoníku 1937 [online]. Digitální knihovna Právnické fakulty MU. [cit. 20. dubna 2019] Dostupné na <<https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>>
- Zdůraznění role veřejných seznamů [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 31. března 2019]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/vecna-prava/konkretni-zmeny/zdurazneni-role-verejnych-seznamu>>

Dědická smlouva a darování pro případ smrti jako projevy autonomie vůle zůstavitele (dárce)

Abstrakt

Tato rigorózní práce se věnuje dvěma institutům, a to dědické smlouvě a darování pro případ smrti, z pohledu autonomie vůle zůstavitele, popřípadě dárce. Autonomie vůle zůstavitele je jednou ze stěžejních zásad českého soukromého práva. Cílem práce je zjistit, jak tato konkrétní dvoustranná právní jednání, která se svými účinky váží na smrt zůstavitele (dárce), respektují, popřípadě jak omezují jeho autonomii vůle. Práce se zejména zaměřuje na možnosti projevit svou vůli ve výběru druhé smluvní strany, limity ohledně majetku, o kterém lze smlouvu uzavřít a omezení autonomie vůle po uzavření těchto smluv. Záměrem práce je zjistit, zda současná právní úprava zakotvující dědickou smlouvu a darování pro případ smrti poskytuje zůstaviteli (dárce) dostatečnou právní jistotu, zejména s ohledem na to, že právní účinky těchto právních jednání jsou vázány na smrt zůstavitele (dárce).

Práce nejdříve seznamuje čtenáře se zásadou autonomie vůle, poté se v samostatných kapitolách věnuje jednotlivým institutům, nejdříve dědické smlouvě a poté darování pro případ smrti. Jelikož se jedná o tzv. staronové instituty převzaté z všeobecného občanského zákoníku z roku 1811, je stručně nastíněn jejich historický vývoj počínaje právní úpravou ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811 až po současnou právní úpravu v občanském zákoníku z roku 2012.

Tato rigorózní práce se převážně zabývá právní úpravou *de lege lata*, kterou poměrně detailně rozebírá. V práci jsou rozebírány jednotlivé výhody, nevýhody a rizika pro zůstavitele (dárce) právě z pohledu jeho autonomie vůle. Rovněž poukazuje na problematické otázky týkající se institutů dědické smlouvy a darování pro případ smrti a na nedostatky v legislativní úpravě těchto institutů, kterých není málo. Současně práce obsahuje i možné návrhy, jak problematická ustanovení vykládat či jak právní úpravu *de lege ferenda* legislativně změnit.

Klíčová slova

- autonomie vůle, dědická smlouva, darování pro případ smrti

Inheritance contract and donation mortis causa as a manifestation of autonomy of will of testator (donor)

Abstract

This rigorous thesis is focused on two institutes, namely the inheritance contract and donation mortis causa from the perspective of a testator's or donor's will. Autonomy of will of a testator is one of the main principles of Czech private law. Goal of this thesis is to find out where there are restrictions for the testator (donor) and if there is enough possibility to fulfil free will in these instruments. Thesis follows the research of possibility to choose contractual party, limitation of the asset that can be included and limitation of disposal with the asset after conclusion of the contract. The aim of this work is to determine whether the current legislation enshrining the contract of inheritance and donation in case of death provides the testator (donor) with sufficient legal certainty, especially with regard to the fact that the legal effects of these legal acts are linked to the death of the testator (donor).

This thesis provides introduction to the autonomy of will principle. Further chapters are focused on explanation of notions stated above. Firstly, inheritance contract and - subsequently donation mortis causa. Because of the fact that institutes stated above are old-new institutes adapted from ABGB of 1811, their historical development is briefly outlined, starting with the legislation of ABGB to the current legislation included in Civil Code of 2012.

This rigorous work mainly deals with the legal regulation *de lege lata*, which are described in detail. The work discusses the various advantages, disadvantages and risks for the testator (donor) from the point of view of his autonomy of will. It also points to the problematic issues concerning the institutes of inheritance contract and donation in the event of death and to the shortcomings in the legislation of these institutes, which are few. At the same time, the thesis also contains possible proposals on how to interpret problematic provisions or how to legislatively change the legal regulation *de lege ferenda*.

Key words

- autonomy of will, inheritance contract, donation mortis causa